

Paramos materialiniam nepritekliui mažinti 2021–2027 m. programavimo laikotarpio galimų finansuotinių veiklų išankstinis vertinimas

Galutinė ataskaita

TURINYS

Paveikslų sąrašas	3
Lentelių sąrašas	4
Santrumpų sąrašas	5
Įvadas	6
1. Vertinimo metodologija	8
1.1. Antrinių šaltinių analizė	8
1.2. Interviu vykdymo metodai	9
1.3. Apklauso vykdymo metodai	10
1.4. Diskusijos / aptarimai	10
1.5. Vertinimo klausimų analizė	11
2. EPLSAF paramos vaidmuo socialinės politikos kontekste	14
2.1 ES ir Lietuvos socialinės politikos kryptys	14
2.2 Lietuvos skurdo statistikos rodikliai	21
2.3 EPLSAF paramos Lietuvoje teikimas: efektyvumas ir probleminės sritys	25
2.3.1 Paramos dalijimas maisto produktais ir higienos prekėmis	26
2.3.2 Papildomųjų priemonių įgyvendinimas	30
3. Elektroninių kortelių intervencijos įgyvendinimo galimybės	37
3.1 Tarptautinės elektroninių kortelių diegimo tendencijos	38
3.2 Socialinių kortelių modelio įgyvendinimo Lietuvoje patirtis ir intervencijos poreikio vertinimas	41
3.2.1 Savivaldybių patirtis taikant socialinių kortelių modelį paramai paskirstyti	41
3.2.2 Prekybos centrų pasirengimas ir galimi elektroninių kortelių modelio veikimo principai	52
3.3 Potencialios rizikos ir sąlygos intervencijos efektyvumui užtikrinti	53
4. Papildomųjų veiklų efektyvumo matavimo gairės	57
4.1 Papildomųjų veiklų įgyvendinimo iššūkiai ir poreikis	57
4.2 Galimybės siekti pokyčių: papildomosios veiklos kaip socialiniai eksperimentai ar socialinės inovacijos	62
Vertinimo išvados ir rekomendacijos	68
Šaltinių ir literatūros sąrašas	82
1 priedas. Interviu su organizacijomis partnerėmis (savivaldybėmis ir NVO) programa	85
2 priedas. Interviu su didžiais prekybos centrais ir mažomis parduotuvėmis programa	86
3 priedas. Organizacijų partnerių atstovų apklauso klausimynas	87

Paveikslų sąrašas

---

1 paveikslas. Skurdo rizikos lygis Europos Sąjungoje ir Lietuvoje (2019 m.)	6
2 paveikslas. Skurdo lygis ir skurdo rizikos riba Lietuvoje (2015-2019)	21
3 paveikslas. Asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje, rodiklio duomenys (2015-2019).....	21
4 paveikslas. EPLSAF paramos gavėjai pagal gyvenamąją vietą ir darbo užmokesčio gavimą (proc.)*.....	23
5 paveikslas. Namų ūkiuose gyvenančių asmenų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (proc.).....	23
6 paveikslas. EPLSAF paramos gavėjai pagal namų ūkio tipus.....	24
7 paveikslas. EPLSAF paramos maistu gavėjų skaičiaus dinamika Lietuvoje	24
8 paveikslas. EPLSAF paramos tikslinės grupės paramos gavėjų skaičiaus didinimas	25
9 paveikslas. EPLSAF teikiamos paramos paskirstymas 2014–2020 m. laikotarpiu.....	26
10 paveikslas. Paramos teikimo maistu ir higienos priemonėmis iššūkiai.....	28
11 paveikslas. Papildomai skiriamos lėšos EPLSAF projektams	31
12 paveikslas. Papildomąsias priemones gaunančios socialinės grupės	31
13 paveikslas. Papildomųjų priemonių gavėjų atranka.....	32
14 paveikslas. Papildomųjų priemonių tipai.....	33
15 paveikslas. Elektroninių kortelių vertinimas	42
16 paveikslas. Elektroninių kortelių nauda.....	43
17 paveikslas. Savivaldybių patirtis su socialinėmis kortelėmis	43
18 paveikslas. Socialinėms kortelėms diegti pasirinkti prekybos centrai	45
19 paveikslas. Prekybos tinklų atranka	45
20 paveikslas. Socialinių kortelių veikimo modelis.....	53
21 paveikslas. Socialinių kortelių naudojimo iššūkiai	48
22 paveikslas. Paramos kortelėmis organizavimas	48
23 paveikslas. Kortelių sistemos efektyvumas	49
24 paveikslas. Elektroninių kortelių sistemos iššūkiai	54
25 paveikslas. Priežastys, lemiančios papildomųjų priemonių įgyvendinimo sunkumus.....	58
26 paveikslas. EPLSAF paramos gavėjų pasiskirstymas pagal amžių ir dalyvavimas kitose ESF priemonėse	59
27 paveikslas. Papildomųjų veiklų pasirinkimo būdai	60
28 paveikslas. Papildomųjų priemonių poreikis pagal jų tipus.....	61
29 paveikslas. Suinteresuotumas organizuoti papildomąsias veiklas pagal jų tipus	62

Lentelių sąrašas

---

1 lentelė. Interviu programos informacija	9
2 lentelė. Vertinimo klausimai dėl EPLSAF paramos skirtymo taikant kortelių / vaučerių sistemą.....	12
3 lentelė. Vertinimo klausimai dėl EPLSAF paramos papildomoms veikloms organizuoti.....	12
4 lentelė. ES paramos labiausiai skurstantiems asmenims pokyčiai	17
5 lentelė. EPLSAF paramos ES valstybėse palyginimas	27
6 lentelė. Savivaldybėse inicijuojamos papildomosios priemonės	34
7 lentelė. NVO inicijuojamos papildomosios priemonės	35
8 lentelė. Vaučeriai ir elektroninės kortelės	38
9 lentelė. Projekto ciklo elementų taikymas Lietuvoje vykdant papildomąsias veiklas.....	64
10 lentelė. ES šalyse taikomos papildomosios priemonės ir jų poveikio matavimo pavyzdžiai	66

Santrumpų sąrašas

ADRP – aktyvios darbo rinkos politika

EaSI – užimtumo ir socialinių inovacijų programa

EK – Europos Komisija

EP – Europos Parlamentas

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

EPLSAF – Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos socialinis fondas

ESFA – Europos socialinio fondo agentūra

JAV- Jungtinės Amerikos Valstijos

JUI – Jaunimo užimtumo iniciatyva

KOOPS – Lietuvos Kooperatyvų Sąjungos narių prekybos tinklas

LR – Lietuvos Respublika

NVO – nevyriausybinės organizacijos

SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

SEK – socialinis, ekonominis, kultūrinis statusas

SIB – socialinio poveikio obligacijos

VRP – valstybės remiamos pajamos

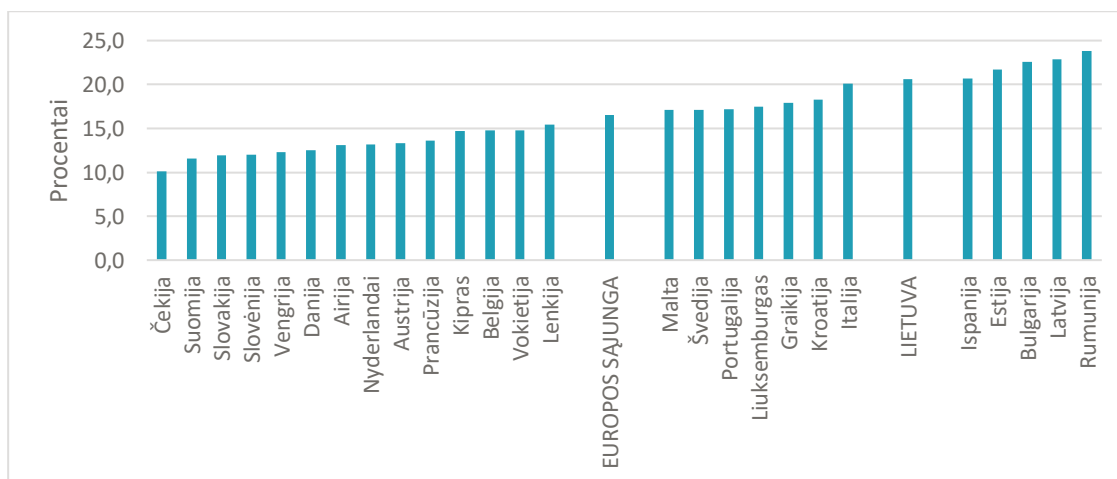
Įvadas

2014–2020 m. laikotarpiu Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (toliau – EPLSAF) parama buvo viena iš Europos Komisijos (toliau – EK) priemonių, kuria buvo siekiama prisidėti prie labiausiai skurstančių žmonių (įskaitant benamius ir materialinį nepriteklių patiriančius vaikus) gyvenimo kokybės gerinimo ir socialinės atskirties mažinimo. Inicijatyva siekta ir vieno iš strategijos „Europa 2020“ tikslų – iki 2020 m. sumažinti skurdą arba skurdo riziką patiriančių žmonių skaičių bent 20 milijonų – įgyvendinimo. EPLSAF remia nacionalines nefinansinės pagalbos sistemas, nukreiptas į maisto ir itin didelio materialinio nepritekliaus mažinimą, papildydamas Europos Sąjungos (toliau – ES) struktūrinių ir investicijų fondų ir kitų ES ir nacionalinių politikų intervencijas, skirtas mažinti įvairių formų skurdą ir skatinti labiausiai skurstančių asmenų socialinę įtrauktį.

Greta pagalbos maisto produktais, daugelyje ES šalių EPLSAF 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu teikiama ir pagalba higienos priemonėmis bei aktyviai įgyvendinamos socialinės įtraukties veiklos. Lietuvoje EPLSAF pagalba maisto produktais labiausiai nepasiturintiems pradėta teikti 2014 m., higienos priemonėmis – nuo 2019 m. Nuo 2017 m. paramos maisto produktais projektus vykdo Europos socialinio fondo agentūra (toliau – ESFA). 2014–2020 m. laikotarpiu EPLSAF projektams įgyvendinti Lietuvoje buvo numatyta 90,8 mln. eurų (iš jų, 77,2 mln. eurų EPLSAF lėšos).

Kaip rodo oficialiosios statistikos duomenys, skurdo problema Lietuvoje 2019 m. vis dar buvo didesnė už ES vidurkį (16,5 proc.) ir siekė 20,6 proc. (žr. 1 pav.). Tačiau Lietuvos lygmeniu stebimas skurdo rizikos mažėjimas nuo – 22,9 proc. 2017 ir 2018 metais iki minėtųjų 20,6 proc. 2019 m.¹

1 PAVEIKSLAS. SKURDO RIZIKOS LYGIS EUROPOS SĄJUNGOJE IR LIETUVOJE (2019 M.).

Šaltinis: Eurostato duomenys.

¹ Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>.

Artėjant naujam 2021–2027 m. programavimo laikotarpiui ir siekiant kuo efektyviau panaudoti būsimą paramą materialiniam nepritekliui ir skurdui mažinti, reikalinga iširti iki šiol vykdytą paramos teikimo Lietuvoje praktiką pateikiant išvadas apie efektyviausius maisto produktų ir higienos prekių galutiniams paramos gavėjams tiekimo ir papildomųjų veiklų vykdymo būdus ir atlikti *ex-ante* vertinimą dėl galimų finansuoti veiklų siekiant maksimaliai užtikrinti tikslinės grupės atžvilgiu egzistuojančios stigmatizacijos eliminavimą.

2020 m. rugpjūčio 18 d.² Lietuvos Respublikos (toliau – LR) socialinės apsaugos ir darbo ministerija (Užsakovas, toliau – LR SADM) ir UAB „PPMI Group“ atstovaujama subjektų grupė (Paslaugų teikėjas) pasirašė paslaugų sutartį Nr. D4-266 dėl Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo paramos materialiniam nepritekliui mažinti 2021–2027 m. programavimo laikotarpio galimų finansuotųjų veiklų išankstinio vertinimo. Šis *ex-ante* vertinimas aktualus atsižvelgiant į 2018 m. gegužės 2 d. Europos Komisijos priimtą Tarybos reglamentą Nr. 2018/0132 (APP), kuriuo nustatoma 2021–2027 m. daugiamečių finansinė programa, bei atliepiant 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento (toliau – EP) ir Tarybos reglamento pasiūlymą Nr. 2018/0206 (COD) dėl „Europos socialinio fondo“ įsteigimo (toliau – pasiūlymas dėl ESF+ reglamento), kuris turėtų leisti paprasčiau pereiti nuo socialinės įtraukties veiklos, remiamos EPLSAF, prie aktyvių priemonių.³

Atsižvelgiant į EK, EP ir Europos Audito Rūmų rekomendacijas⁴ bei ligšiolinę Lietuvos savivaldybių ir kitų esamų ir galimų organizacijų partnerių patirtį bei galimybes, išankstinio vertinimo metu buvo **vertinama:**

- 1) **ar EPLSAF skiriamos piniginės lėšos**, naudojamos produktams ir higienos prekėms įsigyti, naujuoju programavimo laikotarpiu **galėtų būti pervedamos į elektronines korteles**;
- 2) organizacijų partnerių 2014–2020 m. vykdomos **papildomosios veiklos**, tam kad būtų galima pateikti išvadas dėl galimybių orientuoti papildomasias veiklas į **socialinių inovacijų arba socialinių eksperimentų** tipo veiklas.

Išankstinio vertinimo, kuris buvo vykdomas 2020 m. rugpjūčio–2021 m. birželio mėnesiais, galutinėje ataskaitoje pateikiama:

- vertinimo metodologija ir vertinimo klausimų analizė;
- vertinimo šaltinių apžvalga;
- elektroninių kortelių intervencijos įgyvendinimo galimybių analizė;
- siūlomos papildomųjų veiklų efektyvumo matavimo gairės;
- vertinimo išvados ir rekomendacijos.

---

² Sutartis įsigaliojo rugpjūčio 25 d. PPMI pateikus sutarties užtikrinimo garantiją.

³ Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). Parama vertinga, bet kol kas nenustatyta, kiek ja prisidedama mažinant skurdą. Specialioji ataskaita. Europos Audito Rūmai. 2019. Prieiga internetu: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_05/SR_FEAD_LT.pdf [žiūrėta 2020 09 25].

⁴ Pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+). 2018. Prieiga internetu: <https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/documents/files/Post%202020/ESF%2B%20reg%20lt.pdf> [žiūrėta 2020 09 28]; Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). Parama vertinga, bet kol kas nenustatyta, kiek ja prisidedama mažinant skurdą. Specialioji ataskaita. Europos Audito Rūmai. 2019. Prieiga internetu: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_05/SR_FEAD_LT.pdf [žiūrėta 2020 09 25]; The Future FEAD: Exploring Innovative Tools to Support Europe's most Deprived.

1. Vertinimo metodologija

Atliekant šį tyrimą, buvo naudojami pripažinti ir patikimi duomenų rinkimo ir analizės metodai. Reikalingų metodų rinkinį sudarė:

1. antrinių šaltinių ir duomenų analizė (žr. 2 skyrių);
2. apklausos programa;
3. interviu programa.

Įgyvendinant paslaugų sutartį, paramos materialiniam nepritekliui mažinti 2021–2027 m. programavimo laikotarpio išankstinio vertinimo veiklos buvo suskirstytos į šias tarpusavyje susijusias grupes / etapus:

- 1) partnerių organizacijų (įskaitant savivaldybių administracijas ir NVO) internetinės apklausos atlikimą;
- 2) interviu su savivaldybių administracijų ir nevyriausybinių organizacijų partnerių atstovais, prekybos centrų atstovais;
- 3) kiekybinę apklausų metu surinktų duomenų analizę, skirtumą ir panašumų pagal skirtingus kriterijus nustatymą;
- 4) kiekybinę LR SADM ir organizacijų partnerių pateiktų duomenų apie 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu patirtas išlaidas analizę;
- 5) kokybinę apklausų rezultatų ir interviu medžiagos, gerųjų praktikų bei kitos surinktos kokybinės informacijos vertinimą, siekiant nustatyti priežastinius ryšius bei pateikti kokybiškas išvadas ir rekomendacijas;
- 6) pateikiamų metodinių rekomendacijų rinkinio pristatymą organizacijoms partnerėms.

Vertinimo metu buvo nuosekliai konsultuojamasi su Užsakovu tikslinant metodologiją, rengiant klausimynus ir siekiant surinkti kitą vertinimui svarbią informaciją.

1.1. Antrinių šaltinių analizė

Siekiant visapusiškai suprasti programos įgyvendinimo kontekstą, parengti tinkamas interviu klausimų gaires, apklausos klausimyną bei suformuluoti tinkamas rekomendacijas, buvo atliekama antrinių šaltinių analizė (žr. 2 skyrių). Vertinimo metu buvo išnagrinėta iki šio išankstinio vertinimo prieinama informacija, susijusi su EPLSAF įgyvendinamomis veiklomis. Šaltinių analizėje tiriama trijų tipų šaltiniai: 1) teisės aktai; 2) literatūra (vertinimai, studijos, straipsniai, mokslinės publikacijos); 3) administraciniai ir statistiniai duomenys.

Teisės aktų apžvalga buvo naudojama siekiant apibrėžti teisinį EPLSAF ir jį pakeisiančio ESF+ veikimo kontekstą. Daugiausia dėmesio skiriama ES ir Lietuvos lygmeniu aktualių teisinių dokumentų, tokių kaip Europos Parlamento ir Tarybos reglamento pakeistas pasiūlymas dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+), Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, Nutarimas dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo ir kt., analizei. Šie aktualūs dokumentai viešai prieinami ES bei LR Seimo oficialiose internetinėse svetainėse.

Siekiant detaliau suprasti kontekstinę situaciją ne tik teisiniu, bet ir praktinio įgyvendinimo lygmeniu, buvo analizuojama mokslinė literatūra, apimanti atvejų studijas, akademines publikacijas, empirinių tyrimų ir vertinimų ataskaitas ir pan. Tai padėjo identifikuoti galimus iššūkius įgyvendinant elektroninių paramos kortelių sistema paremtą pagalbos labiausiai nepasiturintiems teikimą, taip pat prisidėjo prie tikslingų interviu ir apklausos klausimų formulavimo, gerųjų užsienio praktikų identifikavimo.

Siekiant suprasti 2014–2020 m. programavimo laikotarpio tendencijas bei kilusius iššūkius, buvo remiamasi prieinamų administracinių bei metodinių duomenų, Užsakovo bei LR Statistikos departamento pateikiamų duomenų analize, organizacijų partnerių ekspertams suteiktų administracinių duomenų bei kitų viešai prieinamų statistinių duomenų, analize.

Vykdyta teisės aktų, literatūros bei administracinių ir statistinių duomenų analizė prisidėjo prie išvadų bei rekomendacijų tobulinimo dėl efektyviausių būdų teikti paramą galutiniams paramos gavėjams bei papildomųjų paslaugų 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu tobulinimo.

1.2. Interviu vykdymo metodai

Interviu yra svarbus tyrimo metodas, padedantis geriau suprasti suinteresuotųjų pusių požiūrį į vertinamą paramos programą ir jos ateities perspektyvas bei potencialius pokyčius, verifikuoti intervencijos logiką, plačiau paaiškinti apklausos metu surinktus duomenis. Interviu metodas leidžia atskleisti skirtingus požiūrius į programos turinį, jos rezultatus bei naudą, taip pat padeda išryškinti tam tikroms suinteresuotoms grupėms svarbiausias temas. Be to, tai yra pagrindinis kokybinių duomenų, kurie negali būti surinkti naudojant kitus metodus, šaltinis, prisidedantis prie išsamaus pagrindinių klausimų supratimo bei interpretavimo.

Šio išankstinio vertinimo metu iš viso buvo atlikti 25 interviu LR SADM, ESFA, organizacijų partnerių, prekybos centrų atstovais (žr. 1 lentelę).

1 LENTELĖ. INTERVIU PROGRAMOS INFORMACIJA

INSTITUCIJA / RESPONDENTAI	INTERVIU SKAIČIUS
Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Europos Sąjungos investicijų skyrius	1
Europos socialinio fondo agentūra	1
Organizacijos partnerės: savivaldybių administracijos	15
Organizacijos partnerės: nevyriausybinės organizacijos („Maisto bankas“, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija)	2
Didieji prekybos centrai	3
Kaimiškųjų vietovių parduotuvės	2
Ekspertas	1
Iš viso:	25

Šaltinis: sudaryta PPMI.

Visi interviu giluminiai, pusiau struktūruoti, o jų klausimyno gairės buvo pritaikytos specifinei respondentų grupei (žr. 1–3 priedus). Siekiant parengti svarbiausias temas paliesiančius ir kuo tikslesnius interviu klausimus, jie buvo formuluojami remiantis kitų prieinamų šaltinių duomenų analize.

Interviu su organizacijų partnerių atstovais metu buvo siekiama išsiaiškinti, koks yra organizacijų partnerių požiūris į potencialų 2021–2027 m. finansavimo laikotarpio pokytį, ar (ir kokios) patirties savivaldybės turi savarankiškai užtikrinant socialinių kortelių arba vaučeriu naudojimą finansinei paramai teikti savo teritorijoje, ar būtų pajėgios užtikrinti bendradarbiavimą su prekybos centrais ir parduotuvėmis, kokias grėsmes ir galimus iššūkius mato tokiu būdu skirstant paramą skurstantiesiems.

Interviu su didžiųjų prekybos centrų ir kaimiškų vietovių parduotuvių atstovais metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar prekybos centrai suinteresuoti ir pasirengę dalyvauti kortelių / vaučeriu sistemoje, ar ir kokie būtų šio dalyvavimo kaštai ir sąlygos.

1.3. Apklausa vykdomo metodai

Atliekant išankstinį paramos materialiniam nepritekliui mažinti 2021–2027 m. programavimo laikotarpio galimų finansuotųjų veiklų vertinimą buvo vykdoma organizacijų partnerių apklausa. Šios galutinės ataskaitos 3 priede teikiamas organizacijų partnerių atstovų apklausos klausimynas.

Dalyvauti apklausoje buvo kviečiami organizacijų partnerių atstovai iš 60 savivaldybių. Iš viso tyrimo metu gautos 76 užpildytos apklausos anketos. Organizacijų partnerių apklausos respondentai atstovavo šias institucijas ir organizacijas:

- miestų ir rajonų savivaldybių administracijas;
- miestų ir rajonų savivaldybių administracijų priskirtas paramos teikimo funkcijas vykdančius skyrius ar įstaigas (pvz. socialinės paramos skyriai ar / ir socialinės paramos centrai);
- labdaros ir paramos fondą „Maisto bankas“;
- Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugiją.

Organizacijų partnerių apklausa leido ne tik surinkti kiekybinę informaciją apie paramos programos įgyvendinimą ir jos paskirstymą Lietuvos savivaldybėse, bet ir suteikė informacijos kokybiniam vertinimui – buvo galima patikrinti kontekstinę statistinės informacijos pateikiamą situacijos vertinimą dėl kaimiškose vietovėse ir miestuose egzistuojančių skurdo rizikos lygių skirtumų, besikeičiančių paramą gaunančios tikslinės grupės poreikių ir pan.

1.4. Diskusijos / aptarimai

Siekiant identifikuoti organizacijų partnerių vykdomų papildomųjų veiklų gerąsias praktikas, pristatyti bei aptarti jas išanalizavus suformuluotas rekomendacijas, buvo numatyti du renginiai:

- *pirmoji diskusija*: gerųjų praktikų pristatymo ir keitimosi jomis renginys / diskusija, kurioje dalyvavo organizacijos partnerės, LR SADM ir ESFA atstovai. Diskusija buvo organizuojama 2021 m. sausio 15 d. Zoom platformoje. Šio renginio metu organizacijos partnerės buvo skatinamos dalintis savivaldybėse įgyvendinamomis papildomųjų veiklų praktikomis, aptarti kylančius iššūkius bei praktikų pranašumus. Iš viso dalyvavo 90 organizacijų partnerių atstovų;
- *antroji diskusija*: vertinimo rezultatų pristatymo, gerųjų praktikų, jų analizės rezultatų ir pagal analizę suformuluotų išvadų bei rekomendacijų aptarimas. Ši diskusija vyko 2021 m. birželio 10 d. Zoom platformoje, joje dalyvavo organizacijos partnerės, LR SADM ir ESFA atstovai – iš viso 63 įvairių organizacijų atstovai.

Diskusijos papildė Užsakovo reguliariai organizuojamus susitikimus su organizacijomis partnerėmis ir kitomis suinteresuotomis šalimis, jų metu išskirtos įžvalgos buvo dokumentuojamos ir naudojamos analizei rengiant vertinimo ataskaitą. Atlikto vertinimo tyrimo rezultatai taip pat buvo pristatyti LR SADM atstovams papildomo nuotolinio renginio metu.

1.5. Vertinimo klausimai

Pagrindinis vertinimo tikslas – pasirengti paramos materialiniam nepritekliui mažinti 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinimui, pateikiant išvadas apie efektyviausius maisto produktų ir higienos prekių pateikimo galutiniams paramos gavėjams tiekimo ir papildomųjų veiklų vykdymo būdus, siekiant maksimaliai užtikrinti tikslinės grupės atžvilgiu egzistuojančios stigmatizacijos eliminavimą.

Vertinimo tikslui pasiekti buvo iškelti šie pagrindiniai **vertinimo uždaviniai**:

1. išanalizuoti esamą savivaldybių administracijų patirtį dėl tikslinei grupei skiriamų lėšų (pašalpos, išmokos ir kt.) pervedimo į socialines korteles;
2. sužinoti ir įvertinti organizacijų partnerių, veikiančių darbo su socialinę atskirtį patiriančiais asmenimis srityje, nuomonę dėl galimybės teikti galutiniams paramos gavėjams prekes ir produktus pasitelkiant kortelių sistemą;
3. išsiaiškinti, ar EPLSAF skiriamos piniginės lėšos panaudojamos maisto produktams ir kitoms būtinoms prekėms įsigyti taip pat galėtų būti pervedamos į elektronines korteles ir pateikti pagrįstas išvadas dėl galimybių 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu naudoti elektroninių kortelių / vaučeriu sistemą, užtikrinant galutinių paramos gavėjų aprūpinimą maisto produktais ir higienos prekėmis;
4. išanalizuoti organizacijų partnerių vykdytas papildomas veiklas 2014–2020 m. laikotarpiu ir identifikuoti efektyviausias praktikas;
5. pateikti išvadas dėl galimybių naudojantis geriausiomis identifikuotomis praktikomis papildomas veiklas orientuoti į socialinių inovacijų arba socialinių eksperimentų tipo veiklas arba šiomis veiklomis užtikrinti tikslinės grupės patekimą į ESF finansuojamas veiklas.

Remiantis šiais vertinimo uždaviniais žemiau pateikiami suformuluoti vertinimo **klausimai** bei pasirinkti taikyti pagrindiniai metodai (žr. 2 ir 3 lentelę). Remiantis šiais klausimais buvo sudaromi interviu ir apklausos klausimynai (žr. 1–3 priedus).

2 LENTELĖ. VERTINIMO KLAUSIMAI DĖL EPLSAF PARAMOS SKIRTYMO TAIKANT KORTELIŲ / VAUČERIŲ SISTEMĄ

VERTINIMO KLAUSIMAI	METODAI
<ul style="list-style-type: none"> Ar visos savivaldybės turi patirties ir gebėjimų savarankiškai atlikti prekybos centrų ir parduotuvių atranką bei užtikrinti socialinių kortelių sistemos funkcionavimą jų teritorijoje? Kokia socialinių kortelių sistema yra efektyvesnė – centralizuotai atrenkant prekybos centrus ir parduotuves ar suteikiant savivaldybių administracijoms teisę tai daryti savarankiškai? Ar potencialūs prekybos centrai ir / ar parduotuvės yra suinteresuoti dalyvauti elektroninių kortelių sistemoje, atsižvelgiant į jų suinteresuotumą, gebėjimus pateikti reikiamą pagal ESF+ reglamento projektą informaciją? Koks būdas būtų efektyviausias siekiant užtikrinti kortelių sistemos veikimą: realių išlaidų fiksavimas (angl. <i>real cost</i>) ar taikant fiksuoto dydžio metodiką? Kiek išteklių, materialinių ir žmogiškųjų, projekto vykdytoji ir organizacijoms partnerėms pavyktų sutaupti taikant kortelių sistemą? Kokios yra su kortelių sistemos funkcionavimu susijusios grėsmės ir jų suvaldymo būdai? 	<p>Savivaldybių administracijų atsakingų asmenų apklausa</p> <p>15 giluminių interview su savivaldybių administracijų atsakingais asmenimis.</p> <p>Duomenys iš organizacijų partnerių apklausos</p> <p>Nacionalinio lygmens teisės akty, administracinių dokumentų, statistikos analizė</p> <p>Savivaldybių administracijų atsakingų asmenų ir nevyriausybinių organizacijų partnerių apklausa</p> <p>3 giluminiai interview su didžiųjų prekybos centrų (IKI, MAXIMA, NORFA) atstovais</p> <p>2 giluminiai interview su kaimiškųjų vietovių parduotuvių (Čia Market, KOOPS) atstovais</p> <p>ES ir nacionalinio lygmens teisės akty, administracinių dokumentų analizė, statistinių duomenų analizė</p> <p>LR SADM ir ESFA pateiktų stebėsenos rodiklių ir administracinių duomenų analizė</p> <p>Anksčiau atliktų aktualių studijų, vertinimų analizė</p> <p>Kitų antrinių šaltinių analizė</p> <p>Lyginamoji analizė</p>

Šaltinis: sudaryta PPMI.

3 LENTELĖ. VERTINIMO KLAUJAMI DĖL EPLSAF PARAMOS PAPILDOMOSIOMS VEIKLOMS ORGANIZUOTI

VERTINIMO KLAUSIMAI	METODAI
<ul style="list-style-type: none"> Kokios papildomosios veiklos buvo vykdomos organizacijų partnerių, kokie jų tipai ir kokios buvo veiklų tipo pasirinkimo priežastys? Ar organizacijos partnerės vykdomoms papildomoms veikloms taikė projekto ciklo logiką? Kaip organizacijos partnerės fiksavo, kad jų vykdyta papildomoji veikla buvo sėkminga? Kurias organizacijų partnerių vykdytas papildomasias veiklas galima laikyti pavyzdinėmis, kurias galima viešinti kitoms organizacijoms partnerėms? Kokios yra kitų šalių patirtys, kurias kaip gerąsias praktikas taip pat būtų galima demonstruoti partnerių organizacijoms? Ar galima apskaičiuoti ir jeigu taip, tuomet kokia buvo galima finansinė gerųjų praktikų nauda? Kokias rekomendacijas galima pateikti organizacijoms partnerėms dėl papildomųjų veiklų planavimo, vykdymo ir paskesnės stebėsenos? 	<p>Savivaldybių administracijų ir nevyriausybinių organizacijų partnerių atsakingų asmenų apklausa</p> <p>15 giluminių interview su savivaldybių administracijų atsakingais asmenimis.</p> <p>Gerųjų praktikų pristatymo ir keitimosi patirtimi renginys / diskusija su organizacijomis partnerėmis</p> <p>Interview su ekspertu</p> <p>Renginys / diskusija, skirtas pristatyti ir aptarti išanalizuotoms gerosios praktikos papildančiosioms veikloms aptarti bei rekomendacijoms pristatyti</p> <p>ES ir nacionalinio lygmens teisės akty, administracinių dokumentų analizė, statistinių duomenų analizė</p> <p>Aktualių studijų, vertinimų analizė</p> <p>ES šalių gerųjų praktikų analizė</p> <p>Lyginamoji analizė</p>

- Koks turėtų būti papildomųjų veiklų santykis su kitomis, iš kitų piniginių šaltinių finansuojamomis veiklomis (pakeičiančios kitas, papildančios, prisidedančios veiklos ir kt.)?
- Kaip tinkamai įveiklinti socialines inovacijas ir socialinius eksperimentus planuojant ir vykdant papildomas veiklas?
- Ar EPLSAF galutiniai paramos gavėjai patenka į kitas finansavimo šaltinių finansuojamas veiklas, visų pirma ESF finansuojamas. Jeigu dalyvavimas būtų kritiškai žemas, kokios pagrindinės to priežastys ir kaip užtikrinti, kad EPLSAF galutiniai paramos gavėjai gautų jiems būtinas paslaugas?

Šaltinis: sudaryta PPMI.

2. EPLSAF paramos vaidmuo socialinės politikos kontekste

Socialinės politikos dėmeniui Europos Sąjunga skiria vis didesnę dėmesį. Būtent socialinis lygmuo – investicijos į žmones – kaip vienas iš svarbiausių elementų pabrėžiamas ES, siekiančios ir toliau išlikti konkurencinga ir atsparia sąjunga, dokumentuose. Lietuva, būdama ES nare, taip pat teikia svarbą socialinei kryptčiai, kuri pabrėžiama nacionaliniuose teisės aktuose. EPLSAF teikiama parama, nuo 2014 m. pasiekianti socialines rizikas patiriančius Lietuvos gyventojus, tapo vienu iš pagalbos įrankių įgyvendinant nacionalinės socialinės politikos tikslus. Šiame skyriuje pristatomos svarbiausios europinės ir nacionalinės socialinės politikos tendencijos bei kylantys iššūkiai, kuriems spręsti kaip viena iš priemonių pasitelkiama EPLSAF fondo teikiama parama.

2.1 ES ir Lietuvos socialinės politikos kryptys

Siekiant spręsti prioritetines visos ES problemas – nedarbą ir aukštą skurdo bei socialinės atskirties lygį – bei atliepiant ES piliečių raginimą stiprinti ES socialinį dėmenį, siekti labiau socialiai orientuotos Europos ir daugiau investuoti į žmones, 2017 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamentas, Taryba ir EK paskelbė Europos socialinių teisių ramstį, susidedantį iš trijų pagrindinių įsidarbinimą, įtrauktį ir socialinę apsaugą orientuotų kategorijų: 1) lygios galimybės ir galimybė įsidarbinti; 2) tinkamos darbo sąlygos; 3) socialinė apsauga ir įtrauktis.⁵

Skatinant socialinės įtraukties priemonių įgyvendinimą ir siekiant padidinti asmenų, nebepatiriančių skurdo ar skurdo rizikos, skaičių, 2014 m. EPLSAF lėšas nuspręsta skirti pagalbos teikimui ne tik maistu.⁶ ES šalys narės sutarė, kad paramos gavėjams reikia daugiau pagalbos nei maisto paketu, o EPLSAF parama maistu gali būti traktuojama kaip galimybė pasiekti paramos gavėjus, siekiant jų aktyvavimo ir socialinės integracijos.⁷ Kitaip sakant, buvo siekiama, kad parama maisto produktais ir / ar higienos prekėmis būtų tik pirmas žingsnis formuojant naujus paramos gavėjų įpročius, įgūdžius, drauge teikiant žinias, kurios galėtų keisti jų ateities sprendimus bei spartintų socialinę integraciją.

Papildomosios priemonės apibrėžtos kaip maisto (arba) pagrindinės materialinės pagalbos skirstymą papildantys veiksmai, kuriais siekiama mažinti socialinę atskirtį, pavyzdžiui, asmenų siuntimas socialinėms paslaugoms gauti ir socialinių paslaugų teikimas arba konsultavimas namų ūkio biudžeto

---

⁵ Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija, „Europos socialinių teisių ramstis“, 2017 m. lapkričio 16 d. Prieiga internetu: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_lt.pdf.

⁶ Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). Specialioji ataskaita. Europos Audito Rūmai. 2019. Prieiga internetu: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_05/SR_FEAD_LT.pdf [žiūrėta 2020 09 25].

⁷ European Commission, FEAD, Reducing deprivation, supporting inclusion: FEAD case studies, 2016.

tvarkymo klausimais. Pabrėžiamas siekis užtikrinti labiausiai skurstančių asmenų socialinę įtrauktį, ypač daug dėmesio skiriant pažeidžiamoje padėtyje esantiems vaikams.⁸

ES lygmeniu numatytas aktyvus užimtumo rėmimas, akcentuojantis asmens teisę laiku gauti konkrečiai jam pritaikytą pagalbą siekiant plėsti įsidarbinimo galimybes ar pradėti dirbti savarankiškai, taip pat pabrėžiama bedarbių teisė gauti individualiai pritaikytą, tęstinę ir nuoseklią paramą, o ilgalaikiai bedarbiai turi teisę į išsamų konkrečios jų padėties įvertinimą vėliausiai po 18 mėnesių nedarbo. Pabrėžiama ir vaikų teisė į apsaugą nuo skurdo – vaikai iš socialiai remiamos aplinkos turi teisę į specialias lygių galimybių skatinimo priemones.⁹ Taip pat dar 2005 m. benamystės mažinimas tapo vienu iš Darbo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų tarybos bei ES socialinės apsaugos ir įtraukties strategijos prioritetu pabrėžiant labiausiai skurstančiųjų teisę turėti namus ir gauti pagalbą suteikiant pastogę kaip esminę žmogaus teisę.¹⁰

Visos šios grupės patenka ir į EPLSAF paramos gavėjų sąrašą¹¹:

- moterys;
- skurdą ar skurdo riziką patiriantys vaikai;
- migrantai ir kitų mažumų grupės;
- benamiai;
- vyresni nei 65 m. gyventojai;
- žmonės su negalia;
- dirbantys, tačiau minimalias pajamas gaunantys asmenys (išryškėjo tiriant Lietuvos atvejį).

Siekiant įgyvendinti Europos socialinę sanglaudą įtvirtinančio Europos socialinių teisių ramsčio principus, Europos Parlamento ir Tarybos reglamento pasiūlyme buvo numatytas „Europos socialinio fondo+“ (ESF+) steigimas 2021–2027 m. laikotarpiu. ESF+ traktuojamas kaip pagrindinė ES investicijų į jos piliečius priemonė, sujungianti šias anksčiau gretimai įgyvendintas programas: – Europos socialinį fondą (ESF) ir Jaunimo užimtumo iniciatyvą (JUI); – **Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondą (EPLSAF)**; – Užimtumo ir socialinių inovacijų programą (EaSI); – Sąjungos veiksmų sveikatos srityje programą (Sveikatos programa).¹² Kadangi socialinė nelygybė išlieka aktuali problema ES mastu, ESF+ reglamente numatyta, kad bent 25 proc. ESF+ lėšų bus skirta socialinei įtraukčiai skatinti ir kovai su skurdu.¹³

2019 m. EK pasiūlyme dėl ESF + reglamento greta kitų siekinių buvo akcentuojamas visiško užimtumo bei socialinės pažangos visoje Europos Sąjungoje užtikrinimo tikslas, taip pat kova su socialine

---

⁸ „Europos socialinis fondas+“ (ESF+) ***I 2019 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) (COM(2018)0382 – C8-0232/2018 – 2018/0206(COD)).

Prieiga internetu: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2019/04-04/0350/P8_TA-PROV\(2019\)0350_LT.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2019/04-04/0350/P8_TA-PROV(2019)0350_LT.pdf) [žiūrėta 2020 10 01].

⁹ Ten pat.

¹⁰ Declaration of the European Parliament on ending street homelessness. Retrieved from: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?reference=P6-TA-2008-0163&type=TA&language=EN&redirect>.

¹¹ Policy brief on FEAD. Retrieved from: <https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2020/08/Policy-brief-on-FEAD.pdf>.

¹² Europos Parlamento ir Tarybos reglamento pasiūlymas dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+). Prieiga internetu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0382&from=LT> [žiūrėta 2021 01 12].

¹³ Ten pat.

atskirtimi ir diskriminacija siekiant užtikrinti labiausiai skurstančių asmenų orumą užkertant kelią jų stigmatizavimui.¹⁴

Tokiu būdu 2021–2027 m. finansavimo laikotarpiu siekiama efektyvesnių, atliepesnių, sinergiją užtikrinančių ES veiklų įgyvendinimo. Tikimasi, kad anksčiau atskirai veikusių EPLSAF ir ESF integracija leis lengviau derinti pagalbą maistui ir (arba) materialinę pagalbą su parama socialinės įtraukties priemonėmis.¹⁵ EPLSAF parama gali ir turėtų būti pasitelkiama siekiant nukreipti ir paskatinti paramos gavėjus naudotis įvairiomis jiems pagalbos galinčiomis suteikti socialinėmis, sveikatos, švietimo ir kitomis viešosiomis paslaugomis.

Vis dėlto, besiruošiant naujam 2021–2027 m. paramos laikotarpiui, Europos ekonomika 2020 m. pradžioje netikėtai susidūrė su didžiule ir beprecedente COVID-19 pandemija, dėl kurios kilo didelių sunkumų valstybių narių ekonomikai, darbo rinkoms, socialinei ir sveikatos apsaugos sistemoms. Todėl 2020 m. gegužės 27 d. EK priėmė peržiūrėtą pasiūlymą dėl būsimos – 2021–2027 m. – daugiamečių finansinės programos, kuriame atsispindi Europos atsakas į socialinį ir ekonominį COVID-19 pandemijos poveikį.¹⁶ Kaip teigiama, tiek tiesioginis, tiek netiesioginis COVID-19 pandemijos poveikis ir toliau vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu darys didžiulį poveikį ir žalą visoms valstybėms narėms: didės socialinė nelygybė, skurdas ir jaunimo nedarbas.¹⁷ Taigi, tikėtinas ir EPLSAF paramos gavėjų tikslinės grupės augimas bei teikiamos paramos aktualumo augimas.

Patikslintu dokumentu¹⁸ buvo siekiama sudaryti sąlygas ESF+ veiksmingiau prisidėti prie ekonomikos gaivinimo reaguojant į COVID-19 pandemijos poveikį valstybių narių ekonominei ir socialinei padėčiai. Atsižvelgiant į principus, išdėstytus Europos socialinių teisių ramstyje, ESF+ siekiama padėti valstybėms narėms pasiekti aukštą užimtumo lygį, užtikrinti deramą socialinę apsaugą ir kvalifikuotą bei atsparią darbo jėgą, atitinkančią darbo rinkos poreikius ir pasirengusią ateities darbo pasauliui, bei prisidėti prie Europos žaliojo kurso ir naujosios Pramonės strategijos įgyvendinimo.¹⁹

Pagal naujausią reglamento versiją ESF+ turėtų sudaryti dvi dalys²⁰:

- ESF+ dalis, kuriai taikomas pasidalijamasis valdymas;
- užimtumo ir socialinių inovacijų dalis, siekiant remti pažeidžiamų asmenų socialinę įtrauktį bei jų galimybes gauti sveikatos priežiūros paslaugas ir mažinti skurdą, įgyvendinama taikant tiesioginį ir netiesioginį valdymą.

---

¹⁴ „Europos socialinis fondas+“ (ESF+) ***I 2019 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) (COM(2018)0382 – C8-0232/2018 – 2018/0206(COD)). Prieiga internetu: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0350_LT.html [žiūrėta 2021 01 21].

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Europos Komisija. Pakeistas pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+). 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52020PC0447>.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Ten pat.

Kaip teigiama, dėl to turėtų sumažėti su įvairių lėšų valdymu susijusi administracinė našta (visų pirma, valstybių narių), o paprastesnėms operacijoms tokioms kaip pagalba maistu ir (arba) pagrindinė materialinė pagalba, būtų taikomos paprastesnės taisyklės.²¹

Patvirtinus pasiūlymo dėl ESF+ reglamento pakeitimus, buvo išskirtos šios prioritetinės sritys²²:

- paramos teikimas jaunimui (padidėjus, tikėtina, jaunimo nedarbui bei nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių skaičiui);
- vaikų skurdo problemos sprendimas;
- žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos skatinimas;
- horizontaliojo lyčių lygybės principo laikymasis (dėl pandemijos socialiai ir ekonomiškai ypač nukentėjus moterims).

Taip pat pasiūlytos laikinos ESF+ naudojimo priemonės, siekiant užtikrinti, kad ribotomis konkrečiomis aplinkybėmis būtų galima taikyti nuo tam tikrų taisyklių leidžiančias nukrypti nuostatas supaprastinant reagavimo galimybes. Šios laikinos priemonės – tai galimybė išplėsti ESF+ taikymo sritį, pavyzdžiui, įtraukiant trumpalaikio darbo programų, kurios nėra derinamos su aktyviomis priemonėmis, rėmimą, galimybę asmenims, kurie nėra tiesiogiai socialiai ir ekonomiškai pažeidžiami, naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, mažesnę paramos telkimo pagal temas reikalavimų paisymą, jei tokių laikinų priemonių reikia norint veiksmingai reaguoti į minėtas išskirtines ir neįprastas aplinkybes.²³

Kaip matyti iš 4 lentelės, kurioje pateikiami EPLSAF tikslinei grupei skiriamos paramos pokyčiai, siekiant palengvinti paramos teikimo procesą buvo imtasi papildomų priemonių – numatyta jau 2020 m. leisti ir skatinti elektroninių vaučerių sistemų taikymą. Taip pat numatytos išlaidos apsauginėms priemonėms bei įrangai, laikinai leista paramą 100 proc. finansuoti iš ES biudžeto, o įgyvendinant prioritetizavimo pokyčius šalies viduje nelaukti EK patvirtinimo taip siekiant sumažinti administracinę našta.²⁴

4 LENTELĖ. ES PARAMOS LABIAUSIAI SKURSTANTIEM ASMENIMS POKYČIAI

	2014–2020	2020 M. PASIKEITIMAI DĖL COVID-19 PANDEMIJOS	2021–2027
ES fondas	EPLSAF	Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyva+ (CRII+)	ESF+
Biudžetas	3,8 mlrd. eurų	-	Mažiausiai 3 proc. ESF+ skiriamų lėšų. Tikslas – 4 proc. iš 100 mlrd eurų visos Europos lygmeniu.

²¹ Europos Komisija. Pakeistas pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+). 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52020PC0447>.

²² Ten pat.

²³ Ten pat.

²⁴ Policy brief on FEAD. Retrieved from: <https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2020/08/Policy-brief-on-FEAD.pdf>.

Finansavimo intensyvumas	85 proc.	100 proc.	85 proc.
Finansuojamos išlaidos	Maistas ir tiesioginė materialinė parama, socialinės įtraukties veiklos	Maistas ir kita materialinė pagalba bei apsaugos priemonės	Maistas, tiesioginė materialinė parama ir socialinės įtraukties veiksmai
Paramos paskirstymo būdas	Tiesioginis tiekimas	Tiesioginis tiekimas arba paramos pervedimas į elektroninius vaučerius	Tiesioginis tiekimas arba paramos pervedimas į elektroninius vaučerius

Šaltinis: Policy brief on FEAD, 2020, <https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2020/08/Policy-brief-on-FEAD.pdf>.

Kalbant apie naująjį 2021–2027 m. programavimo laikotarpį, jo metu siekiama stiprinti paramą socialinės įtraukties veikloms bei mažinti administravimo našumą. Jeigu valstybė narė šiam pokyčiui yra pasirengusi, siekiant supaprastinti maisto produktų ir / ar higienos prekių pristatymo schemą sudaroma galimybė pereiti prie elektroninės sistemos taikymo (žr. 4 lentelę). Šio tyrimo metu vykdytos apklausos ir interviu metu buvo siekiama išsiaiškinti Lietuvos kontekstą bei galimybes taikyti elektroninių kortelių sistemą (plačiau žr. 3 skyrių).

Taigi, kalbant konkrečiai apie pagalbos maistu ir (arba) pagrindinės materialinės pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims teikimą, akcentuojami du galimi būdai jai įgyvendinti naujuoju programavimo laikotarpiu: **pagalba gali būti teikiama tiesiogiai arba netiesiogiai naudojant elektroninius čekius ar korteles**, jei už juos būtų teikiama tik nurodyta pagalba maistu ir (arba) pagrindinė materialinė pagalba, pabrėžiant, kad ši pagalba nepakeičia jokių galiojančių socialinių išmokų.²⁵ Taip pat minimos ir **papildomosios priemonės**, kuriomis būtų siekiama **labiausiai skurstančių asmenų socialinės įtraukties** (iki šiol dėmesys buvo skiriamas konsultacijoms sveikatos, švietimo, sveikos gyvensenos klausimais ir kt.), joms taikant fiksuoto dydžio 5,5 proc. maisto ir (arba) pagrindinės materialinės pagalbos išsigijimo išlaidų normą.²⁶

Svarbu pažymėti, kad 2014–2021 m. programavimo laikotarpiu EPLSAF remiamos socialinės įtraukties veiksmų programos buvo įgyvendinamos tik keliuose šalyse: Vokietijoje, Danijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje.²⁷ Todėl 2021–2027 m. paramos teikimo laikotarpiu dėl ESF+ fondo įkūrimo planuojama plačiau taikyti šias priemones.

Remiantis 2019 m. Europos Audito Rūmų atlikto tyrimo vertinimu, ES šalyse įgyvendinant papildomas priemones nėra aišku, kaip jomis prisidedama mažinant skurdą.²⁸ Audito Rūmų

²⁵ Europos socialinis fondas+“ (ESF+) ***I 2019 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) (COM(2018)0382 – C8-0232/2018 – 2018/0206(COD)). Prieiga internetu: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0350_LT.html [žiūrėta 2021 01 21].

²⁶ Europos socialinis fondas+“ (ESF+) ***I 2019 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) (COM(2018)0382 – C8-0232/2018 – 2018/0206(COD)). Prieiga internetu: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0350_LT.html [žiūrėta 2021 01 21].

²⁷ Policy brief on FEAD, 2020, <https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2020/08/Policy-brief-on-FEAD.pdf>.

²⁸ Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). Parama vertinga, bet kol kas nenustatyta, kiek ja prisidedama mažinant skurdą. Specialioji ataskaita. Europos Audito Rūmai. 2019. Prieiga internetu: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_05/SR_FEAD_LT.pdf [žiūrėta 2020 09 25].

ataskaitoje pabrėžiama, kad kol nebus reikalaujama apibrėžti pradines reikšmes arba siektinas vertes, o informacija, jei ji teikiama, ir toliau bus iš esmės kiekybinio pobūdžio, tol nebus galima vykdyti šių veiksmų poveikio mažinant skurdą stebėsenos.²⁹ Akcentuojama, kad itin svarbus yra tikslinis paramos skyrimas atsižvelgiant į tai, kad biudžeto išteklių visgi yra riboti.³⁰ Kitaip sakant, reikalingi aiškūs siektini tikslai ir jų įgyvendinimo stebėsenos pasitelkiant konkrečius matavimo rodiklius ir parodant, kaip jomis prisidedama mažinant skurdą.

Europos Audito Rūmų tyrimo duomenys leido išskirti tris pagrindines rekomendacijas, naudingas ir šiam tyrimui:

- 1) tikslingiau skirti pagalbą (aiškiai apibūdinant skurdo padėtį, nustatant konkrečią gyventojų grupę, kuriai teikiama parama bei intervencijos loginį pagrindą, numatomus rezultatus, pradines reikšmes ir kiekybiškai įvertintus tikslus);
- 2) užtikrinti socialinės įtraukties priemonių pagrindiniams materialinės pagalbos gavėjams įgyvendinimą;
- 3) stiprinti galutinių EPLSAF paramos gavėjų socialinės įtraukties vertinimą.³¹

Kadangi socialinės ir užimtumo politikos bei visuomenės sveikatos srityse ES turi pasidalijusi kompetenciją su valstybėmis narėmis, Europos Komisija deleguoja strateginio programavimo ir įgyvendinimo uždavinius ES valstybėms, kuriose priimami nacionalinio, regioninio ar vietos lygmens galimybėmis ir ypatumais pagrįsti sprendimai. Todėl ir Lietuva svarbiausiose nacionaliniuose dokumentuose atliepia svarbiausius socialinės politikos tikslus, pritaikytus Lietuvos situacijai (plačiau žr. 2.2).

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ sumanios visuomenės kūrimo, sumanios ekonomikos plėtojimo ir sumanaus valdymo siekiai yra susiję su socialinės gerovės kūrimu Lietuvoje ir gali prisidėti mažinant netolydų gerovės pasiskirstymą šalyje – pajamų nelygybę, skurdą ir labiausiai skurstančių asmenų skaičių bei didinti jų socialinę įtrauktį. Skurdo mažinimas ir gyventojų socialinės gerovės ir įtraukties didinimas 2021–2030 m. Nacionalinės pažangos plane³² įvardijamas kaip vienas iš esminių strateginių tikslų poveikį matuojant pagal du kriterijus: skurdo ir socialinės atskirties rizikos lygį ir pajamų pasiskirstymo koeficientą. Dokumente pabrėžiamas strateginis tikslas didinti gyventojų ir konkrečių jų grupių, dažniausiai patiriančių socialinę atskirtį, socialinę gerovę ir įtrauktį, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį.³³

- mažinti pajamų nelygybę, neigiamai veikiančią visuomenės socialinę gerovę;
- didinti neįgalųjų ir jų šeimų, senyvo amžiaus žmonių bei kitų pažeidžiamų ir socialinėje atskirtyje esančių grupių gerovę, stiprinti jų integraciją į visuomenę, darbo rinką, spręsti aprūpinimo būstu, benamystės problemas;
- didinti nedirbančiųjų įtraukimą į darbo rinką;

---

²⁹ Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). Parama vertinga, bet kol kas nenustatyta, kiek ja prisidedama mažinant skurdą. Specialioji ataskaita. Europos Audito Rūmai. 2019. Prieiga internetu: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_05/SR_FEAD_LT.pdf [žiūrėta 2020 09 25].

³⁰ Ten pat.

³¹ Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). Parama vertinga, bet kol kas nenustatyta, kiek ja prisidedama mažinant skurdą. Specialioji ataskaita. Europos Audito Rūmai. 2019. Prieiga internetu: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_05/SR_FEAD_LT.pdf [žiūrėta 2020 09 25].

³² Nutarimas dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo. 2020 m. rugsėjo 9 d. Nr. 998. Vilnius.

³³ Ten pat.

- sukurti tinkamą, skatinančią, palankią šeimai aplinką, kuri leistų tinkamai atlikti šeimos funkcijas ir drauge aktyviau ir sėkmingiau įsitraukti į darbo rinką, stiprinti moterų ir vyrų lygias galimybes ir kt.

Dabartinės XVIII-osios Lietuvos Vyriausybės programoje³⁴ kaip vienas iš esminių aspektų akcentuojamas socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas tokiu būdu atliepiant ir ES pastangas orientuoti politiką ir ekonomiką į socialinius aspektus. Programoje pabrėžiama visuomenės atsakomybė atliepti visų jos narių poreikius bei suteikti pagalbą: „*Mūsų, kaip bendrapiliečių užduotis, – kurti jautrią visuomenę, kur gebame ištiesti pagalbos ranką tada, kai labiausiai reikia, suteikti toki rūpestį, kuris atlieptų tikruosius poreikius, įgalintų ir padėtų jaustis svarbiu visuomenės nariu, o ne „prašytoju“.*“³⁵ Taigi, skurdo mažinimo tikslas yra pabrėžiamas kaip vienas iš prioritetų ir laikomas visos visuomenės atsakomybe.

Vyriausybės programoje taip pat atkreipiamas dėmesys į tikslines grupes, dažniausiai susiduriančias su skurdu ar skurdo rizika, kurios neretai patenka ir tarp EPLSAF paramos gavėjų bei yra minimos svarbiuose strateginiuose dokumentuose: netekusių darbo ir pajamų, neįgaliuosius, savo artimuosius slaugančius žmones, vienišas mamas ar tėčius, vienišus pensininkus, šeimas, vaikus ir kt. Programa įsipareigojama minėtoms socialiai jautrioms grupėms skirti didelį dėmesį taikant socialinės politikos priemones, taip pat akcentuojamas ne tik finansinės paramos, tačiau ir kokybiškų socialinių priemonių, įgalinančių jos gavėjus grįžti į visavertį visuomenės gyvenimą, organizavimas.³⁶

Vyriausybės programos įgyvendinimo nuostatų plane numatytais priemonėmis bus siekiama visų gyventojų socialinės integracijos siekiant užtikrinti jų socialinę apsaugą investuojant tiek į individualizuotą ir / ar prevencinę pagalbą, tiek plečiant viešąsias paslaugas, siekiant sukurti paskatas dirbti, užtikrinant saugias pensijas ir darbo užmokesčius, socialines išmokas, sudarant galimybes derinti darbą ir šeimą. Taip pat akcentuojamas dėmesys socialiniams darbuotojams stiprinant jų profesiją ir gerinant darbo sąlygas bei paskatų savivaldybėms organizuoti socialines paslaugas, pasitelkiant NVO kūrimas.

Didesnė socialinė integracija, tikėtina, turėtų esminių teigiamų pokyčių siekiant mažinti skurdą, didinti užimtumą bei orų pragyvenimo lygį. Socialinis dėmuo, o konkrečiai Lietuvoje fiksuojama nelygybė bei socialinė atskirtis, pabrėžiama LR Prezidento bei akcentuojama EK dokumentuose kaip vienas iš esminių darbų kuriant gerovės valstybę³⁷. Šiomis nuostatomis, tiesiogiai orientuotomis į socialinės politikos pokyčius ir socialinę integraciją kaip svarbų dėmenį kuriant šalies ekonominę, socialinę, emocinę gerovę, atliepiami Europos socialinio ramsčio ir pasiūlymo dėl ESF+ reglamento siekiai.

---

³⁴ Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ projektas + programa. 2020.

³⁵ Ten pat.

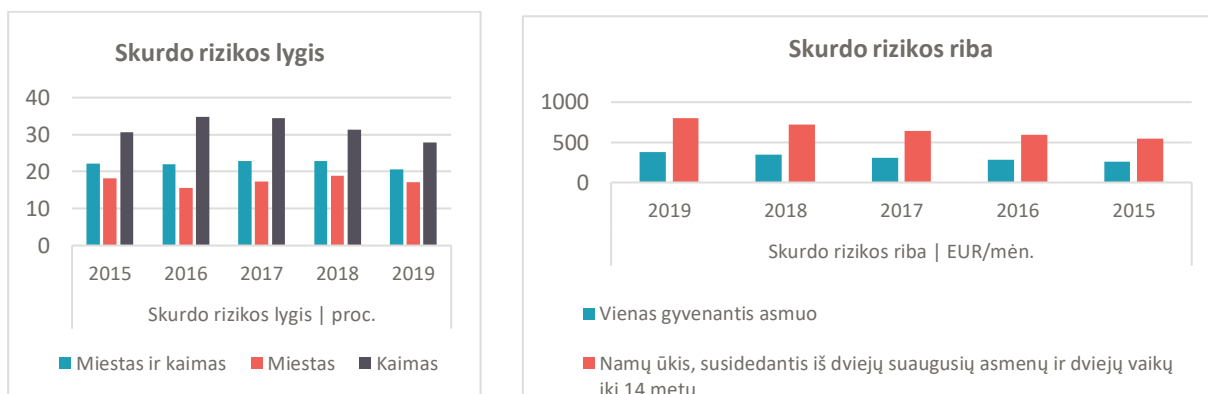
³⁶ Ten pat.

³⁷ Prezidento vizija: Lietuva – stipri, teisinga, žalia ir inovatyvi gerovės valstybė, <https://www.lrp.lt/lt/ziniasklaidos-centras/naujienos/prezidento-vizija-lietuva-stipri-teisinga-zalia-ir-inovatyvi-geroves-valstybe/34937>; European Commission. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Šalies ataskaita. Lietuva. 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european_semester_country-report-lithuania_lt.pdf.

2.2 Lietuvos skurdo statistikos rodikliai

Remiantis naujausiais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje skurdo ir socialinės atskirties problema išlieka nemenku iššūkiu: 2019 m. skurdo rizikos lygis siekė 20,6 proc. – fiksuotas mažėjimas lyginant su ankstesniais metais (22,9 proc. 2018 ir 2017 m. duomenimis) (žr. 2 pav.). Atsižvelgiant į disponuojamąsias gyventojų pajamas skurdo rizikos lygis skyrėsi priklausomai nuo gyvenamosios vietovės tipo – mažesnes už skurdo rizikos ribą pajamas mieste gavo 17,1 proc. gyventojų, kaime – 27,9 proc. Skurdo rizikos riba Lietuvoje kilo taip pat nežymiai – 2019 m. ji buvo 379 EUR per mėnesį vienam gyvenančiam asmeniui ir 797 EUR – dviejų suaugusiųjų ir dviejų vaikų iki 14 metų amžiaus šeimai (žr. 2 pav.).

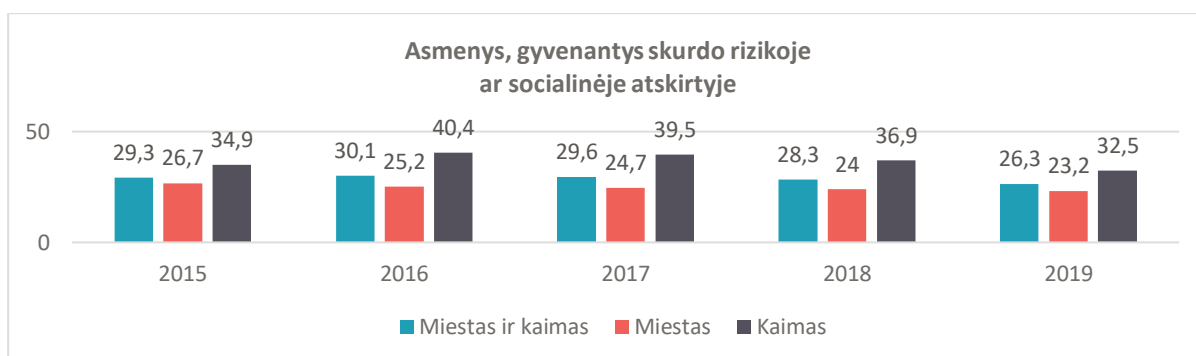
2 PAVEIKSLAS. SKURDO LYGIS IR SKURDO RIZIKOS RIBA LIETUVOJE (2015-2019)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys.

Matuojant gyventojų, patiriančių skurdą ar socialinę atskirtį, rodiklį atsižvelgiama į tris komponentus: piniginių skurdą, materialinį nepriteklį ir mažą darbo intensyvumą. Į rodiklio reikšmę asmuo įtraukiamas, jei atitinka vieną iš trijų komponentų. Analizuojant pastarųjų kelių metų oficialiuosius Lietuvos statistikos duomenis, matyti asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje, skaičiaus mažėjimas – nuo 30,1 proc. 2016 m. iki 26,3 proc. 2019 m. (žr. 3 pav.). Nors ir mažėjanti, tačiau išliekanti gana aukšta rodiklio reikšmė rodo vis dar esant nemažą gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje žmonių skaičių. Skurdo problema išlieka nemenku iššūkiu siekiant visų visuomenės narių socialinės įtraukties ir gerovės.

3 PAVEIKSLAS. ASMENŲ, GYVENANČIŲ SKURDO RIZIKOJE AR SOCIALINĖJE ATSKIRTYJE, RODIKLIO DUOMENYS (2015-2019)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys.

Europos Komisija 2020 m. pabrėžė, kad nepaisant spartaus ekonomikos augimo, **pajamų nelygybė ir skurdas** bei **socialinės atskirties rizika** Lietuvoje tebėra didelė.³⁸ 20 proc. turtingiausių gyventojų ir 20 proc. labiausiai nepasiturinčių gyventojų pajamų skirtumas yra vienas didžiausių ES, o 40 proc. labiausiai nepasiturinčių gyventojų gaunamų pajamų dalis tebėra maža. Pastebima, kad socialinių išmokų poveikis skurdo mažinimui yra vienas mažiausių ES. EK pranešime akcentuojama, kad šalyje nėra visapusiškos strategijos, kaip mažinti skurdą ir pajamų nelygybę pasitelkiant socialines išmokas ir mokesčius.³⁹ Taip pat pabrėžiama, kad padidėjęs asmenų **užimtumo rodiklis** yra **nevienodas** atsižvelgiant į regionus ir kvalifikacijos lygį, tačiau vyrų ir moterų užimtumo lygių skirtumas išlieka vienas mažiausių ES. Akcentuojama **vaikų skurdo problema** (2018 m. įdiegta universalių išmokų vaikams sistema jau padarė didelį teigiamą poveikį namų ūkiams su vaikais), **per mažos pensijos, socialinės paramos, teikiamos labiausiai pažeidžiamoms grupėms, ribotas poveikis**, taip pat **ribotos galimybės naudotis viešosiomis paslaugomis**, kas didina socialinės atskirties riziką.⁴⁰

Kaip nurodoma 2021–2030 m. Nacionaliniame pažangos plane⁴¹, siekiant suteikti pakankamą gyvenimo kokybę visiems visuomenės nariams bei lyginant su kitų ES valstybių rezultatais dabartinė pažanga Lietuvoje nėra pakankama. Todėl Vyriausybės programoje numatytas siektinas 2024 m. socialinės politikos rodiklis, kad bendras skurdo rizikos lygis sumažėtų iki 17 proc., o 2030 m. – iki 14 proc.⁴²

Vienas iš pagalbinių mechanizmų materialiniam Lietuvos gyventojų nepritekliui mažinti ir jų gyvenimo kokybei gerinti yra EPLSAF finansuojama parama maisto produktais ir / ar higienos prekėmis bei papildomosios priemonės teikiant įvairias reikalingas paslaugas labiausiai skurstantiems asmenims. Skiriant EPLSAF paramą ir nustatant paramos gavėjus esminiu rodikliu tampa valstybės remiamų pajamų (VRP) dydžio rodiklis, kuriuo remiantis identifikuojami asmenys.

Maisto produktus ir higienos prekes nuo 2020 m. sausio 1 d. gali gauti tie gyventojai, kurių vidutinės mėnesinės pajamos vienam šeimos nariui neviršija 1,5 VRP dydžio per mėnesį (187,50 Eur). Esant objektyvioms priežastims, savivaldybių administracijos išimties atvejais nustatyta tvarka, parama gali būti skiriama, kai pajamos šią sumą viršija, pvz., pensinio amžiaus žmogui, neįgaliajam, daugiavaikėi šeimai, vienam iš tėvų, auginančiam vaikus, netekus maitintojo, stichinės nelaimės atveju ir kitais atvejais.⁴³ Remiantis naujausiais duomenimis, didžioji dalis savivaldybių išimties atvejais taikė dydžius, kurie svyravo nuo 2,2 VRP iki 2,5 VRP vienam asmeniui per mėnesį (275–312 Eur).⁴⁴

2018 m. PPMI atlikto EPLSAF struktūrinio galutinių paramos gavėjų vertinimo duomenys rodė, kad didžiausią EPLSAF paramos gavėjų grupę sudarė **kaimo vietovių gyventojai** – 63 proc., o 54 proc. paramos gavėjų teigė **negaunantys darbo užmokesčio** (žr. 4 pav.).

---

³⁸European Commission. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Šalies ataskaita. Lietuva. 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european_semester_country-report-lithuania_lt.pdf.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ LR 2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas.

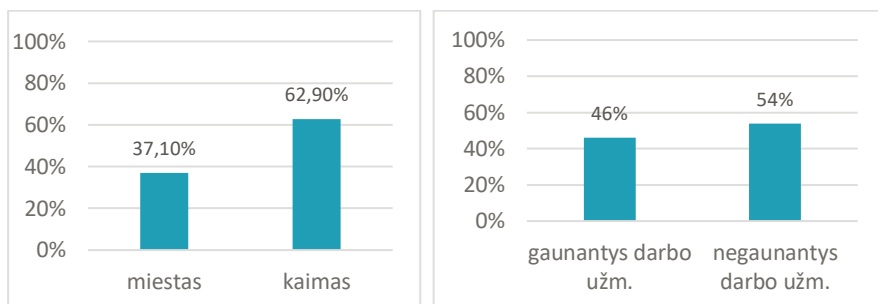
⁴² Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ projektas + programa. 2020.

⁴³ Metinė EPLSAF įgyvendinimo ataskaita. I veiksmų programa. 2020.

⁴⁴ Ten pat.

4 PAVEIKSLAS. EPLSAF PARAMOS GAVĖJAI PAGAL GYVENAMĄJĄ VIETĄ IR DARBO UŽMOKESČIO GAVIMĄ (PROC.)*

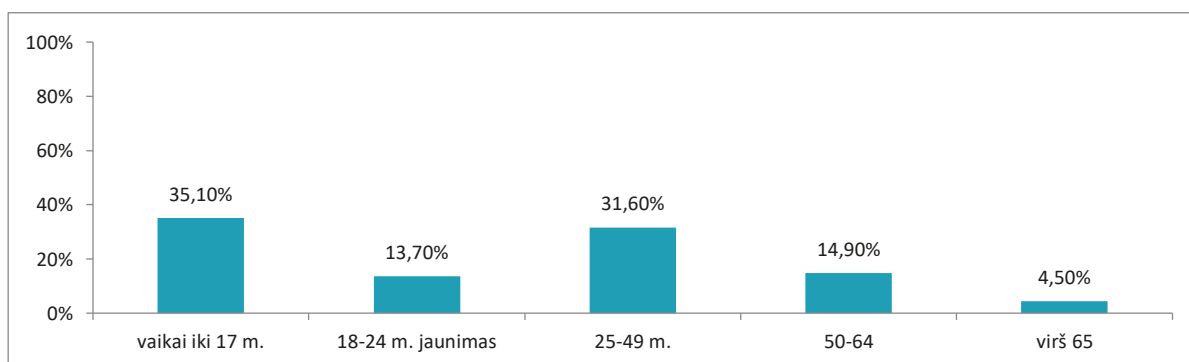

* procentinė išraiška apskaičiuota nuo visų namų ūkių skaičiaus (N=1072).

Šaltinis: PPMI apklausos duomenys, 2018.⁴⁵

Kalbant apie paramos gavėjų pasiskirstymą pagal amžiaus grupes, didžiausią EPLSAF paramos gavėjų namų ūkiuose gyvenančių asmenų dalį sudarė **vaikai** iki 17 m. amžiaus – 35 proc. ir **25–49 m. suaugusieji** – 32 proc. (žr. 5 pav.).

5 PAVEIKSLAS. NAMŲ ŪKIUOSE GYVENANČIŲ ASMENŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL AMŽIAUS GRUPES (PROC.)

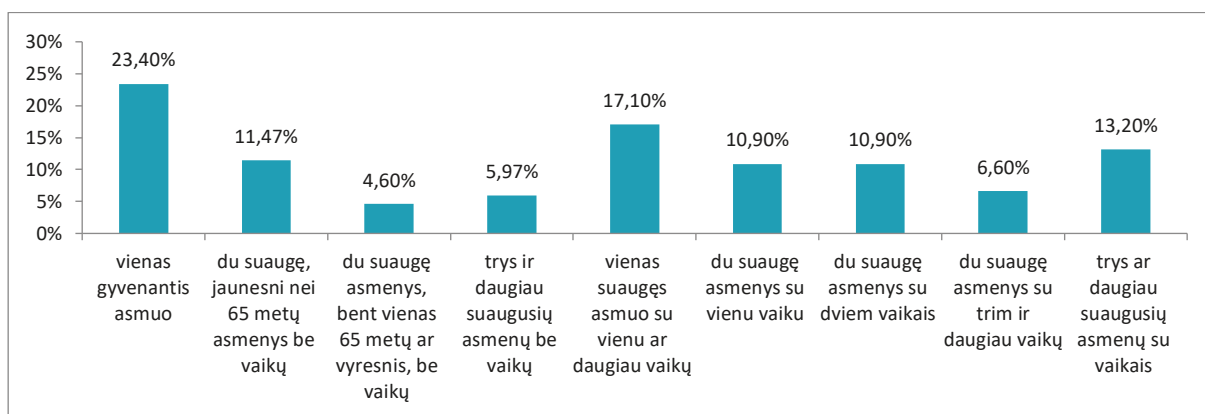
Šaltinis: PPMI apklausos duomenys, 2018.⁴⁶

Pagal namų ūkio tipus didžiausią EPLSAF paramos gavėjų grupę – 23 proc. sudarė **vieni gyvenantys asmenys**, antrą pagal dydį grupę – 17 proc. sudarė suaugę, **vieni auginantys vieną ar daugiau vaikų**, trečioje vietoje – namų ūkiai, kuriuose gyvena **trys ar daugiau suaugusių asmenų su vaikais** – 13 proc. (žr. 6 pav.).

⁴⁵ Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo struktūrinio galutinių paramos gavėjų vertinimo ataskaita. 2018. PPMI. Prieiga internetu: <https://www.priimk.lt/data/public/uploads/2018/03/eplsaf-galutine.pdf> [žiūrėta 2020 09 26].

⁴⁶ Ten pat.

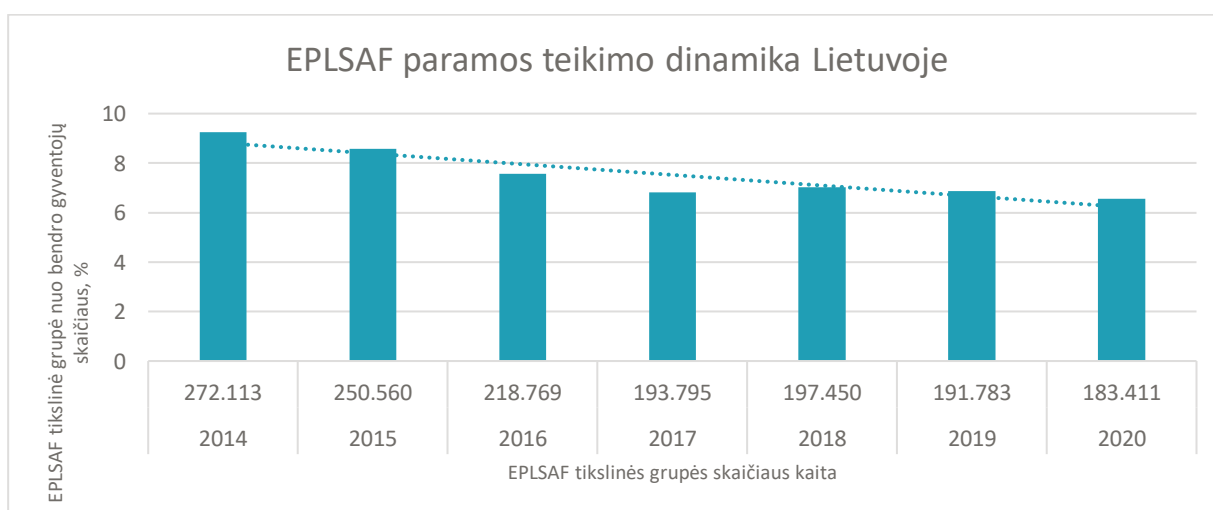
6 PAVEIKSLAS. EPLSAF PARAMOS GAVĖJAI PAGAL NAMŲ ŪKIO TIPUS

Šaltinis: PPMI apklausos duomenys.⁴⁷

Naujausiais 2020 m. duomenimis Lietuvoje EPLSAF parama maisto produktais buvo skiriama 183 411 paramos gavėjų (6,56 proc. visų Lietuvos gyventojų skaičiaus).⁴⁸ Per 2014–2020 m. programavimo laikotarpį paramos gavėjų skaičius šalyje kito – matyti ženklus paramos gavėjų mažėjimo tendencija, paramos gavėjų per visą laikotarpį sumažėjus beveik 100 tūkst. (žr. 7 pav). EPLSAF parama išlieka viena iš svarbių socialinės politikos stiprinimo ir skurdo mažinimo priemonių, o jos įgyvendinimo efektyvumo užtikrinimas – vienu iš svarbiausių tikslų.

7 PAVEIKSLAS. EPLSAF PARAMOS MAISTU GAVĖJŲ SKAIČIAUS DINAMIKA LIETUVOJE

Šaltinis: Sudaryta PPMI, remiantis 2020 m. įgyvendinimo ataskaitos duomenimis.⁴⁹

⁴⁷ Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo struktūrinio galutinių paramos gavėjų vertinimo ataskaita. 2018. PPMI. Prieiga internetu: <https://www.priimk.lt/data/public/uploads/2018/03/eplsaf-galutine.pdf> [žiūrėta 2020 09 26].

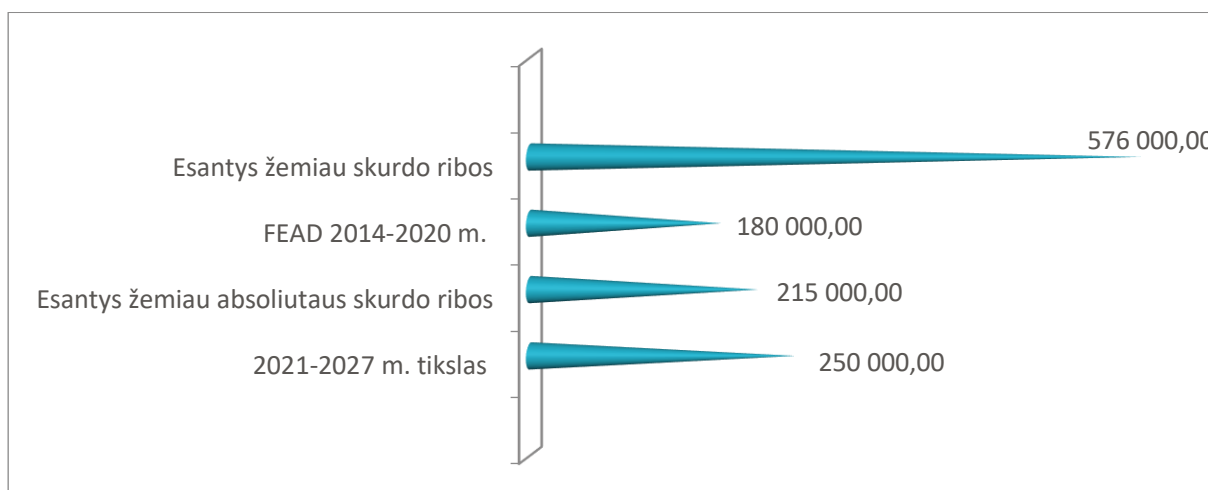
⁴⁸ Metinė EPLSAF įgyvendinimo ataskaita. I veiksmų programa. 2020.

Nors remiantis ką tik aptartais duomenimis, matyti, jog paramą gaunančiųjų skaičius nuosekliai mažėja, tačiau skurdo, socialinės integracijos, užimtumo ir kitos socialinės problemos išlieka. Dabartiniame pandemijos kontekste Lietuvoje jau fiksuojamas žymiai išaugęs nedarbo lygis – 2021 m. vasario mėn. nedarbas siekė 16,4 proc., todėl tikėtina, jog EPLSAF paramos gavėjų skaičius vertinant 2021 m. duomenis gali kisti, o skurdo rodiklių mažėjimo rezultatas silpnėti. Kaip buvo pažymėta EK pranešime, taip pat Lietuvos Vyriausybės programos įgyvendinimo plane, net ir situacijai neblogėjant, Lietuvoje skurdą ar skurdo riziką patiria nemaža dalis žmonių, todėl spręstinių iššūkių išlieka nemažai.

Reaguojant į skurdo problemą ir jos mastą, naujuoju programavimo laikotarpiu yra planuojama didinti EPLSAF paramą galinčių gauti asmenų skaičių – siekiant suteikti paramą 250 000 (2014–2020 m. paramos gavėjų buvo apie 180 000) skurdą patiriančių Lietuvos gyventojų taip pilnai padengiant absoliutų skurdą patiriančiųjų grupę – 2019 m. duomenimis apie 215 tūkst. šalies gyventojų gyveno žemiau absoliutaus skurdo ribos, o 576 tūkst. šalies gyventojų – žemiau skurdo rizikos ribos.⁵⁰ (žr. 8 pav.).

8 PAVEIKSLAS. EPLSAF PARAMOS TIKSLINĖS GRUPĖS PARAMOS GAVĖJŲ SKAIČIAUS DIDINIMAS

Šaltinis: LR SADM pateikti duomenys.

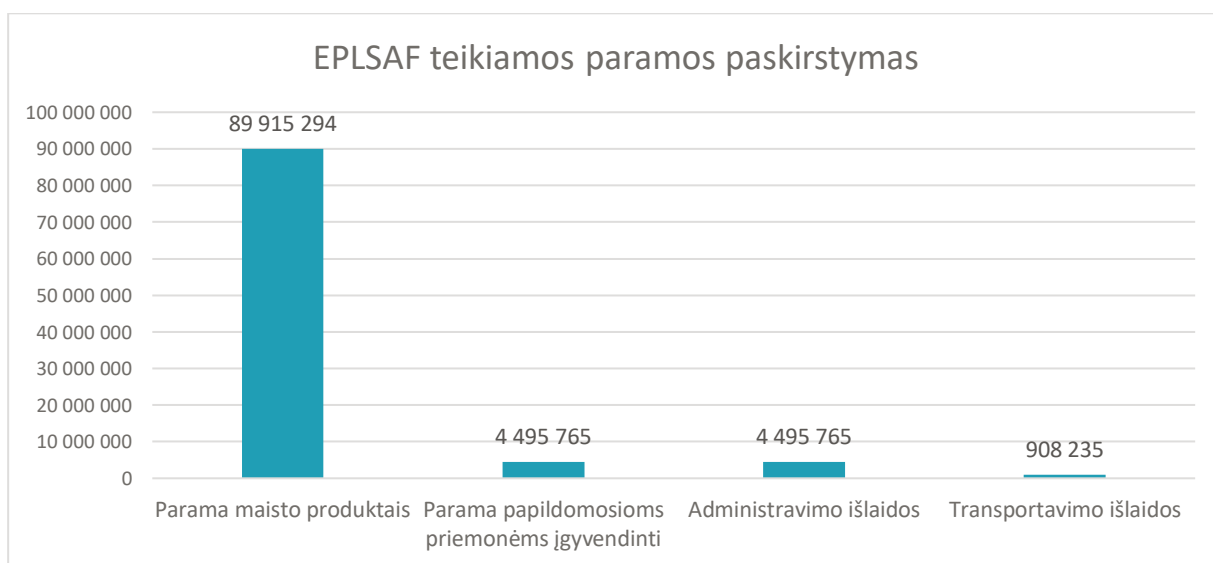
2.3 EPLSAF paramos Lietuvoje teikimas: efektyvumas ir probleminės sritys

Aptarus socialinės politikos kontekstą svarbu pažvelgti į ligšiolinę EPLSAF lėšomis teikiamos paramos situaciją Lietuvoje, t. y., kaip ji buvo įgyvendinama 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu. Atliekant tyrimą buvo svarbu išsiaiškinti jau naudotus paramos teikimo būdus, jų efektyvumą ir kilusius iššūkius kalbant tiek apie pagalbą maistu ir / ar higienos prekėmis, tiek apie kitų socialinių papildomųjų priemonių teikimą EPLSAF paramos gavėjams.

⁵⁰ Oficialiosios statistikos portalas. Skurdo rodikliai. Prieiga internetu: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=7827503>.

Kaip rodo Europos Audito rūmų ataskaitos duomenys, daugiausia EPLSAF lėšų ne tik Lietuvoje, tačiau ir kitose ES šalyse skiriama paramai maistu.⁵¹ Lietuvos atveju, remiantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikiamais duomenimis, didžioji dalis lėšų per visą 2014–2020 m. laikotarpį buvo skiriama paramai maisto produktais ir higienos prekėmis – 89 mln. 915 tūkst. 294 eurai (papildomai skiriant transportavimo paslaugoms – 908 tūkst. 235 eurus), papildomosioms veikloms – 4 mln. 495 tūkst. 765 eurai. Taip pat dalis lėšų panaudota programai administruoti – 4 mln. 495 tūkst. 765 eurai (žr. 9 pav.). Šie duomenys rodo, kad esminė EPLSAF paramos funkcija išlieka teikti būtinąją pagalbą skurdo riziką ar skurdą patiriantiems asmenims, t. y., aprūpinti juos būtiniais maisto produktais ar suteikti galimybę šių produktų įsigyti. Papildomosioms veikloms skiriama gerokai mažesnė suma – EPSAF reglamente numatyti 5 proc. nuo bendros maisto produktams ir / ar higienos prekėms skiriamos sumos.

9 PAVEIKSLAS. EPLSAF TEIKIAMOS PARAMOS PASKIRSTYMAS 2014–2020 M. LAIKOTARPIU

Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis LR SADM pateiktais duomenimis.

2.3.1 Paramos dalijimas maisto produktais ir higienos prekėmis

Kaip rodo tiek Lietuvos, tiek kitų ES šalių pavyzdžiai, pagrindinės EPLSAF paramos kryptys visur išlieka panašios (žr. 5 lentelę). Matoma, kad ES valstybėse parama daugiausiai teikiama maisto produktais ir kitomis būtiniausiomis prekėmis, taikomos papildomosios socialinės integracijos priemonės. Į paramos teikimą įtraukiamos įvairios nevyriausybines organizacijos (žr. 5 lentelę). Toliau pateikiama lentelė su naujausiais EPLSAF iniciatyvų pavyzdžiais, reaguojant į Covid-19 krizę.

⁵¹ Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). Parama vertinga, bet kol kas nenustatyta, kiek ja prisidedama mažinant skurdą. Specialioji ataskaita. Europos Audito Rūmai. 2019. P. 19–22. Prieiga internetu: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_05/SR_FEAD_LT.pdf [žiūrėta 2020 09 25].

5 LENTELĖ. EPLSAF PARAMOS ES VALSTYBĖSE PALYGINIMAS

VALSTYBĖ	ORGANIZACIJA	TEIKIAMA PARAMA
Čekija	Silesian Diaconia – asociacija, suformuota iš 11 bažnyčių bendruomenių ir organizacijų, dirbančių katalikiškąjį socialinį darbą.	Parama teikiama maisto produktais ir konsultavimo paslaugomis (apgyvendinimo, įsidarbinimo ir kitais klausimais) labiausiai skurstantiems, įskaitant benamius, žmones su negalia, socialinės rizikos šeimas.
Prancūzija	Les Restos du Coeur – labdaringa asociacija, suformuota įvairių nevyriausybinių organizacijų.	Teikiamas nemokamas maitinimas labiausiai skurstantiems bei konsultavimo paslaugos (pagalba siekiant įsidarbinti, sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir kita).
Graikija	EPLSAF vadovaujanti institucija ir 57 partnerių organizacijos.	Teikiama parama maisto produktais ir kitais daiktais esminiams poreikiams atliepti. Taikomos ir papildomosios priemonės“ grupiniai susitikimai, asmeninis konsultavimas, psichologų paslaugos ir kita.
Italija	Societa della Salute Zona Pisana – bendruomeninės paramos benamiams asociacija.	Teikiama parama benamiams – apgyvendinimas, maitinimas, organizuojamas bendruomeninis darbas, individualios konsultacijos ir kita.
Portugalija	Centro Paroquial de Bem-Estar Social da Arrentela/ Banco Alimentar – operacinė programa, skirta paremti labiausiai skurstančius asmenis.	Labiausiai skurstantiems asmenims ir šeimoms teikia maisto produktus ir kitas būtinąsias prekes, taiko papildomasias socialinės integracijos priemones (edukaciniai ir sporto renginiai, konsultavimas ir kita).
Švedija	City of Gothenburg and Salvation Army – tarptautinė katalikų bažnyčios organizacija. Gothenburg Rescue Mission – katalikiška pelno nesiekianti organizacija.	Informacijos apie sveikatą ir švedų visuomenę teikimas pažeidžiamiausiai grupei priklausančioms moterims, atvykusioms iš kitų ES šalių. Vykdomi grupiniai užsiėmimai apie mitybą, seksualinę sveikatą ir kita. Mobiliųjų komandų darbas gatvėse ir romų bendruomenių įsikūrimo vietose, kuriant su šiais asmenimis ryšį, suteikiant jiems informacijos, nukreipiant pas įvairius specialistus.
Lietuva	„Maisto bankas“ – labdaros ir paramos fondas. „Raudonasis Kryžius“ – tarptautinė paramos organizacija.	Teikiama parama maisto produktais ir higienos priemonėmis, taikomos papildomosios priemonės (įvairūs edukaciniai renginiai, individualios konsultacijos ir kita).

Šaltinis: FEAD Community. FEAD Case Studies: Adapting FEAD-funded measures during the Coronavirus pandemic. 2020. https://www.fiopds.org/wp-content/uploads/2020/11/FEAD_Case_Studies.pdf

Iki šiol Lietuvoje EPLSAF parama labiausiai skurstantiems gyventojams buvo teikiama tik tiesiogiai, t. y., centralizuotai perkant produktus ir higienos prekes bei juos skirstant paramos gavėjams dalijimo punktuose ar pristatant į namus. ESFA teikiamoje ataskaitoje pažymima, kad EPLSAF lėšomis perkamas maistas ir / ar higienos prekės yra tipiniai produktai, ne aukštesnėmis nei rinkos kainomis, juos galima rasti kiekviename prekybos centre.⁵² Už paramos paskirstymą ir dalijimą atsakingos savivaldybių administracijos, „Maisto banko“ organizacija ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija, aktyviai įsitraukia savanoriai, seniūnijų darbuotojai, vietinės organizacijos. Kaip rodo interviu metu

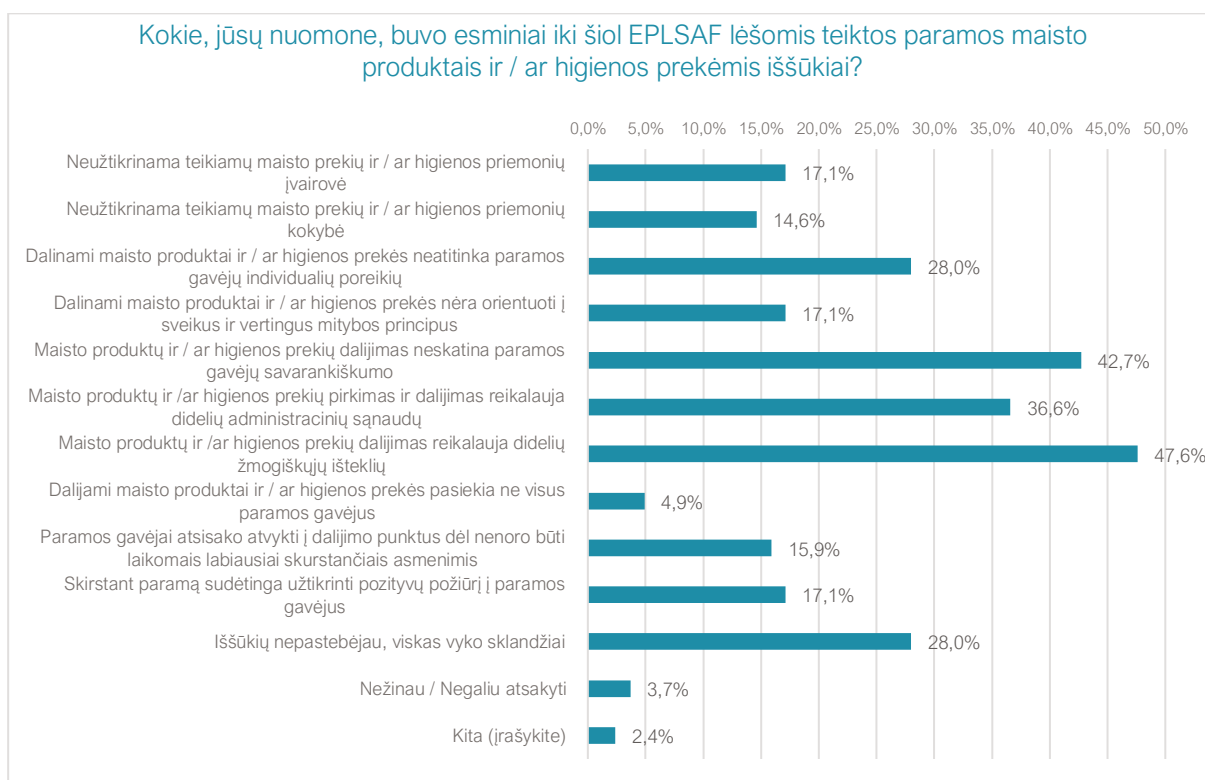
⁵² Europos socialinio fondo agentūros 2019 m. veiklos ataskaita P. 11–12. Prieiga internetu: https://www.esf.lt/data/public/uploads/2020/05/esf_2019_ataskaita_galutinis-maketas.pdf [žiūrėta 2020 09 30].

surinkta medžiaga, mažesnių kaimiškų savivaldybių administracijos paramos dalijimu dažniausiai rūpinasi pačios, o didesnės savivaldybės pasitelkia partnerius – jau minėtąjį „Maisto banką“ ar Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugiją.

Vykdytos apklausos dalyviai nurodė šiuos esminius EPLSFA paramos teikimo maisto produktais ir higienos priemonėmis iššūkius:

- didelis žmogiškųjų išteklių poreikis paramai maisto produktais dalinti (47,6 proc.);
- neskatinamas paramos gavėjų savarankiškumas (42,7 proc.);
- didelės administracinės sąnaudos dalijant maisto produktus (36,6 proc.);
- teikiama parama maisto produktais neatitinka individualių paramos gavėjų poreikių (28 proc.);
- neužtikrinama prekių įvairovė (17,1 proc.);
- paramos gavėjų stigmatizacija (17,1proc.).

10 PAVEIKSLAS. PARAMOS TEIKIMO MAISTU IR HIGIENOS PRIEMONĖMIS IŠŠŪKIAI

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI apklausos duomenimis (N=90).

Taip pat pastebimos tokios problemos kaip patalpų maisto sandėliavimui trūkumas, davinių neatitiktis gavėjų poreikiams, sudėtingas maisto davinių transportavimo procesas (žr. 10 pav.). Kaip teigiama ESFA ataskaitoje, pasitaiko ir nesąžiningų tiekėjų veiksmų dėl maisto produktų kokybės ir techninės specifikacijos neatitikimo.⁵³

⁵³ Europos socialinio fondo agentūros 2019 m. veiklos ataskaita P. 11–12. Prieiga internetu: https://www.esf.lt/data/public/uploads/2020/05/esf_2019_ataskaita_galutinis-maketas.pdf [žiūrėta 2020 09 30].

Taip pat ankstesni tyrimai jau yra parodę dalies paramos gavėjų išankstinį neigiamą nusiteikimą tam tikrų į maisto krepšelį įeinančių produktų atžvilgiu.⁵⁴ Paaiškėjo, kad kai kurie gyventojai paramos nenori ir nusprendžia jos atsisakyti, nes rašydami prašymą ar eidami maisto atsiimti nesijaučia oriai, kai kuriems gavėjams yra nemalonu laukti eilėse, kai yra viešai matoma, kad pastarieji gauna paramą. Dalis asmenų atsisako jiems priklausančios EPLSAF paramos, nes nenori būti apibūdinti labiausiai skurstančiais asmenimis – net 17 proc. organizacijų partnerių apklausos, atliktos 2018 m., dalyvių sutiko su šiuo aiškinimu.⁵⁵ Paramos gavėjų stigmatizacija ir psichologiniai sunkumai yra rizika, galinti nulemti tolesnį tikslinės grupės nenorą jungtis prie socialinės įtraukties ar užimtumo veiklų.⁵⁶ Todėl svarbu atkreipti dėmesį į šį paramos gavėjų stigmatizavimo reiškinį bei imtis priemonių užkirsti jam kelią. Priklausomai nuo to, kaip vertiname paramos gavėjus, atitinkamai pastarieji kuriasi savo kaip visuomenės narių vaidmenį – ar laiko save lygiaverčiais, lygiateisiais piliečiais, ar nuo kitų gerovės priklausomais išlaikytiniais.⁵⁷

Partnerės organizacijos⁵⁸ taip pat atkreipė dėmesį, kad asmenys gauna ne visuomet tinkamą paramą – gali sirgti diabetu, turėti įvairių alergijų ar gautos prekės gali tiesiog neatitikti gavėjų poreikių, būti nereikalingos. Tokiu atveju, paramos gavėjai reiškia darbuotojams nusiskundimus, prekių atsisako ir lieka be paramos arba prekes vėliau netgi išmeta. Be to, paramą ne visi gali atsiimti patys, tad savivaldybių ir seniūnijų darbuotojai turi organizuoti paketo nugabenimą, kas reikalauja papildomų laiko, finansinių ir žmogiškųjų išteklių. Taigi ligšiolinis tiesioginis produktų dalijimo būdas nesuteikia galimybės paramos gavėjams patiems pasirinkti norimą asortimentą, todėl gali neatliepti jų individualių poreikių.

Siekiant įvertinti 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinto EPLSAF paramos paskirstymo būdo kaštus, būtina apskaičiuoti visas su EPLSAF administravimu susijusias išlaidas. EPLSAF remiamoms veikloms administruoti skirti ištekliai gali būti apskaičiuoti remiantis SADM pateikta informacija apie transportavimui ir administravimui skirtas išlaidas, apskaičiuojamas kaip procentinė išraiška nuo maistui ir higienos prekėms skirtų paramos lėšų (atitinkamai 1 proc. ir 5 proc.) ir partnerių organizacijų pateikta informacija apie papildomai skiriamas lėšas ir patiriamas išlaidas EPLSAF paramai administruoti.

Remiantis 2018 m. atliktos partnerių organizacijų apklausos rezultatais, 41 partnerės organizacijos atstovai (arba 58,6 proc.) teigė, kad joms neužtenka 5 proc. EPLSAF administravimui skirtų lėšų, ir nurodė, kiek papildomai lėšų skiria EPLSAF remiamoms veikloms vykdyti. Remiantis apklausos duomenimis ir siekiant apskaičiuoti, kiek papildomai lėšų kasmet ir iš viso per 7 m. programavimo laikotarpį partnerės organizacijos skiria EPLSAF paramai maistu ir higienos prekėmis administruoti buvo remiamasi šiomis prielaidomis:

- skaičiuojant buvo naudojamas nurodyto išlaidų intervalo (pvz. 100–300) vidurkis, kuris buvo dauginamas iš atsakymo dažnio, nurodyto kiekvienai išlaidų kategorijai;
- apskaičiuojant papildomai patiriamas išlaidas tų partnerių organizacijų, kurios atsakymų nepateikė arba nežinojo, tačiau nurodė, kad papildomas išlaidas patyrė, buvo naudojamas

⁵⁴ Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo struktūrinio galutinių paramos gavėjų vertinimo ataskaita. 2018. PPMI. Prieiga internetu: <https://www.priimk.lt/data/public/uploads/2018/03/eplsaf-galutine.pdf> [žiūrėta 2020 09 25].

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Ten pat.

⁵⁸ Ten pat.

atitinkamos išlaidų kategorijos vidurkis apskaičiuotas atsižvelgiant į skirtingų išlaidų intervalų pasireiškimo dažnį;

- bendra per kalendorinius metus patiriama išlaidų suma buvo padauginta iš septynerių metų laikotarpio nepaisant vykdytų veiklų pokyčių ir paramos gavėjų skaičiaus svyravimų, nes turimi duomenys neleidžia įvertinti šių pokyčių poveikio administravimo išlaidoms;
- visi skaičiavimo rezultatai buvo apvalinami iki sveikųjų skaičių remiantis matematinio apvalinimo taisyklėmis.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiamas skaičiavimo detalizavimas ir rezultatai. Jie rodo, kad EPLSAF paramai maistu ir higienos prekėmis administruoti partnerės organizacijos per visą programavimo laikotarpį skirs 1 108 387 eurų. Kartu su apskaičiuotais administravimui ir transportavimui skirtais 6 proc. nuo maisto produktams ir higienos prekėms įsigyti skirtų EPLSAF lėšų, esamo paramos paskirstymo modelio administravimo kaštai siekia 6 512 387 eurų. Remiantis vidutiniu paramos gavėjų skaičiumi, kuris 2014–2019 m. sudarė 202 708, vienam paramos gavėjui tenkančios EPLSAF administravimo išlaidos siekia 29,5 euro ir jos yra skiriamos iš EPLSAF fondo, valstybės biudžeto ir partnerių organizacijų nuosavų lėšų.

Transportavimo išlaidos (1 proc.)	4495765				
Administravimo išlaidos (5 proc.)	908235				
PO papildomai skiriamos lėšos	1108387				
	Sandėlio nuoma	Maisto produktų transportavimas savivaldybės viduje	Darbuotojų darbo užmokestis	Kitos išlaidos	Iš viso
100–300 €	2	4	1	2	1800
301–500 €	5	1	2	2	4005
501–700 €	1	5	1	2	5405
701–1000 €	3	5	1	1	8505
1001–1500 €	2	1	1	1	6253
1501–2000 €	2	2			7002
2001–2500 €	3	3		1	15754
2501–3000 €	2	2	1		13753
3501 € ir daugiau	4	5	5		49014
<i>Nežino / neatsakė</i>	8	8	8	8	46852

Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis SADM pateikta informacija ir 2018 m. PPMI atliktos partnerių organizacijų apklausos rezultatais.

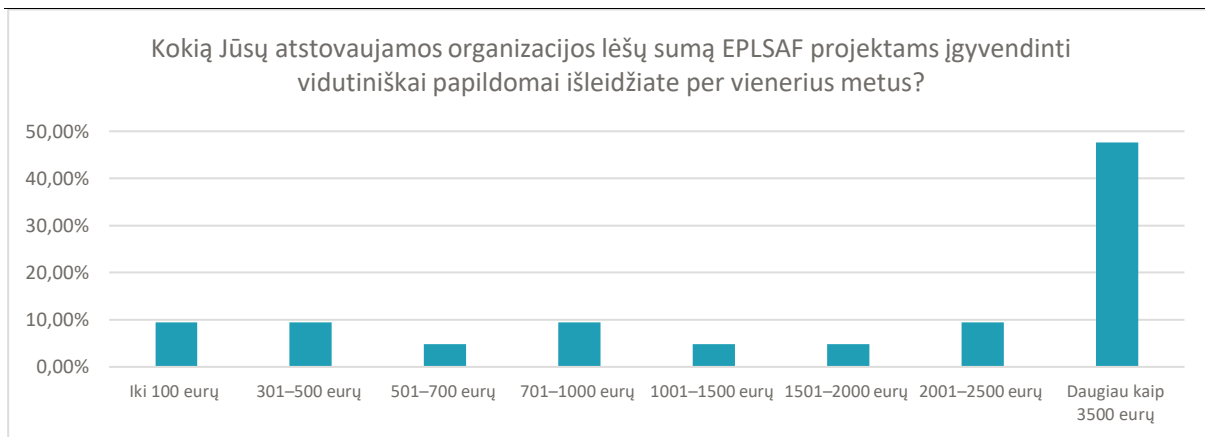
2.3.2 Papildomųjų priemonių įgyvendinimas

Kaip jau minėta anksčiau, EPLSAF parama Lietuvoje teikiama ne tik maisto produktais ir / ar higienos prekėmis, tačiau pasitelkiamos ir papildomosios priemonės, skirtos gerinti paramos gavėjų integraciją ir ugdyti socialinius įgūdžius.

Vis dėlto papildomoms veikloms skiriama paramos suma, ką rodo ir šio tyrimo metu vykdytos apklausos ir interviu duomenys, yra vertinama kaip labai maža, todėl jai sėkmingai įgyvendinti dažnai skiriamų lėšų neužtekdavo – taip nurodė 36,7 proc. respondentų. Toks pats procentas atsakiusiųjų nežinojo arba negalėjo atsakyti į klausimą. Apklausos duomenys, papildyti interviu su partnerių

organizacijų atstovais programomis, parodė, kad EPLSAF projektų (įskaitant ir papildomųjų priemonių įgyvendinimą) finansavimą neretai prireikia papildyti kitais finansavimo šaltiniais – kaip matyti iš 11 paveikslas, 47,6 proc. respondentai teigė EPLSAF projektams skiriantys daugiau kaip 3500 eurų nuosavų lėšų.

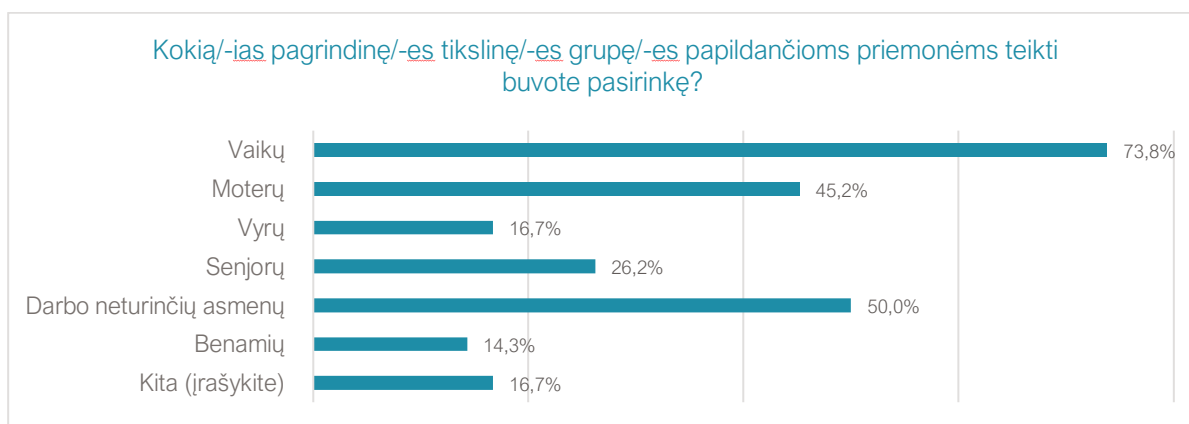
11 PAVEIKSLAS. PAPILDOMAI SKIRIAMOS LĖŠOS EPLSAF PROJEKTAMS

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI apklausos duomenimis, 2020 m. (N=90).

Remiantis apklausos duomenimis, savivaldybių ir seniūnijų atstovai organizuodami papildomas priemones dėl mažo jų finansavimo, siekė paramą panaudoti tikslingai, pavyzdžiui, identifikuojant labiausiai pažeidžiamą tikslinę grupę ar grupes, įvertinant jų poreikius. 53,2 proc. šio tyrimo metu apklausoje dalyvavusių partnerių organizacijų atstovų nurodė, kad papildomas priemones organizuoja atsižvelgdami į konkrečias paramos gavėjų grupes, tokias kaip vaikai, darbo neturintys asmenys, moterys, senjorai ir kt. Apklausos metu respondentai kaip tikslines grupes taip pat nurodė šeimas, patiriančias socialinę riziką, žmones su negalia.

12 PAVEIKSLAS. PAPILDOMĄSIAS PRIEMONES GAUNANČIOS SOCIALINĖS GRUPĖS

Šaltinis: PPMI vykdytų partnerių organizacijų internetinės apklausos duomenys (N=90).

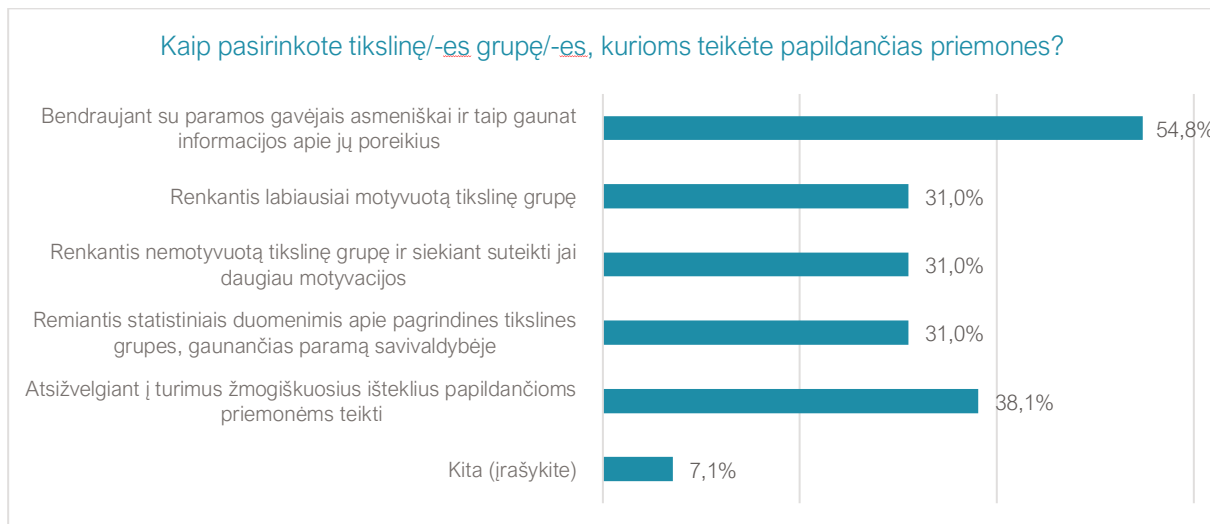
Kaip matyti, dažniausiai papildomosios priemonės yra nukreiptos į vaikus. Interviu dalyvių nuomone, koncentravimasis į vaikus yra efektyvi priemonė, kadangi tokiu būdu jiems suteikiama galimybė įgyti socialinių įgūdžių, kurie vėliau perkeliama į namų erdvę. Taip pat rūpinantis vaikų užimtumu suteikiama galimybė pailsėti arba laiko papildomoms veikloms jų tėvams. Remiantis socialinio

investavimo teorija, investicijos į vaikus yra labiausiai atsiperkanti politinė priemonė, kuri duoda ilgalaikį rezultatą ir kiekvienas į vaiką investuotas doleris vėliau valstybei sutaupo 5 dolerius⁵⁹. Taip pat vaikai kaip tikslinė grupė, kurią siekiama apsaugoti nuo skurdo minima tiek europinio, tiek nacionalinio lygmens dokumentuose, investavimas į vaikus fiksuojamas ir užsienio šalių gerųjų praktikų pavyzdžiuose. Kalbant apie vaikus, pasak interviu dalyvių, svarbus ir jų tėvų įtraukimas, pavyzdžiui, organizuojant renginius, mokymus, stovyklas, išvykas, kuriose dalyvautų vaikai kartu su savo tėvais, mokytūsi kurti ryšį, kokybišką santykį.

Apklausos dalyviai, klausiami apie tai, koku būdu atrinko gavėjų grupes, dažniausiai nurodė, kad sprendimas buvo priimamas bendraujant su pačiais paramos gavėjais ir aiškinantis jų poreikius bei atsižvelgiant į turimų žmogiškųjų išteklių galimybes (žr. 13 pav.). Taip pat buvo kreipiamas dėmesys į tai, kurios grupės yra suinteresuotos dalyvauti papildomosiose veiklose – vienos savivaldybėse buvo siekiama įtraukti labiausiai motyvuotus paramos gavėjus, kitose – motyvuoti labiausiai nemotyvuotus asmenis. Tokia pat dalis, rinkdamasi tikslinę grupę, rėmėsi statistiniais duomenimis apie EPLSAF paramą gaunančias tikslines grupes.

13 PAVEIKSLAS. PAPILDOMŲJŲ PRIEMONIŲ GAVĖJŲ ATRANKA

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI vykdytos internetinės apklausos duomenimis (N=90).

Kalbant apie Lietuvoje vykdomų papildomųjų veiklų pobūdį, organizacijos partnerės (savivaldybės, NVO), ESFA ataskaitos duomenimis, 2019 m. organizavo įvairias užimtumo veiklas: konsultacijas, ekskursijas, stovyklas, edukacines programas, maisto ruošimo bei pirmosios pagalbos kursus, sveikatinimo programas ir pan.⁶⁰ PPMI atliktos apklausos duomenys rodo, kad daugiausia papildomosios priemonės buvo susijusios su sveika mityba bei maisto ruošimu, paremtu maisto paketu turiniu (51,9 proc.), taip pat buvo organizuojamos išvykos (34,2 proc.), asmeninės konsultacijos ir

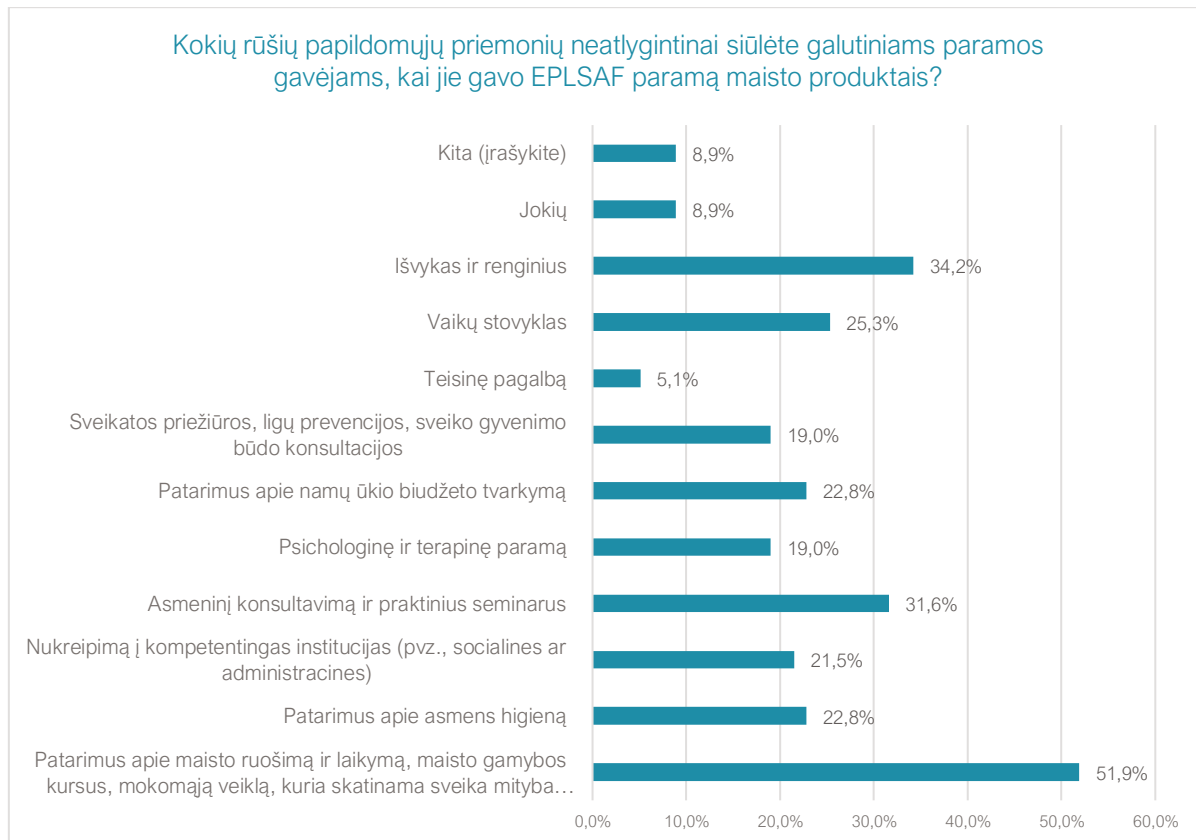
⁵⁹ European Court of Auditors. Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). Parama vertinga bet kol kas nenustatyta, kiek ja prisidedama mažinant skurdą. 2019. <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/lead-5-2019/lt/index.html>.

⁶⁰ Europos socialinio fondo agentūros 2019 m. veiklos ataskaita P. 11–12. Prieiga internetu: https://www.esf.lt/data/public/uploads/2020/05/esf_2019_ataskaita_galutinis-maketas.pdf [žiūrėta 2020 09 30].

praktiniai seminarai (31,6 proc.) (žr. 14 pav.). „Raudonasis Kryžius“ organizavo sveikos gyvensenos ir pirmosios pagalbos užsiėmimus.

14 PAVEIKSLAS. PAPILDOMŲJŲ PRIEMONIŲ TIPAI

Šaltinis: PPMI vykdytos internetinės apklausos rezultatai (N=90).

Remiantis interviu ir apklausos metu gauta informacija, Lietuvoje įgyvendinamas papildomas veiklas galima suskirstyti į šias grupes:

- individualias konsultacijas bedarbiams siekiant juos integruoti į darbo rinką ir / ar teikiant sveikatos paslaugas, mokymus (bendradarbiaujant su Užimtumo tarnyba);
- paskaitos ir mokymai (motyvacijos skatinimas imtis pokyčių gyvenime) seniūnijoje;
- sveikatinimo programos moterims, organizuojant susitikimus su gydytojais, šeimos, vaikų gydytojais, ginekologais;
- edukacinės programos ir stovyklos vaikams;
- socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija įtraukiant juos į savanorišką darbą „Maisto banke“, padedant jiems atkurti socialinius ir darbo įgūdžius.

Taip pat svarbu paminėti interviu metu užfiksuotus socialinės įtraukties pavyzdžius, kurie finansuojami iš ESF ir / ar nacionalinio arba savivaldybių biudžeto, tačiau į kurių veiklas įtraukiami ir EPLSAF paramos gavėjai. Pirmiausia, tai integrali pagalba – dienos socialinė globa asmenims su negalia, taip pat minėtos kompleksinės paslaugos šeimoms (buvo teikiama psichologų pagalba, psichologų mokymai), kuriomis naudojosi ir dalis EPLSAF tikslinės grupės narių.

Žemiau teikiamose lentelėse išsamiau nurodomos konkrečių savivaldybių ir / ar NVO taikytos papildomosios priemonės. Siekiant išlaikyti konfidencialumą, konkrečios savivaldybės, suteikusios informaciją apie vykdytas papildomasias veiklas, nėra nurodomos.

6 LENTELĖ. SAVIVALDYBĖSE INICIJUOJAMOS PAPILDOMOSIOS PRIEMONĖS

SAVIVALDYBĖ	VYKDOMOS PAPILDANČIOSIOS VEIKLOS IR KITOS SOCIALINĘ ĮTRAUKTĮ SKATINANČIOS INICIATYVOS, PASLAUGOS
Savivaldybė Nr. 1	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kalėdiniai renginiai; ○ ekskursijos, kelionės, išvažiavimai (pvz. į Lenkiją); ○ psichologo konsultacijos; ○ individualios konsultacijos bedarbiams siekiant juos integruoti į darbo rinką (suteikiant sveikatos priežiūros paslaugas, mokymus, bendradarbiaujama Užimtumo tarnyba): fiksuota keletas sėkmingai įsidarbinusių asmenų.
Savivaldybė Nr. 2	<ul style="list-style-type: none"> ○ paskaitos ir mokymai (motyvacijos skatinimas imtis pokyčių gyvenime) seniūnijoje; ○ maisto ruošimo pamokos; ○ pašalpų gavėjai įtraukiami į visuomenei naudingas pagalbines veiklas, pvz. padeda seniūnijų darbuotojams; ○ EPLSAF paramos gavėjai kviečiami padėti seniūnijos veiklose.
Savivaldybė Nr. 3	<ul style="list-style-type: none"> ○ sveikatinimo programos moterims: susitikimai su šeimos, vaikų gydytojais, ginekologais; ○ išvyka moterims (ekskursija į Anykščius); ○ stovyklos vaikams, ypač tiems, kurie turi elgesio problemų; ○ seminaras priklausomybių turintiems asmenims; ○ edukacinės programos vaikams; ○ Kalėdiniai sveikinimai, dovanėlės vaikams, paketai šeimoms; ○ veikia aštuoni vaikų dienos centrai. <p>Covid-19 sutrukdė organizuoti veiklas. Tačiau vis tiek buvo suorganizuotos veiklos, stovyklos (dviejų savaitių, mėnesio) mažoms grupėms žmonių nakvynės namuose, laikino gyvenimo namuose, savarankiško gyvenimo namuose. Stovyklų veiklos buvo žvejyba, sporto varžybos.</p>
Savivaldybė Nr. 4	<ul style="list-style-type: none"> ○ Organizuojamos stovyklos, edukacinės programos vaikams, šventės – pvz. Kalėdos. Stovyklose dalyvauti norinčių labai daug, todėl vykdoma netgi atranka. <p>Kitos socialinės veiklos:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ bendruomeninių šeimoms namų projektas „Kartų namai“ (vaikams, paaugliams, suaugusiems, senjorams). Vykdomos ekskursijos į kitus miestus, edukacinės veiklos. Vyksta protmūšiai senjorams, sporto grupės vaikams, vidutinio amžiaus žmonėms ir senjorams.
Savivaldybė Nr. 5	<ul style="list-style-type: none"> ○ Maisto gamybos pamokos; ○ seminarai įvairiomis temomis. <p>Bendradarbiaujama su Socialinės paramos centru, veikia užimtumo programos, į kurias taip pat bandoma įtraukti ir EPLSAF paramos gavėjus. Bendradarbiaujama su Užimtumo tarnyba siekiant, kad žmonės grįžtų į darbo rinką.</p>
Savivaldybė Nr. 6	<ul style="list-style-type: none"> ○ mokymai organizuoti benamiams, socialinę riziką patiriantiems asmenims su lektorais – lyderiais, žinomais, matytais Lietuvos veidais (norėta įgalinti įsidarbinti apmokant finansų valdymo ir ką pasigaminti iš produktų). ○ Vaikams skirtos veiklos: ekomaisto gaminimas, mokymai kaip saugoti maistą, ekskursijos į ekologinius ūkius, sportinė veikla – vizitas į Žalgirio areną, susitikimas su krepšininkais. Taip pat vykdomos treniruotės sporto mokykloje „Startas“. Nauda matuojama tik pasitelkiant žodines refleksijas.

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI tyrimo duomenimis.

7 LENTELĖ. NVO INICIJUOJAMOS PAPILDOMOSIOS PRIEMONĖS

ORGANIZACIJA	VYKDOMOS PAPILDANČIOSIOS VEIKLOS IR KITOS SOCIALINĘ ĮTRAUKTĮ SKATINANČIOS INICIATYVOS, PASLAUGOS
<p>Raudonasis Kryžius</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ organizavo pirmosios pagalbos mokymus, leidžia spalvinimo knygeles (su pieštukais) vaikams; ○ leido lankstinukus namų ūkiui apie pirmosios pagalbos teikimą; ○ stovyklos prie jūros dešimčiai dienų Šilutės savivaldybėje; ○ Alytuje organizuota dienos stovykla, odontologų draugija buvo rėmėjai, todėl vaikams taip pat buvo patikrinti dantys. Vaikai taip pat aplankė LSMU, Tado Ivanausko muziejų. Alytaus r. vaikai buvo vežami į nuotykių parkus, į muziejus, į edukaciją su kinu, kur vaikai patys vaidino; ○ Visagine vyko piknikas šeimoms (buvo pakviesti psichologai, dietologai). Ekstremalių situacijų būrių savanoriai Visagine. Mokymai apie tėvų ir vaikų santykius; ○ pirmosios pagalbos mokymai ir viktorinos visose Anykščių seniūnijose. Prizas – bilietas visai šeimai į baseiną; ○ pirmosios pagalbos ir higienos mokymai Rokiškio savivaldybėje. Taip pat vaikų dienos centrai organizavo kelių eismo taisyklių mokymąsi, dalyvavo simuliacijose; ○ kulinarijos mokykla Rokiškyje, buvo įtraukti studentai, kurie dėstė; ○ Kretinga organizavo vaikams išvykimą į Lietuvos jūrų muziejų; ○ receptų ir buities patarimų lankstinukai (kaip tinkamai išsimiegoti, etikečių ant drabužių ženklų reikšmės, dantų higiena – kaip dažnai keisti dantų šepetėlius ir pan.); ○ plaukimo pamokos; ○ Kalėdinis renginys kino salėje visai šeimai.
<p>Maisto bankas</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ seminarai apie finansinį raštingumą; ○ seminarai apie mitybą, įtaką sveikatai, dalijamą maistą ir jo vertes, kulinariją; ○ užsiėmimai „Motyvavimas darbo paieškai“ (aiškinosi priežastis, kokia situacija yra su darbo paieška, kokios galimybės); ○ užsiėmimas apie pokyčius asmeniniame gyvenime; ○ „Maisto banko“ akademija. Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (EPLSAF) paramos gavėjams skirti mokymai, kurių metu profesionalūs lektoriai veda pamokas apie asmeninių finansų valdymą, o taip pat kaip skaniau ir pilnavertiškiau maitintis bei sutaupyti. Patyrę virtuvės šefai moko praktinių kulinarijos gudrybių – kaip pasigaminti skanų ir sveiką maistą, kurio pagrindą sudaro EPLSAF paramos krepšelyje esantys maisto produktai; ○ „Rezervuota vyresniems“. Viešosios įstaigos „SOPA“ ir „Maisto banko“ vykdomas projektas, kurio tikslas padidinti vyresnio amžiaus asmenų užimtumą ir aktyvų dalyvavimą darbo rinkoje bei visuomenės gyvenime; ○ socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija įtraukiant juos į savanorišką darbą „Maisto banke“. Projekto tikslas - identifikuoti socialinės rizikos asmenis, gaunančius maitinimo paslaugą Klaipėdos miesto labdaros valgykloje ir padėti jiems atkurti savo socialinius ir darbo įgūdžius per dalyvavimą "Maisto banko" savanoriškose veiklose. Projektą finansuoja Klaipėdos miesto savivaldybė; ○ savanorių pagalba Panevėžio socialinę atskirtį patiriantiems senjorams. Projekto „Savanorių pagalba Panevėžio socialinę atskirtį patiriantiems senjorams" tikslas – teikiant bendrąsias socialines paslaugas, padidinti Panevėžio darbingų senyvo amžiaus asmenų socialinę integraciją ir pagerinti jų padėtį darbo rinkoje. Socialinę atskirtį patiriantiems darbingiems senyvo amžiaus Panevėžio miesto gyventojams „Maisto banko“ savanoriai teiks maitinimo organizavimo paslaugas bei informaciją ir konsultacijas apie socialinės paramos ir užimtumo galimybes, tarpininkaus jiems prisijungiant prie savanorių ir aktyviau įsiliejant į bendruomeninį ar visuomeninį gyvenimą tam, kad sustiprintų jų socialinius saitus, gebėjimus ir galimybes atsikratyti socialinės atskirties. Šis projektas įgyvendinamas pagal LR Vidaus reikalų ministerijos (VRM) administruojamą priemonę „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“, jam vykdyti skirtos finansavimas iš Europos Sąjungos fondų ir bendrojo finansavimo.

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI tyrimo duomenimis.

Tyrime dalyvavę NVO, taip pat kaip ir savivaldybių bei seniūnijų atstovai, išreiškė nuomonę, kad siekiant realių, ilgalaikių pokyčių, svarbu palaikyti nuolatinį kontaktą su paramos gavėjais,

organizuojami renginiai turėtų būti periodiški, taip pat reikalingos socialinių darbuotojų, Užimtumo tarnybos specialistų konsultacijos.

Apibendrinant, papildomosios priemonės, nors ir yra menkai finansuojamos, tačiau išlieka svarbi socialinės paramos labiausiai skurstantiesiems dalis. Partnerės organizacijos pačios sprendžia ir renka paramos gavėjų grupes ir jiems taikomas priemones. Daugiausia priemonių yra taikoma orientuojantis į tikslines vaikų, moterų ar šeimų grupes. Pagrindine problema buvo įvardintas paramos gavėjų motyvacijos trūkumas. Dėl to, pasak interviu dalyvių, reikėtų, kad paramos gavėjams teikiama pagalba būtų kompleksinė ir apimtų ne tik renginius, mokymus, išvykas, bet ir tęstines konsultacijas su socialiniais darbuotojais ir psichologais.

3. Elektroninių kortelių intervencijos įgyvendinimo galimybės

2019 m. EPLSAF paramos maisto produktais ir higienos priemonėmis įgyvendinimo ataskaitoje nurodoma, kad paramos teikiama nauda ir reikšme neabejojama, tačiau pats paramos teikimo procesas, kaip jau minėta, kelia iššūkių – sandėliavimo, paramos dalinimo, paramos gavėjų poreikių atliepimo, pastebimo tikslinės grupės stigmatizavimo⁶¹. Teikiant paramą produktais fiksuojami aukšti administravimo kaštai, reikalingi dideli žmogiškieji ištekliai.

Todėl svarbu apsvarstyti tinkamiausius paramos teikimo būdus, kurie padėtų mažinti skurdą ir supaprastinti paramos dalijimo procesą bei prisidėtų prie stigmatizacijos paramos gavėjų atžvilgiu mažinimo. Europos socialinio tinklo (angl. *European Social Network*) tinklapyje nurodoma, kad elektroninių kortelių įvedimas, pasikeitus teikiamos paramos pobūdžiui, galėtų sumažinti gavėjų aprūpinimo maisto produktais ir higienos priemonėmis iššūkius⁶².

2019 m. Europos Parlamentas patvirtino Europos Komisijos siūlymą įtraukti elektroninius vaučerius ir korteles kaip naują inovatyvų EPLSAF paramos teikimo įrankį, kuris gali sustiprinti bei pagerinti paslaugų teikimą tikslinei grupei.⁶³ Tokiam sprendimui vaučeriu atžvilgiu didelę įtaką turėjo pozityvus EPLSAF teikiamos paramos įgyvendinime dalyvaujančių organizacijų vertinimas ir išreikštas noras elektronines korteles išbandyti.⁶⁴ Tikimasi, kad elektroninės kortelės padės sumažinti skurstančių gyventojų stigmatizaciją, suteiks jiems daugiau orumo bei įgalins priimti sprendimus dėl norimų įsigyti maisto produktų ir / ar higienos prekių.⁶⁵

Kaip rodo šio vertinimo metu surinkti interviu ir apklausos duomenys, Lietuvos savivaldybės jau turi socialinių išmokų skirstymo pervedant jas į socialines korteles patirties įtraukiant į šią sistemą ir didžiuosius prekybos centrus. Siekiant, kad labiausiai skurstantys asmenys Lietuvoje 2021–2027 m.

⁶¹Metinė EPLSAF įgyvendinimo ataskaita. I veiksmų programa. 2019. <https://www.priimk.lt/data/public/uploads/2020/07/implementation-report-2019-patvirtintas-ek.pdf>.

⁶² European Social Network. Presenting out Partners: Using social vouchers for inclusion programmes. 2020. <https://essc-eu.org/news/presenting-our-partners-using-social-vouchers-for-inclusion-programmes/>.

⁶³ „Europos socialinis fondas+“ (ESF+) ***I 2019 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) (COM(2018)0382 – C8-0232/2018 – 2018/0206(COD)). Prieiga internetu: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2019/04-04/0350/P8_TA-PROV\(2019\)0350_LT.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2019/04-04/0350/P8_TA-PROV(2019)0350_LT.pdf) [žiūrėta 2020 10 01]; The Future FEAD: Exploring Innovative Tools to Support Europe’s most Deprived. European Social Network. Retrieved from: https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/FEAD_report.pdf.

⁶⁴European Commission. 2019. 15th FEAD Network Meeting Report. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1207&furtherNews=yes&newsId=9354> [2020 10 03].

⁶⁵ The Future FEAD: Exploring Innovative Tools to Support Europe’s most Deprived. European Social Network. Retrieved from: https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/FEAD_report.pdf.

programavimo laikotarpiu gautų EPLSAF paramą jiems palankiausia, priimtinausia ir mažiausiai stigmatizuojančia forma, vertinimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar yra galimybės įgyvendinti elektroninių kortelių taikymo sistemą praktiškai, su kokiais iššūkiais gali susidurti tiek partneriai, tiek kitos atsakingos institucijos, galutiniai paramos gavėjai, kokie galimi siūlomų alternatyvų privalumai ir trūkumai. Todėl toliau bus pristatomos tarptautinės kortelių diegimo tendencijos, analizuojamos organizacijų partnerių Lietuvoje patirtys, galimi kortelių Lietuvoje veikimo principai ir su naujos sistemos diegimu susijusios rizikos.

3.1 Tarptautinės elektroninių kortelių diegimo tendencijos

Literatūra, analizuojanti socialinę atskirtį, nurodo, kad atskirtis dažniausiai formuojasi dėl asmenų nepakankamo savarankiškumo ir nepakankamo kompetencijų turėjimo, todėl svarbu paramos gavėjus įgalinti, suteikti jiems daugiau laisvės ir galimybių rinktis, priartinti prie visuomenės daugumos gyvenimo būdo⁶⁶. Galimybė savarankiškai pasirinkti maisto ir kitas prekes gali padėti išvengti tikslinės paramos gavėjų grupės stigmatizacijos ir mažinti jų socialinę atskirtį bei didinti integraciją.

Pasiūlyme dėl ESF+ reglamento⁶⁷ elektroninių kortelių ar vaučeriu (žr. 8 lentelę) taikymas yra nurodomas kaip viena pažangiausių paramos labiausiai skurstantiesiems priemonių. Europos socialinio tinklo pateiktoje ataskaitoje nurodoma, kad elektroninių kortelių įvedimas galėtų padėti spręsti jau minėtus iššūkius⁶⁸:

- sumažinti administravimo ir sandėliavimo kaštus;
- padėti pagerinti gavėjų gaunamo maisto kokybę, kadangi pastarieji patys galėtų įsigyti šviežių produktų;
- pagerinti gavėjų integraciją ir sumažinti stigmatizaciją;
- įgalinti gavėjus išsirinkti maisto produktus, remiantis individualiais poreikiais;
- prisidėti prie vietinio verslo skatinimo.

8 LENTELĖ. VAUČERIAI IR ELEKTRONINĖS KORTELĖS

Vaučeris⁶⁹	Popierinė ar elektroninė kortelė, kurią galima iškeisti į nurodytas prekes ar paslaugas ar išsirinkti reikiamas prekes ir paslaugas, atsižvelgiant į vaučerio suteikiamą pinigų sumą. Taigi, vaučeriai gali būti skirti tik tam tikroms prekėms ar paslaugoms arba gali būti įvesta tam tikra pinigų suma su apribojimais, kur ir kokias prekes ar paslaugas galima įsigyti. Gali būti taikomi ir kombinuoti vaučeriai, į kuriuos įtraukiamos skirtingos prekės ir paslaugos.
------------------------------	---

⁶⁶ VšĮ „Viešosios politikos ir vadybos institutas“, Darbo ir socialinių tyrimų institutas. Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES struktūrinę paramą. 2011.

⁶⁷ European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council of the European Social Fund plus (ESF+). 2018. Brussels. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1560765958317&uri=CELEX:52018PC0382>.

⁶⁸ The Future FEAD: Exploring Innovative Tools to Support Europe's most Deprived. European Social Network. Retrieved from: https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/FEAD_report.pdf.

⁶⁹ DG ECHO (2013), 'Cash and Vouchers: Increasing efficiency and effectiveness across all sectors', Thematic Policy Document No3., December 2013. OECD (2017), 'Cash based response', World Humanitarian Summit. https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/ECHO_Cash_Vouchers_Guidelines.pdf.

Elektroninė kortelė	Skaitmeninis pinigų pervedimas paramos gavėjams. Elektroninėje kortelėje gali būti suteikiama prieiga prie grynųjų pinigų ar tik tam tikrų prekių ir paslaugų. Kai suteikiama kortelė tik prekėms ir paslaugoms įsigyti, ja galima pasinaudoti nurodytose prekyvietėse, taikant tam tikrus apribojimus, pavyzdžiui, tabakui, alkoholiui ir loterijos bilietams.
----------------------------	---

Šaltinis: sudaryta PPMI.

Svarbu akcentuoti, kad anksčiau dažniausiai taikytus popierinius vaučerius pastaruoju metu keičia elektroninės kortelės, išmaniųjų telefonų aplikacijos, QR kodai, supaprastinant tiek patį apsipirkimo, tiek administracinį paslaugų tiekimo procesą. Skirtingose šalyse teikiant materialinę paramą buvo arba yra šiuo metu yra taikomi skirtingi vaučeriai ir elektroninės kortelės, atsižvelgiant į šalių poreikius:

- **„Healthy Start“ (liet. Sveika pradžia) Jungtinėje Karalystėje** – mažas pajamas gaunančioms besilaukiančioms moterims ar šeimoms, auginančioms vaikus iki 4 metų, skiriamos kortelės įsigyti vaisių, daržovių, pieno ir vitaminų⁷⁰. Atsiskaitant kortele ji naudojama kaip paprasta bankinė kortelė – ji yra skenuojama, įvedamas PIN kodas. Kortele galima naudotis ir užsisakant maistą internetu. Šias korteles gavėjai gali naudoti 30 000 parduotuvių. Nespėjus panaudoti kortelių per nurodytą laikotarpį, galima susisiekti su paramos tiekėjais juos informuojant ir išnaudoti likutį per ateinančią pusę metų.
- **„Best Start foods“ (liet. Geriausias pradžios maistas) Škotijoje⁷¹** – tokia pati kortelė kaip „Healthy Start“, tačiau tinkama naudoti tik Škotijoje („Healthy Start“ Škotijoje negalioja).
- **Speciali pilnavertės mitybos programa moterims ir vaikams JAV⁷²** – parama skirta nepasiturinčioms nėščiosioms, maitinančiosioms moterims ir šeimoms, auginančioms vaikus iki 5 metų. Su kortele galima įsigyti sveikų maisto produktų, naudotis medikų konsultavimo paslaugomis ir mokymais. Kortele galima naudotis 47 000 prekybos vietų ir sveikatos įstaigų. Kortelė administruojama federaliniu lygiu.
- **Speciali pilnavertės mitybos programa JAV⁷³** – maistui įsigyti skirta kortelė žemas pajamas gaunančioms ar pajamų neturinčioms šeimoms ir individualiems asmenims. Kortele galima pirkti maistą, tačiau taikomi ir apribojimai – negalima pirkti medicinos prekių, alkoholio ir tabako, gyvūnų, jau paruošto maisto, ne maisto prekių (higienos, namų priežiūros ir kita). Organizacijos puslapyje yra teikiamas elektroninis žemėlapis, kuriame paramos gavėjas įvedęs gyvenamosios vietos pašto kodą gali pamatyti, kokiose artimiausiose parduotuvėse galima atsiskaityti kortele. Parduotuvės atrenkamos atsižvelgiant į jų specializavimąsi prekiaujant pagrindiniais (ang. *staple food*) ir / ar visaverčiais (ang. *whole food*) maisto produktais. Parduotuvių vadovai, norintys dalyvauti programoje, reikalavimus gali rasti

⁷⁰ J. Parnham et al. Is the Healthy Start scheme associated with increased food expenditure in low-income families with young children in the United Kingdom? 2020.

<https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.11.04.20225094v1#:~:text=Introduction%20Healthy%20Start%20is%20a%20food%20assistance%20programme,Start%20was%20launched%20in%202006%20but%20remains%20under-evaluated.>

⁷¹ mygov.scot. Using your Best Start Foods card. 2020. <https://www.mygov.scot/using-your-best-start-foods-card/>.

⁷² Food and Nutrition Service. U.S. Department of Agriculture. About WIC- WIC at a Glance. 2021. <https://www.fns.usda.gov/wic/about-wic-wic-glance.>

⁷³ Food and Nutrition Service. U. S. Department of Agriculture. Supplemental Nutrition Assistance Program. 2021. <https://www.fns.usda.gov/snap/supplemental-nutrition-assistance-program.>

organizacijos svetainėje ir užpildyti prašymą. Kortelių gavėjai ir jų atsiskaitymai kortelėmis yra registruojami informacinėje sistemoje.

- **Maisto vaučeriai darbuotojams Belgijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje – Belgijoje** teikiami maisto vaučeriai negali viršyti 8 eurų patiekalui (maždaug 160 eurų per mėnesį) – darbdavys dengia ne daugiau kaip 6,91 euro, o darbuotojas dengia ne mažiau kaip 1,09 euro⁷⁴. Šie maisto vaučeriai finansuojami iš socialinės apsaugos biudžeto. Kortelė darbuotojui suteikiama metams laiko. Darbuotojams taip pat teikiami „Eco“ vaučeriai, skirti ekologiškiems produktams įsigyti. Kortelė teikiama dvejiems metams, vieniems metams skiriant 250 eurų limitą. Tiek maisto, tiek „Eco“ vaučeriai yra integruoti į vieną elektroninę kortelę, kuri atrodo kaip bankinė kortelė. Ja atsiskaitoma naudojant PIN kodą. **Lenkijoje ir Rumunijoje** popierinius vaučerus taip pat pakeitė elektroninės kortelės, į kurias pervedamos sumos, finansuojamos iš socialinio draudimo lėšų.
- **Elektroninės kortelės Italijoje** – Breša mieste Italijoje socialinę paramą pradėta teikti į elektronines korteles. Paramą norintys gauti asmenys kreipiasi į miesto savivaldybę ir sudaro sutartį su socialiniais darbuotojais. Kortelės gali būti naudojamos įsigyjant maisto produktus, vaikų prekes, mokyklinės prekes, drabužius, medicinos priemones, apmokant komunalinius mokesčius⁷⁵.
- **Popieriniai vaučeriai Prancūzijoje** – teikiami visiems, kurie patiria finansinių iššūkių – pabėgėliams, bedarbiams, asmenims, neturintiems dokumentų, asmenims, turintiems skolų, vieniems vaikus auginantiems asmenims. Vaučeriais galima atsiskaityti maisto parduotuvėse, maisto bankuose, vaikų maitinimo įstaigose ir kitose vietose, su kuriomis pasirašyta bendradarbiavimo sutartis.⁷⁶
- **Elektroninės kortelės Ispanijoje** – kortelė, skirta įsigyti vaikų maitinimo ir higienos prekių, mokyklinių prekių, akinių, klausymo aparatų. Kortelės skirtos žemas pajamas turinčioms šeimoms, kurios dalyvauja socialinės įtraukties programose.⁷⁷
- **Socialinės kortelės Lietuvoje** – siekiant, kad socialinė parama būtų naudojama tikslingai, nustatytiems paramos gavėjams vietoje piniginės paramos teikiamos socialinės kortelės, skirtos maisto ir higienos prekėms įsigyti. Yra draudžiamas alkoholio, tabako ir loterijos bilietų įsigijimas. Kortelės yra teikiamos ir administruojamos savivaldybių socialinės paramos skyriuose. Socialinių kortelių sistema Europos Komisijos įvertinta kaip vienas gerųjų kortelių naudojimo pavyzdžių Europoje⁷⁸.

---

⁷⁴ Business Belgium.be. Start your business, run your payroll. Meal Vouchers in Belgium. 2021. <https://www.businessbelgium.be/meal-vouchers/>.

⁷⁵ The Future FEAD: Exploring Innovative Tools to Support Europe’s most Deprived. European Social Network. Retrieved from: https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/FEAD_report.pdf.

⁷⁶ European Commission. e-Vouchers for the most deprived. A study complementing the ESF+ Impact Assessment. 2021. Retrieved from: <file:///C:/Users/VPVI/Downloads/KE-02-21-096-EN-N.pdf>.

⁷⁷ Ten pat.

⁷⁸ European Commission. e-Vouchers for the most deprived. A study complementing the ESF+ Impact Assessment. 2021. Retrieved from: <file:///C:/Users/VPVI/Downloads/KE-02-21-096-EN-N.pdf>.

Skirtingos valstybės renkasi skirtingus kortelių naudojimo būdus, kortelės turi skirtingą paskirtį, atsižvelgiant į paramos gavėjų poreikius ir kitas sąlygas. Norint efektyviai taikyti elektronines korteles ir vaučerius pirmiausia būtina⁷⁹:

- **ištirti poreikį** – nustatyti, kokia pagalbos priemonė yra tinkamiausia, atsižvelgiant į šalies situaciją;
- **užtikrinti tinkamumą** – ar kortelės taikymas yra tinkamas sprendžiant pasirinktą problemą;
- **ištirti partnerių pajėgumą, vykdant programą** – ar programos partneriai yra pajėgūs įgyvendinti kortelių įvedimą, atsižvelgiant į šalies ir gavėjų kontekstą, prekybos tinklo elektronines galimybes, įvertinant saugumo rizikas;
- **koordinacija** – nustatyti kas ir kaip koordinuos veiklą.

Remiantis Europos socialinio tinklo ataskaitos⁸⁰ duomenimis ir kitų šalių patirtimi matoma, kad elektroninės kortelės paramai teikti šiuo metu yra viena pažangiausių paramos teikimo priemonių, keičianti paramą produktais, daiktais ar popieriniais vaučeriais. Kortelių įvedimas gali palengvinti darbą paramos tiekėjams, pagerinti gavėjų integraciją ir paremti vietinius verslus. Tarptautiniu lygmeniu elektroninės kortelės daugiausia yra taikomos mažas pajamas gaunantiems asmenims, moterims ir mažamečių vaikų turinčioms šeimoms.

3.2 Socialinių kortelių modelio įgyvendinimo Lietuvoje patirtis ir intervencijos poreikio vertinimas

3.2.1 Savivaldybių patirtis taikant socialinių kortelių modelį paramai paskirstyti

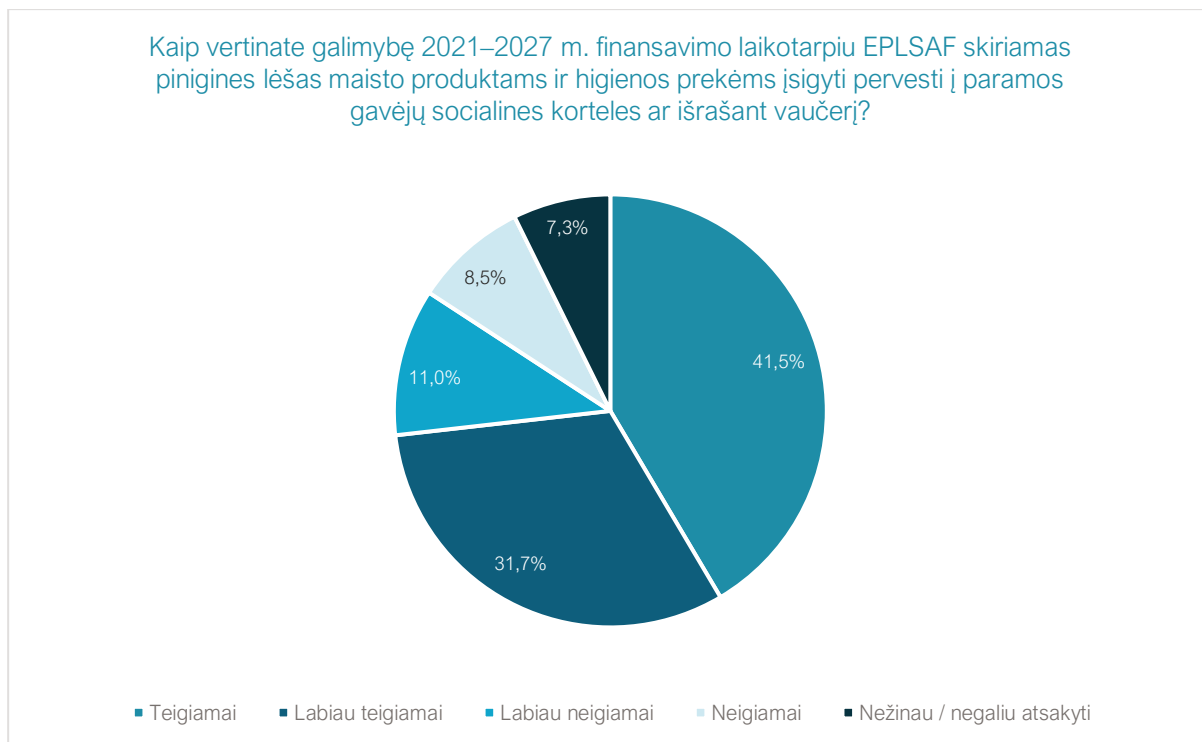
Paramą, teikiamą maisto produktais ir / ar higienos prekėmis, interviu programoje dalyvavę savivaldybių ir NVO atstovai vertino nevienodai – vieni manė, kad tai geriausias paramos būdas, nes taip užtikrinamas paramos tikslo įgyvendinimas – parama pasiekia net didžiausioje atskirtyje gyvenančius asmenis. Visgi, kiti teigė manantys, kad tokia parama yra pernelyg komplikauta, neįgalina paramos gavėjų, juos stigmatizuoja, reikalauja papildomų kaštų. 73,2 proc. vykdytoje apklausoje dalyvavusių respondentų iš 42 skirtingų savivaldybių administracijų ir 2 nevyriausybinių sektoriaus organizacijų kaip geresnę alternatyvą paramai maistu ir higienos priemonėmis, įvardijo elektroninių kortelių taikymą (žr. 15 paveikslą). Neigiamai elektroninių kortelių taikymo galimybę vertino 18,5 proc. apklausos dalyvių.

---

⁷⁹ OECD. Cash-based response. 2017. <http://www.oecd.org/development/humanitarian-donors/docs/cashbasedresponse.pdf>.

⁸⁰ The Future FEAD: Exploring Innovative Tools to Support Europe's most Deprived. European Social Network. Retrieved from: https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/FEAD_report.pdf.

15 PAVEIKSLAS. ELEKTRONINIŲ KORTELIŲ VERTINIMAS

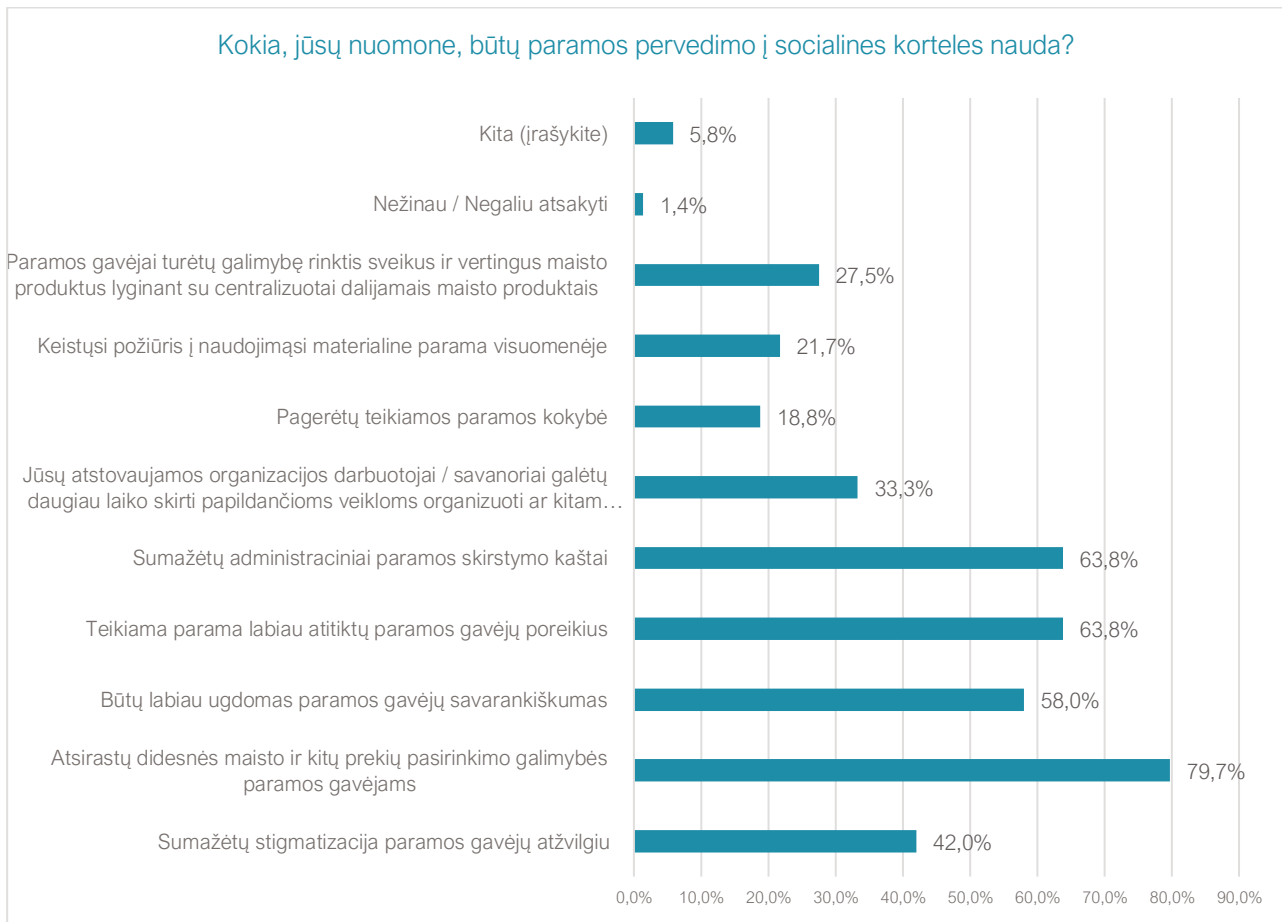

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI tyrimo metu vykdytos internetinės apklausos duomenimis (N=90).

Nors paramos gavėjų stigmatizacija, teikiant paramą maisto produktais ir / ar higienos prekėmis, interviu metu buvo įvardinta kaip viena iš problemų, tik mažiau nei pusė – 42 proc. apklaustųjų nurodė, kad elektroninių kortelių įvedimas padėtų mažinti gavėjų stigmatizaciją (žr. 16 pav.). Dauguma apklausos dalyvių nurodė, kad kortelių įvedimas galėtų padėti spręsti teikiamos paramos individualių poreikių neatitikimo ir paramos gavėjų savarankiškumo trūkumo problemą. Kaip svarbiausius elektroninių kortelių privalumus apklausos dalyviai įvardijo:

- galimybę rinktis (79,7 proc.);
- paramos atitikimą gavėjų poreikiams (63,8 proc.);
- administracinių išlaidų mažėjimą (63,8 proc.);
- gavėjų savarankiškumo ugdymą (58 proc.).

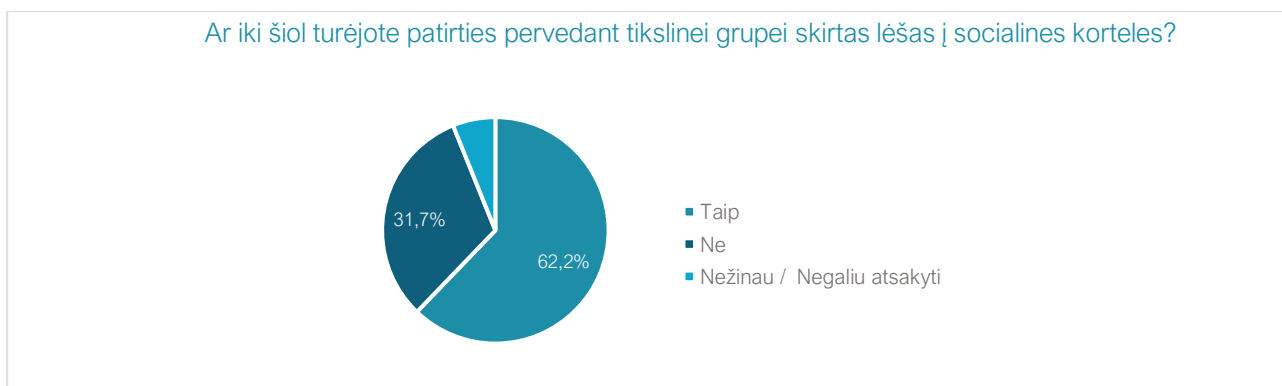
16 PAVEIKSLAS. ELEKTRONINIŲ KORTELIŲ NAUDA

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI tyrimo metu vykdytos internetinės apklausos duomenimis (N=90).

Kalbant apie jau turimą savivaldybių patirtį diegiant ir administruojant socialines korteles, atliktos apklausos rezultatai parodė, kad net 62,2 proc. respondentų patvirtino jau turėję tokios patirties (žr. 17 pav.).

17 PAVEIKSLAS. SAVIVALDYBIŲ PATIRTIS SU SOCIALINĖMIS KORTELĖMIS

Šaltinis: PPMI vykdytos internetinės apklausos rezultatai (N=90).

Interviu metu savivaldybių atstovai dalijosi socialinių kortelių taikymo patirtimi. Lietuvoje šiuo metu kortelės taikomos paramai mokiniams ir socialinei paramai teikti. Kortelė mokiniams yra skirta šeimoms, kuriose yra mokyklinio amžiaus vaikų, ir naudojantis ja galima nusipirkti mokyklai reikalingų priemonių – kanceliarinių priemonių, knygų, pratybų ir kita. Socialinę kortelę, skirtą socialinę paramą gaunantiems ir į socialinės rizikos grupes įtrauktiems asmenims, tačiau dėl tam tikrų priežasčių negalintiems gauti paramos pinigine forma (pvz., dėl turimų priklausomybių), galima naudoti įsigyjant maisto ir higienos priemonių, drabužių, avalynės, buities priemonių, mokyklinių prekių ar apmokėti komunalines paslaugas. Visais atvejais draudžiamas alkoholio, tabako ir loterijų bilietų įsigijimas. Jeigu nusprenžiamas, kad asmeniui jau galima skirti paramą pinigais, o ne kortele, paramos pobūdis keičiamas.

Savivaldybių naudojamos socialinės kortelės yra individualizuotos: ant jų nurodomas kortelės numeris, kortelės naudotojo vardas ir pavardė bei galiojimo laikas. Prekybos vietos naudoja sistemas, kurios atpažįsta korteles pagal gavėjų sąrašus.⁸¹ Kortele galima atsiskaityti tose pardavimo vietose, su kuriomis sudaryta sutartis dėl socialinių kortelių teikimo ir aptarnavimo. Jeigu kortelės lėšos neišnaudojamos, savivaldybių socialiniai darbuotojai pirmiausia kontaktuoja su paramos gavėjais, siekdami nustatyti priežastį, o likus lėšų pertekliui, jos grąžinamos į biudžetą. Apie nepanaudotas lėšas savivaldybės informuoja prekybos centrai pateikdami informaciją apie gavėjus ir jų išleistas lėšas.⁸² Interviu metu gauti duomenys rodo, kad socialinės kortelės lėšų panaudojimas dažniausiai tikrinamas praėjus vienių metų laikotarpiui.

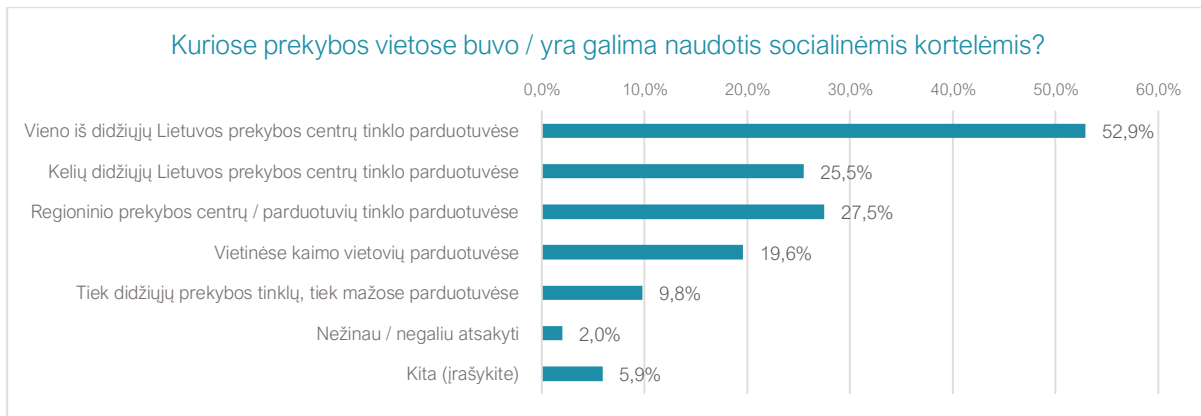
Apklausoje ir interviu metu savivaldybių dažniausiai minėti prekybos centrai, su kuriais buvo sudarytos sutartys dėl socialinių kortelių administravimo ir aptarnavimo, buvo „Maxima“ ir „Aibė“. Tačiau kai kuriose savivaldybėse yra sudaroma galimybė apsipirkti ir vietinėse parduotuvėse, su kuriomis savivaldybės pasirašo bendradarbiavimo sutartis, sutaria dėl apskaitos vedimo ir alkoholio bei tabako pardavimų ribojimo. Vis dėlto, dažniausiai sutartys sudaromos su didžiais Lietuvos prekybos centrais, paprastai kuriuo nors vienu iš jų – 78,4 proc. apklausoje respondentų pasirinko šį variantą, o vietinėse kaimo parduotuvėse korteles naudojo mažiau nei ketvirtadalis apklausoje dalyvavusių seniūnijų ir savivaldybių – 19,6 proc. atsakiusiųjų. Kai kurios savivaldybės sutartis sudarė su keliais prekybos centrais (25,5 proc.), taip pat buvo taikiusių mišrų būdą sudarant sutartis ir su didžiais prekybos centrais, ir su mažomis parduotuvėmis (9,8 proc.) (žr. 18 paveikslą).

---

⁸¹ Europos Komisija. E-Vouchers for the Most Deprived. A study complementing the ESF+ Impact Assessment. 2021. <file:///C:/Users/VPVI/Downloads/KE-02-21-096-EN-N.pdf>.

⁸² Ten pat.

18 PAVEIKSLAS. SOCIALINĖMS KORTELĖMS DIEGTI PASIRINKTI PREKYBOS CENTRAI

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI apklausos duomenimis (N=90).

Atlikta partnerių organizacijų apklausa parodė, kad prekybos vietos buvo atrenkamos atviro konkurso būdu (23,5 proc.) arba taikant prekybos tinklų / parduotuvių apklausą ir taip atrenkant tinkamiausią ar tinkamiausias apsipirkimo vietas (15,7 proc.). Galutinį sprendimą dėl prekybos vietų pasirinkimo priima savivaldybių ir seniūnijų atstovai, kurie gerai išmano rajono situaciją, atsižvelgia į tai, kokiose prekybos vietose paramos gavėjai dažniausiai vyksta apsipirkti, todėl tam tikrais atvejais sudaromos sutartys ir su vietinėmis parduotuvėmis. Kai sutartys sudaromos su keliomis prekybos vietomis, pasitelkiamas paslaugos teikėjų atrankos būdas, o viešieji pirkimai paprastai vykdomi siekiant atrinkti vieną prekybos centrą.

Pasirinkdami prekybos vietas, interviu ir apklausos dalyviai nurodė, jog kreipia dėmesį ne tik į paramos gavėjų galimybes ir prekybos vietų pasiekiamumą, tačiau taiko ir papildomus kriterijus – atsižvelgia į prekybos tinklų siūlomas kainas (39,2 proc.), produktų kokybę (13,7 proc.), prekybos vietos nusiteikimą socialinių kortelių naudotojams taikyti papildomas nuolaidas (33,3 proc.) (žr. 19 paveikslą). Vykstant viešuosius pirkimus, prioritetas teikiamas tiems prekybos centrams, kurie pasiūlo didžiausią nuolaidą. Interviu dalyviai nurodė, kad savivaldybės gali turėti sutartis su keliomis prekybos vietomis, iš kurių pats paramos gavėjas pasirenka sau tinkamiausią. Taip pat pasikeitus aplinkybėms ar poreikiams, paramos gavėjai gali teikti prašymą ir prekybos tinklą pakeisti, paprastai nuo kito mėnesio. Pavieniai interviu dalyviai nurodė, kad savivaldybė gali paramos gavėjui skirtas lėšas padalyti ir pervesti paramą iš karto kelioms prekybos vietoms taip sudarant platesnes galimybes apsipirkti, tačiau įprastai daugelyje savivaldybių vienu metu buvo galima pasirinkti tik vieną prekybos centrą.

19 PAVEIKSLAS. PREKYBOS TINKLŲ ATRANKA

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI tyrimo metu vykdytos internetinės apklausos duomenimis (N=90).

Šio tyrimo metu vykdytos apklausos dalyviai kaip papildomus vertinimo kriterijus įvardijo šiuos:

- paramos gavėjų gyvenamąją vietą;
- parduotuvių skaičių ir prieinamumą gyvenamojoje vietovėje;
- prekių pasiūlos kriterijus;
- smulkaus verslo, esančio kuo arčiau paramos gavėjo, rėmimą⁸³;
- pageidavimą, kad prekybos tinklas užtikrintų kortelių gamybą.

Taigi, taikant korteles svarbiausia, kad bendradarbiaujančios prekybos vietos būtų kuo lengviau pasiekiamos paramos gavėjams, taip pat, kad būtų geriausias kokybės ir kainos santykis, užtikrinant, jog socialinių kortelių naudotojai galėtų įsigyti kuo daugiau reikalingų prekių. Svarbus ir kortelių gaminimo ir administravimo kaštų klausimas. Tais atvejais, kai kortelės taikomos vietinėse kaimo parduotuvėse, kortelių gamybos kaštus dažniausiai dengia savivaldybė (10 proc. atvejų), o kai korteles aptarnauja didieji prekybos centrai, jie patys padengia kortelių gaminimo ir administravimo išlaidas (78 proc. atvejų). Atliktų interviu metu prekybos centrų atstovai nesutiko atskleisti socialinių kortelių gaminimo ir administravimo kaštų, tačiau Europos Komisijos ataskaitoje apie elektronines korteles nurodoma, kad vienos kortelės paramos gavėjui pagaminimas ir įteikimo procesas kainuoja apie 20 eurų⁸⁴.

Lietuvoje atviri socialinių kortelių gaminimo, aptarnavimo ir administravimo konkursai skelbiami centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos tinklapyje. Atlikta kelių pirkimų dokumentacijos analizė patvirtino apklausos duomenis apie tai, kad prekybos centrų pasiūlymai pirmiausiai vertinami pagal prekėms suteiktą didžiausią nuolaidą, įvertintą procentais⁸⁵. Pirkimų sąlygose nurodoma, kad teikėjas pasiūlyme nurodytą nuolaidą turės taikyti visoms kortelės gavėjų įsigyjamos prekėms. Taip pat nurodoma, kad paslaugos teikėjas (prekybos centras), laimėjęs konkursą, socialines korteles turi pagaminti per ne daugiau kaip 7 darbo dienas nuo to laiko, kai gauna gavėjų sąrašus ir per 10 dienų nuo tada, kai pervedami pinigai iš pirkėjo (savivaldybės)⁸⁶.

Prekybos centrai sistemina duomenis pagal gavėjų sąrašus, yra atsakingi už šių duomenų administravimą, kortelių išdalijimą (paramos gavėjai korteles gali atsiimti prekybos vietose arba savivaldybėse, jeigu prekybos centrai jas išsiunčia paštu). Tiesioginius piniginius pavedimus į asmens socialinę kortelę taip pat vykdo prekybos centrai, kuriems savivaldybės perveda bendrą paramos gavėjams skirtą sumą ir pateikia paramos gavėjų sąrašą. Kiekvieną mėnesį iki 15 mėnesio dienos prekybos centrai turi pateikti duomenis apie nepanaudotas išmokas, o pasibaigus kortelės galiojimo terminui, nepanaudotas lėšas gražinti perkančiajai organizacijai. Taip pat esant kortelės naudojimo pažeidimams, prekybos centrai yra atsakingi už kortelių blokavimą ir savivaldybės informavimą. Žemiau pateikiamas socialinių kortelių veikimo modelis grafiniu pavidalu (žr. 20 pav.).

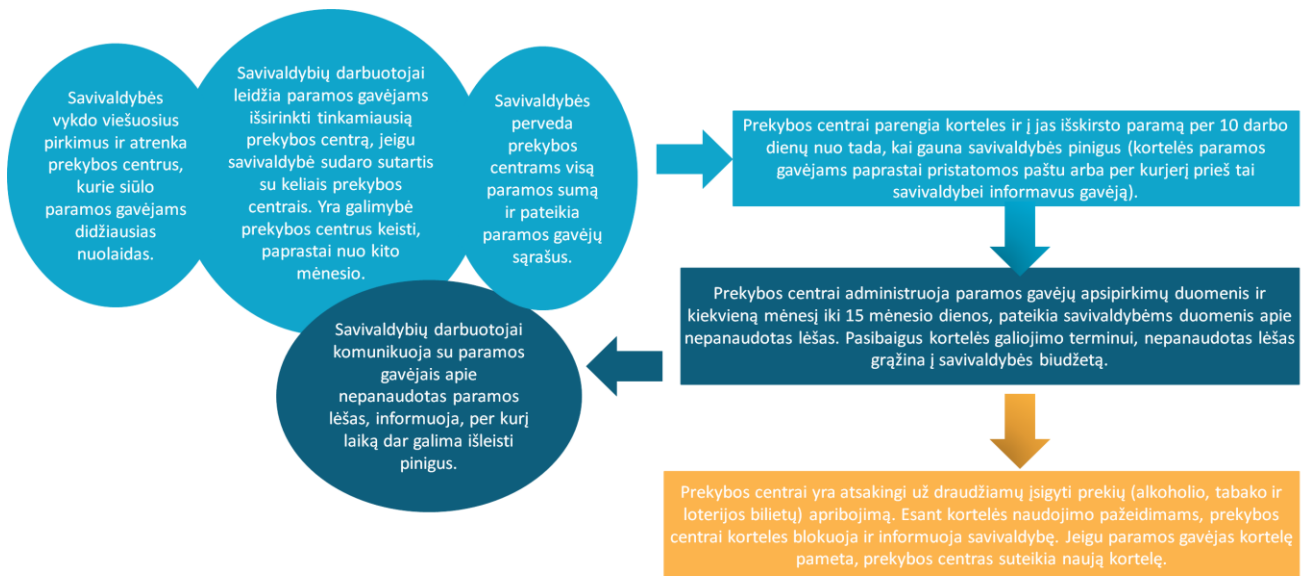
⁸³ Vis dėlto, interviu metu organizacijų partnerių atstovai pažymėjo, kad paramos gavėjai dėl mažesnių kainų vis tiek vyksta į didelius prekybos centrus apsipirkti.

⁸⁴ European Commission. E-Vouchers for the Most Deprived. A study complementing the ESF+ Impact Assessment. 2021. <file:///C:/Users/VPVI/Downloads/KE-02-21-096-EN-N.pdf>.

⁸⁵ Centrinis viešųjų pirkimų portalas. 2021. Socialinių paslaugų (socialinių kortelių gaminimo ir aptarnavimo paslaugų) supaprastinto pirkimo, vykdomo atviro konkurso būdu, sąlygos. <file:///C:/Users/VPVI/Downloads/Soc.%20kortel%C4%97s%202021%20m.pdf>.

⁸⁶ Centrinis viešųjų pirkimų portalas. 2021. Socialinės ir kitos specialiosios paslaugos. Viešosios sutartys. Skelbimas apie pirkimą. <https://cvpp.eviesiejipirkimai.lt/Notice/Details/2021-613616>.

20 PAVEIKSLAS. SOCIALINIŲ KORTELIŲ VEIKIMO MODELIS

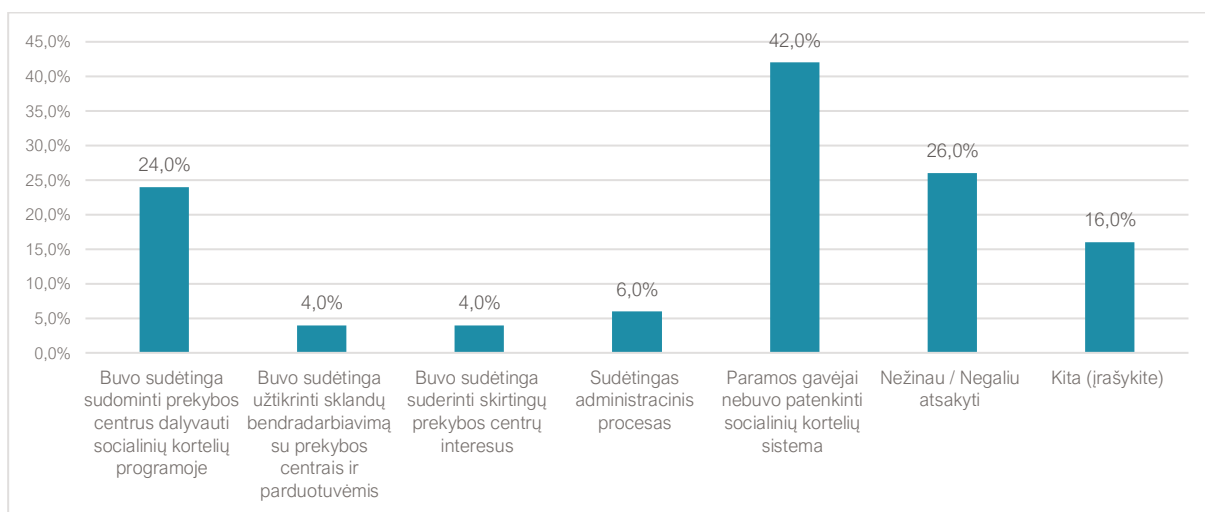
Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis šio tyrimo metu vykdytų interviu su savivaldybių atstovais duomenimis. Teikiama schema atspindi tyrimo metu užfiksuotas praktikas ir gali skirtis savivaldybėse, kurios nebuvo tirtos.

Lietuvos savivaldybėse daugiausia taikomos elektroninės socialinės kortelės (94 proc.), tačiau naudojami ir popieriniai vaučeriai socialinei paramai teikti, skirti apsipirkti mažose, vietinėse parduotuvėse (6 proc.). Pastebėta, kad vaučerių taikymas yra sudėtingiau administruojamas – daugiau darbo atitenka tiek savivaldybėms, kurios pačios turi juos parengti ir išdalinti paramos gavėjams, tiek prekybos vietoms, kurios rankiniu būdu turi vesti atsiskaitymų vaučeriais apskaitas, kadangi nėra vieningos administracinės sistemos.

Vykdytoje apklausoje dalyvavę organizacijų ir savivaldybių atstovai jau naudojamą socialines korteles vertino iš esmės teigiamai – 35,3 proc. įvardijo, kad korteles vertina teigiamai, 53 proc. – labiau teigiamai nei neigiamai. Vis dėlto, nurodė, kad tam tikrų iššūkių socialinių kortelių ir vaučerių taikymas kelia: stebimas dalies paramos gavėjų nepasitenkinimas socialinių kortelių sistema (42 proc.), mažas prekybos centrų susidomėjimas, išitraukiančių prekybos centrų įvairovės, konkurencijos trūkumas (24 proc.) (žr. 21 paveikslą). Interviu metu, kalbėdami apie dalyvių nepasitenkinimą socialinių kortelių sistema, respondentai įvardijo, kad paramos gavėjai neigiamai vertina tai, jog kortele būtinai turi atsiskaityti patys, kad sudėtinga pasiekti prekybos vietas, suteikiama maža paramos suma.

21 PAVEIKSLAS. SOCIALINIŲ KORTELIŲ NAUDOJIMO IŠŠŪKIAI

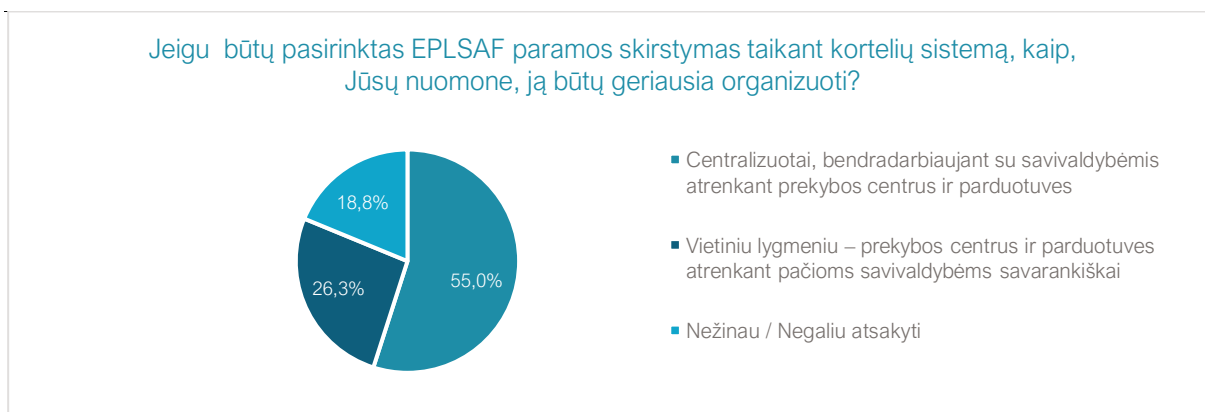
Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI vykdytos internetinės apklausos duomenimis (N=90).

Apklausos ir vykdytų interviu dalyviai taip pat nurodė šiuos socialinių kortelių sistemos trūkumus:

- kaimo mažose parduotuvėse socialinių kortelių sistema veikia prasčiau;
- geriausia kortelė būtų ta, kuria naudojantis būtų galima apsipirkti įvairiose prekybos vietose;
- konkurencijos nebuvimas tarp prekybos tinklų – ilguoju laikotarpiu siektina įtraukti ir daugiau bei įvairesnių prekybos tinklų, suteikiant paramos gavėjams daugiau pasirinkimo galimybių, skatinant prekybos tinklų konkurenciją bei socialinę atsakomybę;
- ne visi prekybininkai turi įsidięgę sistemą kortelėms;
- sudėtinga kaimiškų vietovių, vieniškių gyventojams nuvykti į prekybos centrą, ypač kalbant apie vyresnio amžiaus paramos gavėjus, taip pat neįgaliuosius ar vienišus žmones.

Partnerių organizacijų atstovų nuomone, organizuojant EPLSAF paramos skirstymą taikant kortelių sistemą būtų tikslinga prekybos centrus ir parduotuves atrinkti centralizuotai bendradarbiaujant sus savivaldybėmis – tokį paramos organizavimo būdą palaiko 55 proc. respondentų (žr. 22 pav.).

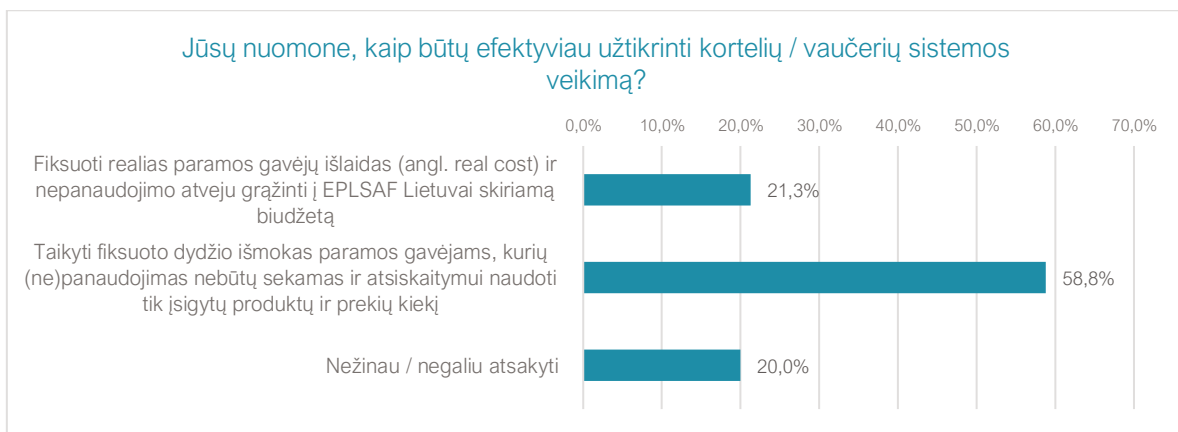
22 PAVEIKSLAS. PARAMOS KORTELEMIS ORGANIZAVIMAS

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI vykdytos internetinės apklausos duomenimis (N=90).

Vertindami EPLSAF paramos pervedimo į korteles sistemą ir jos administravimo efektyvumą, dauguma apklausos dalyvių nurodė, kad reikėtų taikyti fiksuoto dydžio išmokas paramos gavėjams, kurių (ne)panaudojimas nebūtų sekamas, o atsiskaitymui naudoti tik įsigytų produktų ir prekių kiekį (58,8 proc.). 21,4 proc. apklaustųjų teigė, kad reikėtų fiksuoti realias paramos gavėjų išlaidas ir nepanaudojimo atveju gražinti jas į EPLSAF Lietuvai skiriamą biudžetą (žr. 23 pav.). Kaip geriausią į korteles pervestų lėšų panaudojimo terminą, beveik pusė apklaustųjų įvardijo 3 mėnesius (47,1 proc.), ketvirtadalis apklaustųjų nurodė, kad geriausia nustatyti 6 mėnesių terminą, tokia pati dalis respondentų teigė, jog paramai išleisti turėtų būti skiriami metai.

23 PAVEIKSLAS. KORTELIŲ SISTEMOS EFEKTYVUMAS

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI tyrimo metu vykdytos internetinės apklausos duomenimis (N=90).

Remiantis interviu metu gauta informacija, paaiškėjo, kad Lietuvoje naudojami tiek realiųjų išlaidų apmokėjimo, tiek supaprastinto išlaidų apmokėjimo, taigi ir fiksuotų dydžių, taikymo būdai teikiant paramą. Socialinių kortelių sistema yra grįsta realiųjų išlaidų apmokėjimu, nes prekybos centrai turi užtikrinti, kad į socialines korteles pervestos lėšos būtų atsekamos, fiksuojamas lėšų likutis, apie kurį informuojamas paramos gavėjas ir / arba savivaldybių administracijos, o pasibaigus kortelės galiojimui lėšos gražinamos į biudžetą.

Savo ruožtu ESFA praktikoje fiksuoti dydžiai yra taikomi 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“ priemonės Nr. 08.4.2-ESFA-R-615 „Priemonių, gerinančių ambulatorinių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą tuberkulioze sergantiems asmenims, įgyvendinimas“ remiamoms veikloms, skirtoms kompensuoti maisto išlaidas tuberkulioze sergantiems asmenims ambulatorinio gydymo metu už laiku išgertus vaistus, įgyvendinti. Taikant fiksuotus dydžius šios priemonės projektams remiamasi Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijomis ir tarptautine tuberkuliozės gydymo ir profilaktikos praktika, kuri rodo, kad tikimybė, jog dalyvis gavęs maisto taloną jo nepanaudos ir (ar) nenueis į maisto prekių parduotuvę įsigyti maisto produktų yra labai maža arba lygi nuliui. Todėl fiksuotasis įkainis prilyginamas maisto talono vertei, o maisto talono išdavimo patvirtinimo dokumentas prilyginamas dokumentui, kurį pateikus mokamas fiksuotasis įkainis.

Pagrindiniai supaprastinto išlaidų apmokėjimo privalumai yra:

- reikšmingas administracinės naštos sumažinimas projektų vykdytojams ir partneriams bei vadovaujantjai institucijai;

- pokytis administravime: nuo išlaidas pagrindžiančių dokumentų rinkimo ir tikrinimo prie nustatytų produktų ir rezultatų pasiekimo;
- audito sekos (angl. *audit trail*) supaprastinimas – Europos Audito rūmai per trejus metus nenustatė klaidų tais atvejais, kai buvo taikomas supaprastintas išlaidų apmokėjimas;
- į **rezultatus ir iš anksto sutartą tikslą** orientuotas požiūris 2021–2027 m. – su **išlaidomis nesusijęs finansavimas** (angl. *financing not linked to costs*).

Naujuoju 2021–2027 m. laikotarpiu EPLSAF patenka į Bendrųjų nuostatų reglamento, numatančio ES investicijoms taikomas išlaidų supaprastinimo, tarp jų ir fiksuotų dydžių, galimybes, reguliavimo sritį. Bendrųjų nuostatų reglamento projekto 88 straipsnis numato, kad Europos Komisija gali kompensuoti valstybių narių patirtas išlaidas supaprastinta išlaidų apmokėjimo tvarka, įskaitant vienkartinę sumą. Remiantis minėtu straipsniu valstybės narės pasiūlytos sumos ir normos nustatomos deleguotuoju aktu arba remiantis:

- 1) sąžiningu, teisingu ir patikrinamu skaičiavimo metodu, pagrįstu bet kuriuo nors iš šių elementų:
  - a) statistiniais duomenimis, kita objektyvia informacija arba ekspertų vertinimu;
  - b) patikrintais ankstesniais duomenimis;
  - c) taikoma įprasta išlaidų apskaitos praktika;
- 2) biudžeto projektais;
- 3) taisyklėmis, kurios pagal Sąjungos politikos srityse įgyvendinant panašaus pobūdžio veiksmą taikomos vieneto įkainiams ir fiksuotosioms sumoms;
- 4) taisyklėmis, kurios pagal vien tik valstybės narės finansuojamas dotacijų programas įgyvendinant panašaus pobūdžio veiksmą taikomos vieneto įkainiams ir fiksuotosioms sumoms.

Taikant 88 straipsnyje numatytus išlaidų supaprastinimus atliekant Komisijos arba valstybių narių auditus išimtinai siekiama patikrinti, ar **įvykdytos sąlygos**, leidžiančios Komisijai atlyginti išlaidas.

Siekiant taikyti fiksuotus dydžius arba kitus išlaidų supaprastinimo formas EPLSAF paramos, skirtos mažinti materialinį nepriteklių, veikloms, būtina apibrėžti tokio supaprastinto išlaidų apmokėjimo sąlygas. EK užsakymu atliktoje studijoje dėl e-vaučeriu taikymo galimybių EPLSAF paramos srityje⁸⁷ buvo įvertinta, kad pasirinkus netiesioginį paramos teikimo būdą vaučeriu forma maisto ir (arba) pagrindinės materialinės pagalbos įsigijimo išlaidos, minimos ESF + reglamento 20 (1) straipsnio a) punkte, yra tinkamos tik tuo atveju, kai **parama faktiškai pasiekia labiausiai skurstančius asmenis**. Šiuo atveju vaučeris yra tik paramos teikimo forma ir **tinkamos išlaidos** yra tik ta apimtimi, **kiek vaučeryje esančios lėšos buvo faktiškai panaudotos įsigyjant maisto produktus ir kitas prekes**. Remiantis šios EK studijos išvadomis, lėšos pervestos į kortelę / vaučerį negali būti traktuojamos kaip tinkamos, jei vaučeris nebuvo panaudotas perkant maistą ar kitas prekes. Taigi, bendradarbiaujant šalims narėms ir EK **bendra tinkamų išlaidų suma** turėtų būti **apskaičiuojama remiantis lėšomis, kurios buvo panaudotos** galutinių paramos gavėjų. Tai reiškia, kad projekto vykdytojai, įgyvendinantys vaučeriu schemą **turės sekti galutinių paramos gavėjų išlaidas kortelėse** tam, kad deklaruojamos išlaidos būtų tinkamos.

⁸⁷ European Commission. e-Vouchers for the most deprived. A study complementing the ESF+ Impact Assessment. 2021. <file:///C:/Users/VPVI/Downloads/KE-02-21-096-EN-N.pdf>.

Tyrėjų nuomone, alternatyva tokioms nuostatoms dėl realiųjų išlaidų fiksavimo galėtų būti kartu su EPLSAF programa pateiktas pasiūlymas dėl su išlaidomis nesusijusio finansavimo schemos (angl. *financing not linked to costs*) remiantis Bendrųjų nuostatų reglamento projekto 89 straipsniu. Su išlaidomis nesusijęs finansavimas yra orientuotas į poveikio, o ne išlaidų finansavimą, o visos sąlygos ir rezultatai turi būti nustatomi veiksmo rūšies lygmeniu. Bendrųjų nuostatų reglamento projekte nėra nustatyta reikalavimų dėl tokio finansavimo būdo įkainių, tik **bendra suma ir sąlygos / rodikliai pagal konkrečius tikslus ir veiksmų rūšis**.

Bendrųjų nuostatų reglamento projekto 89 straipsnyje numatyta, kad pasiūlyme dėl su išlaidomis nesusijusio finansavimo pateikiama ši informacija:

- nurodomas atitinkamas prioritetas ir visa suma, kuriai teikiamas su išlaidomis nesusijęs finansavimas; aprašoma programos dalis ir veiksmo rūšis, kuriems teikiamas su išlaidomis nesusijęs finansavimas;
  - aprašomos sąlygos, kurias reikia įvykdyti, arba rezultatai, kuriuos reikia pasiekti, ir terminai;
  - tarpiniai rezultatai, kuriuos pasiekus Komisija atlygina išlaidas;
  - matavimo vienetai;
  - tvarkaraštis, pagal kurį Komisiją atlygins išlaidas, ir atitinkamos sumos, susijusios su sąlygų vykdymo arba rezultatų siekimo pažanga;
  - tarpinių rezultatų ir sąlygų vykdymo bei rezultatų siekimo tikrinimo tvarka;
  - kai taikoma, sumų koregavimo metodai;
  - audito sekos pagal XI priedą užtikrinimo tvarka, parodanti, kad įvykdytos sąlygos arba pasiekti rezultatai.
-

Su išlaidomis nesusijęs finansavimas, taikomas tarp šalies narės ir EK, leistų šaliai narei savo nuožiūra taikyti fiksuotus įkainius galutiniams paramos gavėjams. Siekiant susieti EPLSAF paramą su planuojamu poveikiu ar rezultatais, galima būtų kelti sąlygas / tikslus dėl atskirų EPLSAF tikslinių grupių, tačiau tam turi būti politinis sutarimas dėl EPLSAF paramos paskirties ir siekiamo poveikio. Su išlaidomis nesusijęs finansavimas suteikia platų galimybių lauką, nes yra naujas supaprastinto išlaidų apmokėjimo būdas, kuriam dar nėra suformuota praktika ir precedentas. Kita vertus, pilotinių su išlaidomis nesusijusio finansavimo taikymo projektų⁸⁸ patirtis rodo, kad toks supaprastinto išlaidų apmokėjimo būdas geriausiai tinka tada, kai nėra galimybės taikyti įprastų išlaidų supaprastinimo formų, o realiųjų išlaidų fiksavimas sukelia ypač didelę administracinę našą.

Apibendrinant, elektroninių kortelių įvedimą dauguma savivaldybių ir NVO atstovų vertina teigiamai, o kai kurie jau remdamiesi turima socialinių kortelių patirtimi nurodo, jog bendradarbiavimas su prekybos tinklais ir parduotuvėmis yra gana sklandus (nors trūksta įvairesnio prekybos centrų įsitraukimo), didesnė dalis gavėjų geba apsipirkti patys, paramos teikimo administravimo procesas sėkmingai įgyvendinamas prekybos centrų, tokiu būdu sumažinant savivaldybių darbuotojų ir / ar projekto vykdytojo darbo krūvį. Apklausą parodė, kad partnerės organizacijos palankiau vertina galimybę taikyti supaprastintą išlaidų apmokėjimą, nereikalaujant atsekti, ar suteiktos paramos lėšos buvo panaudotos. Tačiau EK užsakymu atlikta studija nurodo, kad tinkamomis finansuoti išlaidomis gali būti laikomos tik faktiškai galutinių paramos gavėjų panaudotos į korteles pervedamos lėšos maisto produktams ir kitoms prekėms įsigyti. Todėl vertinant išlaidų supaprastinimo galimybes, siūloma

---

⁸⁸ Portugalijoje įgyvendinamas projektas "Training2work: joint action plan increase VET students' employability and facilitate their transition to the labour market" ir Olandijoje įgyvendinamas projektas "Tilburg for NEETs and Migrants".

svarstyti su išlaidomis nesusijusio finansavimo formą, kuri galėtų būti alternatyva realiomis išlaidomis grįstam apmokėjimui bendradarbiaujant tarp šalies narės ir EK.

3.2.2 Prekybos centrų pasirengimas ir galimi elektroninių kortelių modelio veikimo principai

Nors savivaldybių atstovai, reflektuodami savo patirtis diegiant socialines korteles, kaip vieną didžiausių iššūkių įvardijo mažą prekybos vietų susidomėjimą, tyrimo metu atlikti interviu su didžiųjų prekybos centrų – „Maxima“, „Norfa“, „IKI“, ir mažesnių regionuose veikiančių prekybos tinklų – „KOOPS“ ir „Čia market“ – atstovais parodė, kad tinklai yra suinteresuoti dalyvauti elektroninių kortelių sistemoje teikiant EPLSAF paramą. Verslai pažymėjo, kad tokia iniciatyva jiems būtų naudinga tiek finansiškai, tiek prisidedant prie bendrų visuomenės gėrovės tikslų.

„KOOPS“ ir „Čia market“ atstovai atkreipė dėmesį, kad nemaža dalis jų parduotuvių yra būtent mažesniuose miesteliuose, tad galėtų prisidėti mažinant pasiekiamumo problemą. Didieji prekybos tinklai – „IKI“, „Maxima“, atliktų interviu metu nurodė, kad būtų suinteresuoti taikyti atsiskaitymo elektroninėmis kortelėmis internetu ir maisto produktų pristatymo paslaugą, tačiau tam būtų reikalingas pasirengimo laikotarpis.

Tyrimo metu išryškėjo dvi pagrindinės galimos elektroninių kortelių EPLSAF paramai skirstyti diegimo formos⁸⁹:

- taikyti konkretaus prekybos centro ar kelių prekybos centrų, laimėjusių atvirąjį konkursą arba atitinkančius atrankos kriterijus, elektronines korteles (šiuo metu veikiančių socialinių kortelių modelio pavyzdžiu);
- kurti vieningą elektroninę kortelę, prie kurios galėtų jungtis įvairūs prekybos centrai, taip pat smulkesnieji prekybininkai.

Pirmuoju atveju, pats elektroninių kortelių EPLSAF paramai skirstyti įgyvendinimo procesas būtų nesudėtingas – dalis prekybos centrų jau yra techniškai pritaikę savo sistemas, turi ankstesnės patirties taikant socialines korteles, yra suinteresuoti padengti kortelių gamybos išlaidas, taip pat yra pasirengę teikti informaciją apie lėšų panaudojimą, o neišnaudotas lėšas grąžinti į biudžetą. Techninių galimybių atsekti skirtingus finansavimo šaltinius, pervestus į tą pačią kortelę, prekybos centrai kol kas neturi, nors galimybė vieną kortelę naudoti paramai iš skirtingų finansavimo šaltinių (pvz. EPLSAF ir socialinėms išmokoms) yra. Tokią patirtį jau nurodė kai kurių savivaldybių atstovai, į socialines korteles vedę tiek socialinės paramos, tiek vaiko pinigų išmokas.

Norint atsiskaityti kortele, remiantis socialinių kortelių taikymo patirtimi, prekybos centruose būtų prašoma paramos gavėjo asmens pažymėjimo – kortele galėtų pasinaudoti konkretus paramos gavėjas, todėl kortelės nebūtų galima perduoti ar parduoti kitiems asmenims. Vis dėlto „Čia market“ atstovai nurodė, kad jų kortelėms naudoti užtektų PIN kodo ir asmens dokumentas nebūtų reikalingas. Tokiu būdu būtų galima spręsti ir atokiau gyvenančių paramos gavėjų mobilumo problemą, jiems galint pasitelkti socialinį darbuotoją ar artimą asmenį nupirkti maisto produktų. Vis dėlto, neabejotinai išliktų

---

⁸⁹ Šias elektroninių kortelių modelių diegimo formas vykdytų interviu metu minėjo tiek organizacijų partnerių, tiek kai kurių prekybos centrų, tiek ESFA atstovai.

rizika, kad kortele tuomet pasinaudotų ir pašaliniai asmenys. Visų centrų atstovai nurodė, kad kortelėms taikytų alkoholio ir tabako draudimą.

Antruoju atveju, apsisprendus kurti vieningą kortelę (šis būdas buvo minimas interviu dalyvavusių prekybos centrų, taip pat ESFA atstovų) būtų vykdomas centralizuotas kortelės kūrimo procesas. Nacionaliniu lygmeniu inicijuojant tokios kortelės diegimą, būtų siūloma remtis bankinių kortelių diegimo principu bei prekybos centrams ir kitiems prekybą vykdančioms asmenims numatyti reikalavimus ir sąlygas, kuriomis remdamiesi jie galėtų jungtis prie šios elektroninės sistemos. Šiuo elektroninių kortelių taikymo modeliu būtų siekiama užtikrinti ir skatinti paramos gavėjų savarankiškumą, pasirinkimo įvairovę, skirtingų prekybininkų ir prekybos tinklų lygiavertę konkurenciją.

Šio modelio pasirinkimo atveju bankas galėtų suprogramuoti skirtingų finansavimo šaltinių lėšas ir diferencijuoti jas kortelėje, programoje galėtų dalyvauti įvairūs prekybos centrai, smulkieji prekybininkai, atsirastų daugiau pasirinkimo galimybių paramos gavėjams ir pan. Bankai ar kitos kortelių leidybos kompanijos, galėtų⁹⁰:

- suorganizuoti kortelių leidybos procesą;
- valdyti projektus ir vykdyti kortelei keliamus reikalavimus;
- suteikti kortelių lojalumo sprendimus prekybos centrams;
- autorizuoti korteles ir apdoroti atsiskaitymo pranešimus bei skaičiuoti likučius;
- stebėti operacijas;
- suteikti kortelėms PIN kodus.

Vis dėlto, tokį modelį įgyvendinti Lietuvoje, tikėtina, užtruktų, būtų reikalingas pereinamasis pasirengimo laikotarpis, taip pat nėra aišku, kam tektų finansiniai ir administraciniai kortelių gaminimo ir administravimo įsipareigojimai, nes vieningos kortelės diegimo sistemos organizavimas vyktų nacionaliniu lygmeniu. Todėl tokiam modelio įgyvendinimui kol kas tinkamų sąlygų nėra.

Apibendrinant, socialinės kortelės yra pažangi ir teigiamai vertinama, nemažai EPLSAF paramos gavėjų problemų sprendžianti, skatinanti juos tapti savarankiškesniais, paramos teikimo priemonė. Siekiant taikyti šį netiesioginį EPLSAF paramos teikimo būdą, siūloma naudotis jau esama socialinių kortelių modelio sistema, sudarant galimybes įtraukti įvairesnius prekybos centrus ir parduotuves ir taip atliepti skirtingų savivaldybių paramos gavėjų poreikių įvairovę.

3.3 Potencialios rizikos ir sąlygos intervencijos efektyvumui užtikrinti

Kaip jau minėta, elektroninių kortelių įvedimas, kad ir koks jų veikimo modelis būtų pasirinktas, gali kelti papildomų iššūkių ir rizikų, į kurias reikia atsižvelgti ir identifikuoti jų valdymo priemones. Interviu metu ESFA atstovai nurodė galimus elektroninių kortelių taikymo trūkumus:

- poreikis identifikuoti galutinius gavėjus;
- rizika, kad elektroninė kortelė bus naudojama netaisyklingai, bus neįgyvendinama jos pirminė paskirtis;
- poreikis atrinkti pardavimo vietas, įtraukti jas į audita;

---

⁹⁰Nets Estonia. <https://www.nets.eu/lt-lt/Pages/Apie-Nets-Estonia.aspx>.

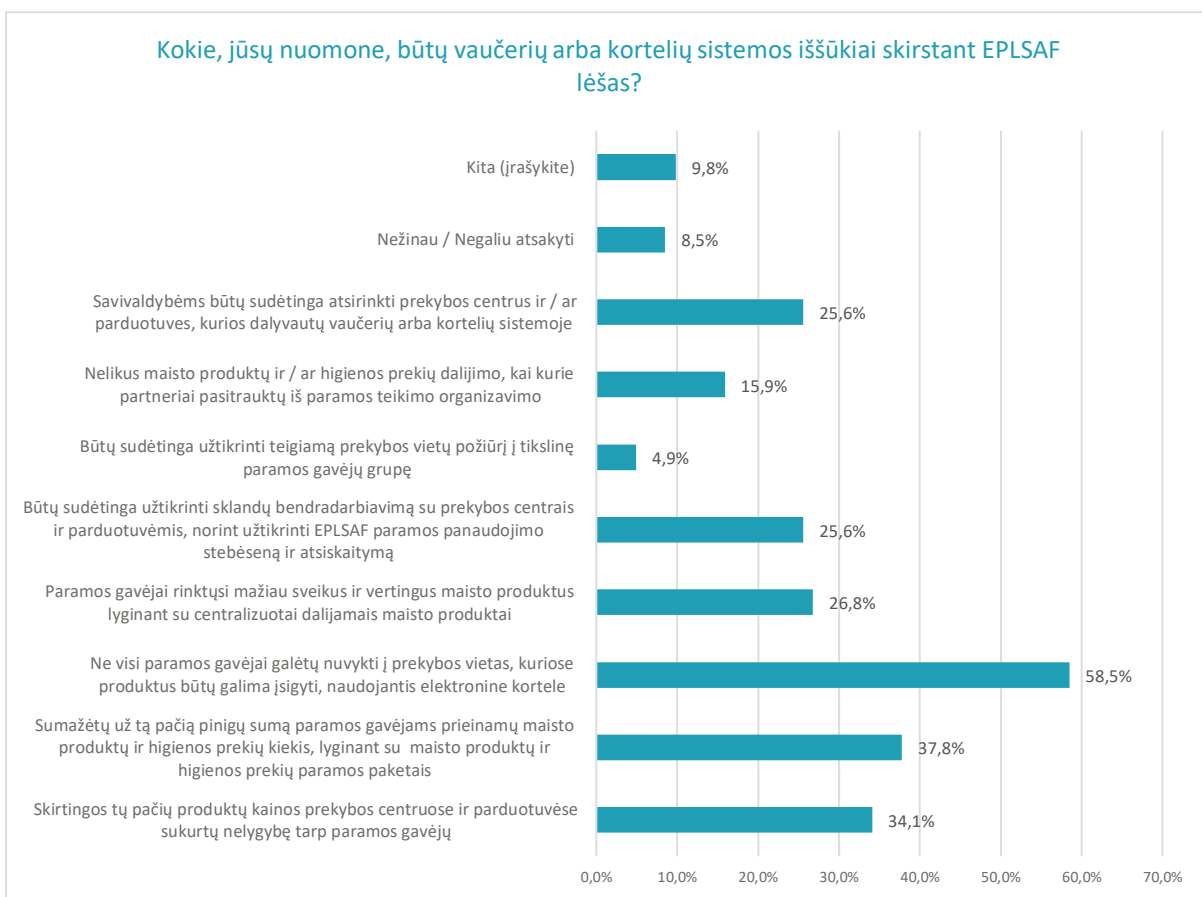

- neaiškūs vertinimo rodikliai;
- partnerių organizacijų vaidmens pakitimas, paslaugų poreikio išnykimas.

Interviu metu kalbinti savivaldybių ir prekybos centrų atstovai taip pat išvelgė panašaus pobūdžio galimybes ir rizikas. Iš apklausos išryškėjusios didžiausios rizikos buvo šios (žr. 24 pav.):

- ribotos dalies paramos gavėjų galimybės nuvykti į prekybos įstaigas (58,5 proc.);
- sumažėjęs prekių kiekis, kurį galima įsigyti už suteiktą sumą, lyginant su daviniu (37,8 proc.);
- skirtingos tu pačių prekių kainos didžiuosiuose prekybos centruose ir vietinėse parduotuvėse, kuriančios nelygybę tarp paramos gavėjų (34,1 proc.).

24 PAVEIKSLAS. ELEKTRONINIŲ KORTELIŲ SISTEMOS IŠŠŪKIAI

Šaltinis: sudaryta remiantis PPMI tyrimo metu vykdytos apklausos duomenimis (N=90).

Viena iš esminių tikėtinų rizikų bei iššūkių pereinant prie elektroninių kortelių sistemos teikiant EPLSAF paramą – nuošaliuose vietovėse gyvenančių asmenų, ypač turinčių judėjimo negalią ar kitų mobilumo iššūkių, galimybė pasiekti prekybos vietas. Pirmiausia sprendžiant paramos pasiekiamumo problemą, siūloma vykdant prekybos centrų atranką įtraukti papildomą kriterijų suteikti galimybę paramos gavėjams naudojant elektronines korteles užsakyti maisto produktus nuotoliniu būdu ir pasirinkti jų pristatymo būdą. Interviu metu kalbinti dviejų skirtingų prekybos centrų atstovai patvirtino, kad dėl tokios galimybės būtų galima susitarti, tačiau tam būtų reikalingas pasirengimo

laikotarpis. Taip pat svarbu užtikrinti socialinių darbuotojų įsitraukimą ir pagalbą paramos gavėjams, pavyzdžiui, suorganizuojant jiems transportą apsipirkti ar padedant išsirinkti maisto produktus internetu (prekybos centrams įdiegus tokią galimybę), nuperkant ir pristatant maisto produktus paramos gavėjams. Socialiniai darbuotojai jau turi patirties pristatydami „Maisto banko“ davinius, todėl tokią galimybę apipirkti atokiai gyvenančius ir mobilumo problemų turinčius asmenis, pasitelkus raštišką įgaliojimą, vertina kaip vieną iš būdų spręsti su kortelės modelio diegimu susijusį mobilumo iššūkį.

Interviu dalyviai taip pat pažymėjo, kad egzistuoja rizika dėl galimo kortelės naudojimo ne pagal paskirtį, kai įsigyti produktai gali būti iškeičiami į alkoholį ar tabaką. Tačiau visiškai eliminuoti šios rizikos nėra įmanoma, o norint ją sumažinti taikytini kortelės saugumo reikalavimai: draudimas naudojantis kortele įsigyti alkoholio ir tabako gaminių, paramos gavėjo tapatybės užtikrinimas prašant asmens dokumento arba naudojant kitokį saugų asmens identifikavimo būdą, jau įsigytų prekių gražinimo paslaugos netaikymas ir pan. Remiantis savivaldybių patirtimi naudojant socialines korteles, matoma, kad tokia rizika sumažėja naudojantis vietinių parduotuvių paslaugomis, kur pardavėjai yra informuoti apie korteles ir pažįsta jų gavėjus, tad turi galimybę panašaus pobūdžio rizikas kontroliuoti.

Interviu ir apklausos dalyviai taip pat nurodė, kad naudodami korteles paramos gavėjai dėl nedidelės vienam gavėjui tenkančios sumos (tikėtina, 5–7 eurai vieno pervedimo metu) greičiausiai turės mažesnę perkamąją galią ir įsigis mažiau prekių, lyginant su iki šiol gautų paketų pinigine verte. Būtent dėl šios priežasties svarbu išlaikyti ne mažesnę kaip 2014–2020 m. laikotarpio metu skirtą finansavimo sumą. Tikimasi, kad įvedus elektronines korteles mažės EPLSAF paramos administravimo išlaidos (EPLSAF ir pačių organizacijų skiriamos lėšos), kas leistų sutaupytas lėšas investuoti į papildomųjų priemonių įgyvendinimą siekiant pamatuojamų pokyčių socialinės įtraukties srityje.

Nelygybę gali patirti gyvenantys atokesnėse vietovėse ir apsiperkantys mažose kaimo parduotuvėse, kuriose kainos gali būti aukštesnės, lyginant su didžiausiais prekybos centrais, nuolat taikančiais įvairias akcijas. Todėl prekybos centrų atrankos reikalavimuose būtų galima nurodyti teikiamą pirmenybę prekybos atstovams, taikantiems papildomą nuolaidą EPLSAF paramos gavėjams, kuri būtų sumuojama su kitomis prekybos centrų taikomomis akcijomis. Interviu parodė, kad kai kurie prekybos centrai jau dabar taiko 5 proc. nuolaidą visiems maisto produktams, įsigijamiems socialinių kortelių naudotojų. Šią ir anksčiau minėtą riziką dėl prekybos centrų pasiekiamumo galėtų sumažinti ir konkurenciją tarp prekybos centrų bei palankesnes kainas skatintų paramos gavėjams sudaryta galimybė patiems rinktis iš kelių prekybos centrų kortelių ir, pareiškus norą, pasikeisti turimą kortelę į kitą.

Vykdytų interviu metu NVO atstovai, šiuo metu teikiantys reikšmingą pagalbą savivaldybėms dalijant EPLSAF paramą maisto produktais ir / ar higienos prekėmis, išreiškė susirūpinimą savo vaidmens pokyčių atžvilgiu svarstant galimybę ir pasitraukti iš EPLSAF veiksmų programos įgyvendinimo sistemos. Taip pat kalbant su ekspertais, pastebėta, kad kaip viena iš rizikų akcentuojamas būtent tiesioginio kontakto su paramos gavėjais sumažėjimas pastariesiems ėmus apsipirkinėti savarankiškai. Šiuo metu, teikdami maisto paketus, tiek NVO, tiek savivaldybių atstovai susipažįsta su paramos gavėjais, turi galimybę kurti su jais ryšį, išgirsti jų poreikius. Tiriamųjų teigimu, įvedus korteles, tokio nuolatinio, periodiško susitikimo nebeliktų, tad gavėjus pažinti taptų sudėtingiau. Vis dėlto, tikimasi, kad įvedus elektroninių kortelių modelį ir atlaisvinus organizacijų partnerių atstovus nuo administracinės ir finansinės naštos (patirdavo daugiau išlaidų nei buvo kompensuojama), daugiau dėmesio tikslinei grupei bus galima ir būtina skirti vykdant socialinį darbą, organizuojant papildomas veiklas, nukreipiant paramos gavėjus į ESF remiamas veiklas. Tyrėjų nuomone, kaip

viena iš alternatyvų įgyvendinant kortelių modelį ir siekiant užmegzti ryšį su paramos gavėjais galėtų būti kortelių išdavimas savivaldybių administracijose (socialinės paramos skyriuose) arba jiems pavaldžiose įstaigose (socialinės paramos centruose). Taip pat paramos gavėjai kontaktuoti su partnerėmis organizacijomis rinkdamiesi, kurio prekybos centro ar parduotuvės kortele naudotis, keisdami korteles.

Taigi, apibendrinant matyti, kad pagrindinės rizikos yra susijusios su prekybos vietų pasiekiamumo problema atokiose vietovėse gyvenantiems ir dėl įvairių priežasčių nemobiliems paramos gavėjams, taip pat kainų įvairiose prekybos vietose skirtumais ir tiesioginio kontakto su paramos gavėjais trūkumu. Tačiau šioms rizikoms išryškėjus dar tik planuojant diegti elektroninių kortelių sistemą galima numatyti būdų, kurie padėtų geriau atliepti paramos gavėjų poreikius. Tyrimai rodo, jog parama elektroninėmis kortelėmis ir vaučeriais yra efektyvesnė ir pigesnė⁹¹. Ir nors NVO ir savivaldybių atstovai pažymėjo, kad įvedus elektroninių kortelių modelį sumažės kontaktas su paramos gavėjais, tačiau, tikimasi, atsiras resursų ir palankesnė terpė kokybiškoms socialinę įtrauktį skatinančioms papildomoms veikloms organizuoti.

---

⁹¹ European Commission. Cash transfers and vouchers. 2019. https://ec.europa.eu/echo/what/humanitarian-aid/cash-transfers-and-vouchers_en.

4. Papildomųjų veiklų efektyvumo matavimo gairės

Šio tyrimo metu pasitelkus pusiau struktūruotą interviu ir internetinės apklausos metodus jau buvo apžvelgtas EPLSAF paramos lėšomis vykdomų papildomųjų veiklų pobūdis, jų dažna orientacija į pramoninio ir vienkartinio poveikio paslaugas, gerosios vykdymo praktikos (žr. 2.3.2). Šiame skyriuje bus plačiau analizuojamos papildomųjų veiklų Lietuvos savivaldybėse poreikis, įgyvendinimo galimybės, efektyvumas, aptariami pastebėti iššūkiai siekiant pateikti pasiūlymus, kaip efektyviau įgyvendinti papildomas priemones naujuoju 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu.

4.1 Papildomųjų veiklų įgyvendinimo iššūkiai ir poreikis

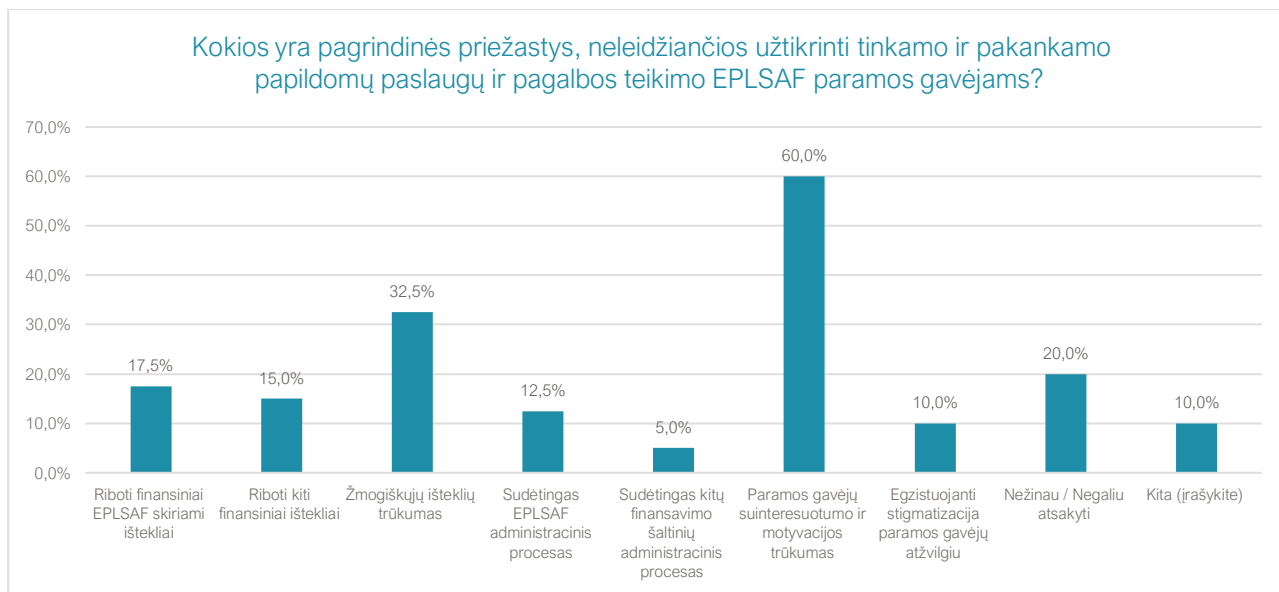
Kaip rodo interviu metu surinkta medžiaga, EPLSAF paramos gavėjų tikslinei grupei priklausantys, ypač ilgesnį laiką, asmenys, dažnai būna praradę tam tikrus socialinius įgūdžius, jiems trūksta žinių apie prieinamas sveikatos priežiūros, švietimo, socialines paslaugas bei darbo paieškos galimybes. Drauge su minėtų įgūdžių stygiumi stebimas ir motyvacijos dalyvauti socialinės įtraukties veiklose, aktyviai įsitraukti į mokymus, darbo paieškas ir kitas veiklas, trūkumas. Todėl, nors savivaldybių ir NVO atstovai bendraudami su paramos gavėjais nustato papildomųjų veiklų poreikį, paramos gavėjų motyvacijos nebuvimas dažnu atveju trukdo pastariesiems aktyviai įsitraukti į veiklas, mokymus ir galiausiai sugrįžti į darbo rinką ir visuomeninį gyvenimą.

Interviu metu kalbinti savivaldybių, seniūnijų ir NVO atstovai teigiamai vertino galimybę taikyti papildomas priemones, tačiau įvardijo, kad jų taikymas kelia šiuos iššūkius:

- priemonės yra pernelyg fragmentiškos ir trūksta jų tęstinumo, siekiant tvaraus poveikio;
- priemonėms skiriama per maža biudžeto dalis (5 proc. nuo pirminių krepšelio vertės, kuri sudaro apie 5 eurus vienam paramos gavėjui per vieną dalijimą);
- sunku motyvuoti paramos gavėjus dalyvauti papildomųjų priemonių veiklose;
- nėra naudojami priemonių efektyvumui matuoti skirti kriterijai.

Vykdytos internetinės apklausos metu prie dažniausiai nurodytų priežasčių, neleidžiančių užtikrinti tinkamo ir pakankamo papildomųjų paslaugų taikymo taip pat buvo įvardytas paramos gavėjų motyvacijos trūkumas (60 proc.) bei žmogiškųjų išteklių trūkumas (32,5 proc.) (žr. 25 pav.). Pastarąjį iššūkį spręsti, tikėtina, galėtų padėti įgyvendinta elektroninių kortelių sistema, kuri leistų žmogiškuosius išteklius labiau orientuoti ne į administracines, o į socialinės įtraukties veiklas. Kaip nurodė apklausos dalyviai (žiūrėti 2.3.2.), papildomas veiklas galima orientuoti pirmiausia į motyvuotas grupes (pvz. vaikus), kurių iššūkius, tikėtina, galima keisti greičiau ir / ar daryti didesnę poveikį. Kalbant apie nemotyvuotą, paprastai ilgamečių paramos gavėjų grupę (pvz., didžiausią nepriteklių patiriančius asmenis, kuriems svarbiausia gauti maisto davinį), svarbus nuoseklus ir ilgalaikis socialinio darbuotojo indėlis tikintis pokyčių – šiuo atveju, papildomoji priemonė gali būti tik viena iš priemonių siekiant jų.

25 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, LEMIANČIOS PAPILDOMŲJŲ PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO SUNKUMUS

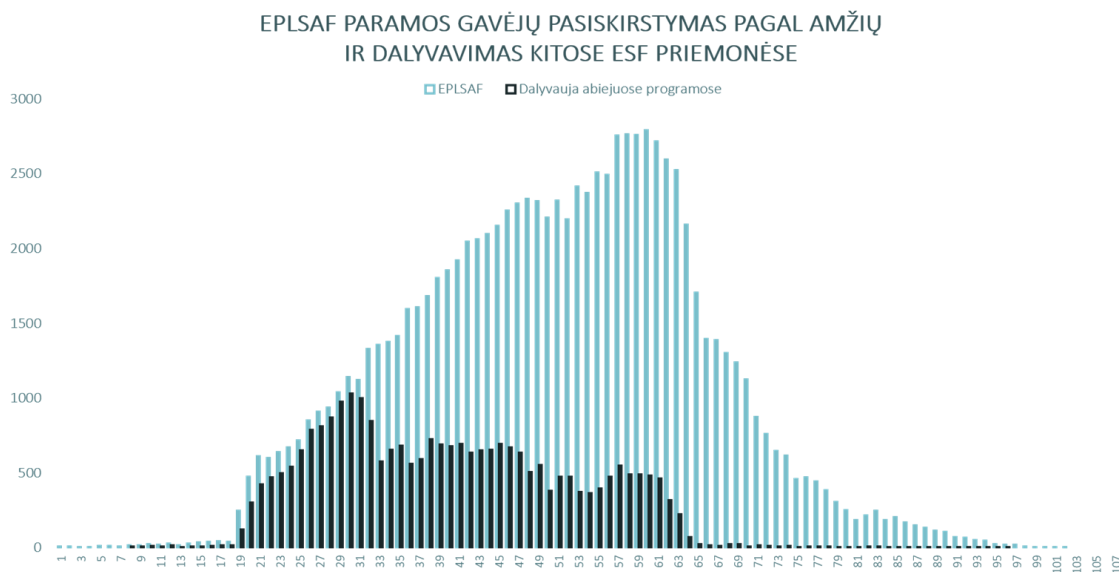
Šaltinis: PPMI vykdytos internetinės apklausos rezultatai.

Tyrimo metu surinkta informacija leidžia teigti, kad papildomosios priemonės gali būti efektyvi priemonė, tačiau dėl riboto finansavimo veiksmingai gali būti pasitelkiama tik pradiniam socialinės integracijos etapui siekiant paramos gavėjus supažindinti su pokyčių galimybėmis profesinio bei asmeninio gyvenimo srityse, taip pat kaip informavimo apie prieinamas viešąsias paslaugas priemonė, praktinis supažindinimas su šiomis paslaugomis. Siekta, kad pasibaigus papildomųjų priemonių įgyvendinimui paramos gavėjai ir toliau norėtų naudotis jau išbandytais viešosiomis paslaugomis (pavyzdžiui, sveikatos patikros programomis) ar dalyvauti tam tikrose veiklose.

Jau anksčiau PPMI atlikto tyrimo metu įvertinus intervencijos – EPLSAF lėšų paskirstymo – tinkamumą skurdo mažinimo tikslo atžvilgiu, pastebėta, kad įgyvendinama EPLSAF veiksmų programa prisideda prie siekio gerinti skurdžiausiai gyvenančių asmenų padėtį, tačiau skurdo problemai spręsti reikalingos priemonės, kurios būtų kreipiamos į EPLSAF tikslinių grupių užimtumo didinimą, pajamų augimą ir viešųjų paslaugų prieinamumą.⁹² Papildomosios socialinės įtraukties priemonės yra vienas iš įrankių šioms problemoms spręsti – jos gali būti efektyvios siekiant paskatinti paramos gavėjus ir ateityje naudotis jiems svarbiomis socialinės įtraukties ir užimtumo programomis bei viešosiomis paslaugomis. Vis dėlto, atsižvelgus į LR SADM ir ESFA pateiktus duomenis apie galutinių EPLSAF paramos gavėjų dalyvavimą kitose ESF priemonėse, matyti, kad EPLSAF paramą gaunančiųjų dalyvavimo jėgose lygis yra aukštas tik tarp jaunesniųjų, 19–30 m. paramos gavėjų, o 65 m. ir vyresni paramos gavėjai į ESF priemones praktiškai neįsitraukia, kaip ir vaikai iki 18 m. (žr. 26 pav.).

⁹² Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo struktūrinio galutinių paramos gavėjų vertinimo ataskaita. 2018. PPMI. Prieiga internetu: <https://www.priimk.lt/data/public/uploads/2018/03/eplsaf-galutine.pdf> [žiūrėta 2020 09 25].

26 PAVEIKSLAS. EPLSAF PARAMOS GAVĖJŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL AMŽIŲ IR DALYVAVIMAS KITOSE ESF PRIEMONĖSE

Šaltinis: ESFA duomenys.

Taigi, papildomosios priemonės savivaldybėse galėtų būti organizuojamos taip, kad padėtų socialinėje atskirtyje gyvenantiems asmenims susipažinti, įsitraukti į tam tikras veiklas, finansuojamas iš kitų šaltinių. Tokiu tęstiniu įsitraukimu galėtų būti kuriamas realus poveikis. Pasak interviu dalyvių, svarbu, kad socialinę integraciją skatinančios veiklos būtų tęstinės, palaikant nuolatinį gavėjų ir socialinių darbuotojų kontaktą, stebint kaip keičiasi individualių paramos gavėjų įgūdžiai, koks rezultatas pasiekiamas. Tokioms socialinėms veikloms daugiau galimybių, tikimasi, atsirastų įvedus elektroninių kortelių sistemą EPLSAF paramai teikti. Vienkartinių veiklų taikymo atveju ryšys su paramos gavėjais gali vėl nutrūkti ir pastarieji neretai grįžta prie įprasto gyvenimo būdo ir aplinkos, todėl, daroma prielaida, skurdo lygis mažėja labai lėtai.

Naujuoju programavimo laikotarpiu numatytos ESF+ lėšų koncentracijos kryptys sudaro palankias sąlygas siekti EPLSAF, kuriam turėtų būti skiriama mažiausiai 3 proc. ESF+ lėšų, sinergijos su kitomis finansuojamomis veiklomis, nukreiptomis į skurdo ir socialinės atskirties mažinimą:

- investicijos į jaunus žmones: šalys narės su aukštesniu už ES vidurkį nedarbingumo ir nesimokančio jaunimo (15–29 m., vadinamieji „NEETs“) rodikliu turi skirti mažiausiai 12,5 proc. ESF+ išteklių veikloms, nukreiptoms, skirtoms suteikti kvalifikaciją arba įsidarbinimo galimybę šiai tikslinei grupei; kitos šalys turi skirti pakankamas ESF+ lėšas tikslinėms jaunimo užimtumo priemonėms;
- parama labiausiai pažeidžiamoms grupėms, patiriančioms nedarbą ir pajamų sumažėjimą: šalys narės turės skirti 25 proc. ESF+ lėšų socialinei įtraukčiai skatinti;
- investicijos į skurdą patiriančius vaikus: šalys narės, kuriose vaikų skurdo lygis yra aukštesnis už ES vidurkį, turės 5 proc. ESF+ lėšų skirti šiai problemai spręsti; kitos šalys turės numatyti tinkamas lėšas tikslinėms priemonėms vaikų skurdui mažinti.
- tiesioginė parama socialinėms inovacijoms, socialiniam verslumui ir kitoms Užimtumo ir socialinių inovacijų (EaSI) programoms remiamoms veikloms, įskaitant analitinių ir kitų gebėjimų stiprinimą, bendradarbiavimą per sieną siekiant stiprinti socialinę apsaugą ir

įtraukti, užtikrinti sąžiningas darbo sąlygas, lygias galimybes įsidarbinti, skatinti darbuotojų mobilumą.

Tačiau sinergijai ir poveikiui pasiekti turi būti tinkamai pasiruošta tiek strateginiu lygmeniu, pvz., tyrimai rodo, kad siekiant tvarių investicijų turi būti nuosekli nacionalinė skurdo mažinimo strategija, tiek įgyvendinimo lygmeniu, kai tiesiogiai su tiksline grupe dirbantys socialinių skyrių, paramos centrų arba NVO darbuotojai geba suplanuoti ir įgyvendinti intervencijas ir turi instrumentus įvertinti jų poveikį.

Interviu metu savivaldybių ir seniūnijų atstovai nurodė, kad jiems yra sunku įvertinti taikomų EPLSAF papildomųjų priemonių efektyvumą, kadangi nėra jokių numatytų poveikio matavimo priemonių. Tyrimo metu buvo nustatyta pavienių pavyzdžių, kai ir nesant vertinimo rodiklių buvo fiksuojamas vykdomų papildomųjų veiklų rezultatas, pavyzdžiui:

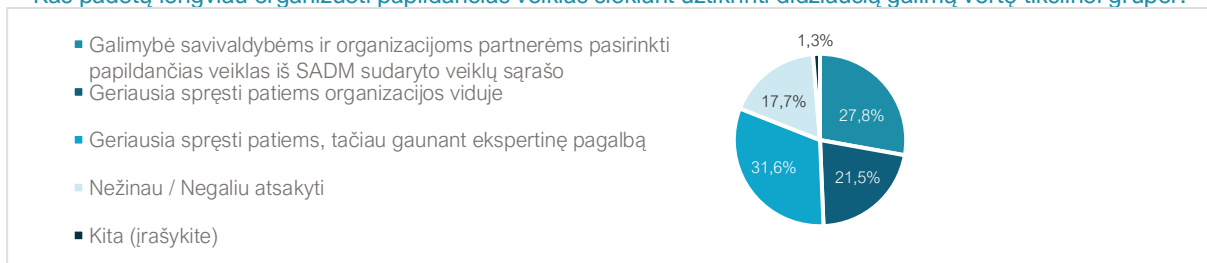
- individualių tęstinių konsultacijų bedarbiams metu keli bedarbiai įsidarbino;
- pasibaigus vykdytiems mokymams motyvacijos tema – išvykta dirbti į užsienį;
- teikiama finansinė pagalba jauniems žmonėms, išėjusiems iš vaikų globos namų, kurie dalyvaudami tokioje paramos programoje išpareigojo mokytis profesijos.

Paramos gavėjų nuomonė apie vykdomas papildomas veiklas dažniausiai sužinoma atliekant dalyvių apklausas raštu arba žodžiu. Tačiau dėl papildomųjų veiklų fragmentiškumo, taip pat vienkartinio ir dažnai pramoginio jų pobūdžio stebimo poveikio tikslinės grupės atstovams pasigendama, o dažniausiai ir nesiekama.

Vertinimo metu atliktoje partnerių organizacijų apklausoje buvo teirujamasi, kas galėtų padėti organizuoti papildomas veiklas, kad būtų užtikrinama didžiausia vertė tikslinei grupei. Apklausos rezultatai pasiskirstė ganėtinai tolygiai – 27,8 proc. įvardijo, kad būtų naudingas SADM sudarytas veiklų sąrašas, iš kurio savivaldybės ir organizacijos galėtų pasirinkti, 21,5 proc. nurodė, kad geriausia būtų priimti sprendimus pačioms organizacijoms ir 31,6 proc. nurodė, kad geriausia spręsti pačioms organizacijoms ir savivaldybėms, tačiau gaunant ekspertinę pagalbą (žr. 27 pav.). Remiantis organizacijų partnerių vertinimu, matoma, kad organizuojant papildomas veiklas svarbus savivaldybių savarankiškumas renkantis papildomųjų veiklų kryptį ir tikslinę grupę, kadangi būtent socialiniai darbuotojai geriausiai pažįsta paramos gavėjus ir gali geriausiai atpažinti jų poreikius. Tačiau, kaip parodė apklausos duomenys, savivaldybės planuodamos intervenciją norėtų sulaukti ekspertinės pagalbos, kuri jiems padėtų tinkamai nustatyti siekiamus tikslus, uždavinius ir rodiklius poveikiui matuoti.

27 PAVEIKSLAS. PAPILDOMŲJŲ VEIKLŲ PASIRINKIMO BŪDAI

Kas padėtų lengviau organizuoti papildomas veiklas siekiant užtikrinti didžiausią galimą vertę tikslinei grupei?

Šaltinis: PPMI tyrimo metu vykdytos internetinės apklausos rezultatai (N=90).

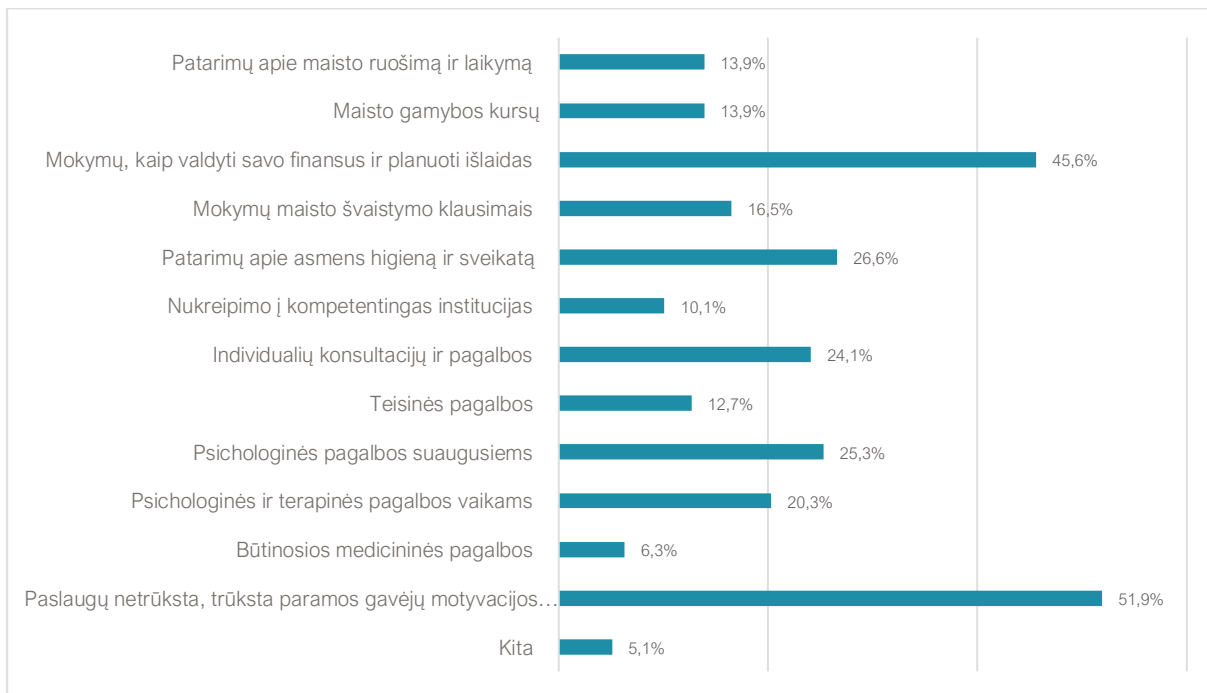
Savivaldybių ir NVO atstovų nuomone, reikėtų ir daugiau papildomųjų priemonių nei šiuo metu yra siūloma:

- individualių konsultacijų ir motyvacinių seminarų;
- bendruomenės susitikimų;
- pagalbos šeimoms, turinčioms priklausomybių;
- pagalbos šeimoms, auginančioms vaikus su negalia;
- finansų valdymo mokymų;
- tęstinių psichologų konsultacijų (10 numatomų nemokamų susitikimų nėra pakankamas konsultacijų kiekis).

Vykdytoje internetinėje apklausoje jos dalyviai taip pat nurodė, kad papildomųjų priemonių poreikis yra pastebimas – trūksta ne tik papildomųjų priemonių tęstinumo, tačiau ir pačių priemonių įvairovės. Kaip labiausiai reikalingos papildomosios priemonės buvo įvardyti finansų valdymo mokymai (45,6 proc.), asmens higienos ir sveikatos mokymai (26,6 proc.), psichologinė pagalba suaugusiems (25,3 proc.) ir individualios konsultacijos bei individuali pagalba (20,3 proc.) (žr. 28 pav.)

28 PAVEIKSLAS. PAPILDOMŲJŲ PRIEMONIŲ POREIKIS PAGAL JŲ TIPUS

Kokių papildančių priemonių labiausiai trūksta galutiniams EPLSAF paramos gavėjams?

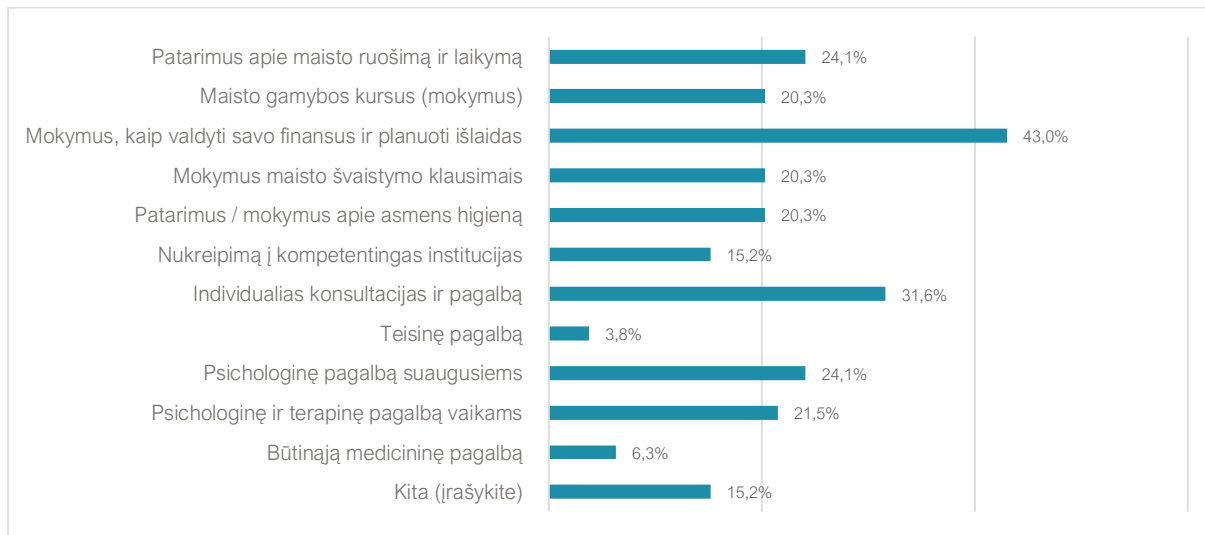
Šaltinis: PPMI tyrimo metu vykdytos internetinės apklausos rezultatai (N=90).

Atsižvelgiant į tai, kokių priemonių, anot apklausoje dalyvavusių savivaldybių ir NVO atstovų, trūksta, savivaldybės yra pasirengusios jas teikti 2021–2027 m. laikotarpiu (žr. 29 pav.). Daugiau galimybių kokybiškai įgyvendinti ir / ar įtraukti naujas papildomasias veiklas savivaldybėse galėtų suteikti tinkamai nukreipiamos transportavimo, sandėliavimo ir kitos administravimo ir panašaus pobūdžio išlaidos, kurios buvo patiriamos skirstant EPLSAF paramą tiesiogiai maisto produktais ir / ar higienos prekėmis 2014–2020 m.

29 PAVEIKSLAS. SUINTERESUOTUMAS ORGANIZUOTI PAPILDOMĄSIAS VEIKLAS PAGAL JŲ TIPUS

Kokias papildančias priemones būtumėte suinteresuoti teikti paramos gavėjams nauju 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu?

Šaltinis: PPMI tyrimo metu vykdytos internetinės apklausos duomenys (N=90).

Apibendrinant, taikant papildomas priemones iki šiol buvo orientuojamasi į pramoginio pobūdžio, paprastai vienkartinės veiklas, nebuvo taikomi priemonių vertinimo rodikliai, išskyrus, dalyvių apklausas (dažniausiai žodines). Įgyvendinant papildomas priemones susidurta su paramos gavėjų motyvacijos stokos problema, nedideliu skiriamu biudžetu, kai kada ir reikalingų viešųjų paslaugų trūkumu bei jų poreikiu.

4.2 Galimybės siekti pokyčių: papildomosios veiklos kaip socialiniai eksperimentai ar socialinės inovacijos

Ataskaitoje jau aptarus papildomųjų veiklų organizavimo poreikį, pačių vykdomų veiklų pobūdį, gerąsias praktikas bei įgyvendinimo iššūkius, pastebėta, kad papildomųjų veiklų vykdymo mastas buvo ganėtinai mažas, nebuvo fiksuota jokių papildomųjų veiklų efektyvumo vertinimo rodiklių, kurie būtų taikomi ir padėtų identifikuoti veiklų veiksmingumą bei padėtų jas tobulinti tokiu būdu prisidedant prie socialinės atskirties mažinimo.

Išryškėjus savivaldybių bei NVO atstovų sukaupitai nemažai papildomųjų veiklų gerųjų praktikų patirčiai bei prasidedant 2021–2027 m. programavimo laikotarpiui, kurio metu siekiama efektyvesnio paramos vykdymo, svarbu aptarti ir įvertinti galimybes papildomosioms priemonėms taikyti projekto ciklo logiką ir tikslingus matavimo rodiklius įgyvendinant intervencijas – socialinius eksperimentus ir socialines inovacijas. Pirmiausia svarbu apžvelgti pačias siūlomų socialinių inovacijų ir socialinių eksperimentų sąvokas, nes šios formos yra panašios, tačiau eksperimentui yra taikomi griežtesni kriterijai (pvz. reikalavimai dėl kontrolinės ir tiriamosios grupių), jie dažniau įgyvendinami įtraukiant išorės veikėjus (pvz. universitetus, kitas tyrimų institucijas) eksperimento tinkamam konstravimui ir nepriklausomam rezultatų vertinimui atlikti.

SOCIALINIS EKSPERIMENTAS

Socialinio eksperimento tikslas yra išbandyti intervenciją mažai tikslinės grupės imčiai tam, kad būtų galima įvertinti jos efektyvumą ir poveikį prieš nusprendžiant dėl intervencijos įgyvendinimą platesniu mastu. Socialinis eksperimentas apima tiek intervencijos konstravimą, tiek faktinio poveikio ir efektyvumo įvertinimą (Europos Komisija, 2019).

SOCIALINĖ INOVACIJA

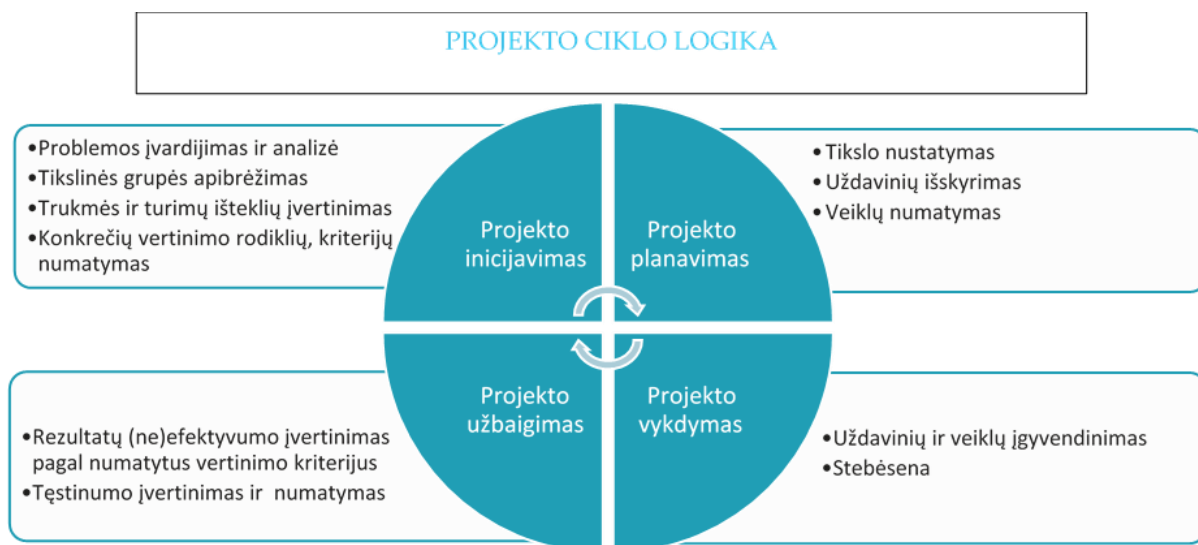
Socialinė inovacija yra produktas, paslauga ar modelis, kuris sprendžia visuomenės problemas, kuria naujus socialinius santykius ar bendradarbiavimo formas, siekiant efektyviau patenkinti iki šiol neatlieptus visuomenės poreikius arba paskleisti tam tikrą inovaciją platesniu mastu (Europos Komisija, 2019).

Siekiant didesnio papildomųjų veiklų veiksmingumo ir atsižvelgiant į jau sukauptą gerųjų praktikų Lietuvoje patirtį bei pastebėtas gana gerai veikiančias problemas, su kuriomis susiduria EPLSAF paramos gavėjai, identifikavimo patirtis, siūloma savivaldybių ir NVO atstovams pradėti nuo socialinių eksperimentų formos taikymo vykdomoms veikloms, t. y., taikyti projekto ciklo logiką pirmiausia mažos apimties intervencijai. Siekiant įgyvendinti socialinį eksperimentą savivaldybės lygmeniu svarbu:

- **identifikuoti** paramos gavėjams aktualią **problemą**. Tai padaryti galima socialiniams darbuotojams tiesiogiai kontaktuojant ir apklausiant paramos gavėjus arba pasirinkus konkrečią sritį ieškoti statistinių duomenų, galinčių parodyti gyventojų dalyvavimą, pavyzdžiui, prevencinėse sveikatos programose ir kt. Svarbu identifikuoti ne tik pačią problemą, tačiau ir **jos priežastį**, kad būtų galima pasiūlyti tinkamiausią paslaugą;
- **identifikuoti** siauresnę paramos gavėjų **tikslinę grupę**, susiduriančią su problema – vaikus, bedarbius, moteris ir pan.;
- **pasirinkti** pagrindinį **tikslą**, suformuluoti uždavinius ir numatyti **konkrečius rodiklius** planuojamiems pokyčiams pamatuoti per vykdomas papildomas įvairaus pobūdžio veiklas. Intervencijos logikai suformuluoti naudotis atliktų mokslinių tyrimų rezultatais, parodančiais priežastinius ryšius, ekspertine pagalba. Svarbu numatyti, kaip socialinio eksperimento pabaigoje bus matuojamas poveikis – pvz., pasitelkiami administracinių sistemų duomenys, dalyvių apklausos, palyginimas su kontroline grupe, nepatyrusia intervencijos.

Numatyto tikslo, išsikeltų uždavinių, kurie įgyvendinami pasitelkiant papildomas veiklas, priežastiniai ryšiai lemia galutinius rezultatus. Jeigu pradžioje tinkamai identifikuojama problema ir jos priežastys bei numatomi konkretūs būdai tikslui pasiekti, projekto įgyvendinimo pabaigoje galima įvertinti vykdytos veiklos (ne)efektyvumą (žr. žemiau teikiamą 30 paveikslą). Vis dėlto, reikėtų pabrėžti, kad dirbant su paramos gavėjais, priklausančiais socialinės atskirties grupei, tikėtina, jog vykdomos veiklos (ne)efektyvumą gali lemti ir kitos priežastys: dalyvių motyvacijos stoka ir įgūdžių stengtis praradimas, tam tikrų socialinių įpročių trūkumas, sudėtinga kasdienė socioekonominė aplinka.

30 PAVEIKSLAS. PROJEKTO CIKLO LOGIKA PAPILDOMOMS VEIKLOMS ORGANIZUOTI

Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis metodine priemone „Praktinės projektų valdymo metodo taikymo galimybės“.

Būtina matuoti papildomųjų veiklų įgyvendinimo pažangą ir reflektuoti / vertinti pasiektus rezultatus tam, kad paaiškėjus, jog pagal numatytus rodiklius tikslas buvo pasiektas ir intervencija buvo efektyvi, ją būtų galima išplėsti ir siūlyti taikyti platesniu mastu ir kitose savivaldybėse kaip tam tikros dalies paramos gavėjų poreikius atliepiančią socialinę inovaciją, kurią įgyvendinant būtų taikoma ta pati projekto ciklo logika. Pastebėtina, kad 20,3 proc. apklausos respondentų nurodė taikę projekto ciklo logiką papildančioms veikloms įgyvendinti, tačiau interviu metu buvo fiksuoti tik atskiri vykdomų papildomųjų veiklų projekto ciklo elementai: tikslinių grupių analizė ir pasirinkimas, problemų identifikavimas, dalyvių skaičiaus, anketų vertinimas ir kt. (žr. 9 lentelę).

9 LENTELĖ. PROJEKTO CIKLO ELEMENTŲ TAIKYMAS LIETUVOJE VYKDANT PAPILDOMĄSIAS VEIKLAS

PROJEKTO CIKLO ELEMENTAI	PAPILDOMŲJŲ VEIKLŲ ĮGYVENDINIMO PATIRTIS (IŠTRAUKOS IŠ INTERVIU)
Tikslinių grupių nustatymas Grįžtamojo ryšio prašymas žodine forma	<i>„Analizavome atskiras tikslines grupes, klausėme nuomonių įvykus vienai ar kitai veiklai.“</i>
Tikslinės grupės pasirinkimas	<i>„Rinkomės daugiavaikes šeimas, kurios augina 3 ir daugiau vaikų. Išskyrėme vaikų amžius, kurie galėjo dalyvauti vaikų stovykloje. Vaikų amžius nuo 9-14 metų, buvo prarasta paskaita apie sveikesnę mitybą ir pakviestas garsus sportininkas, kaip motyvaciją vaikams, skatinimas vaikų turėti tikslus ir jų siekti.“</i>

<p>Tikslinės grupės identifikavimas</p> <p>Konkrečių rodiklių išvardijimas – jaunų žmonių išsipareigojimas įgyti profesiją ir taip integruotis į darbo rinką</p>	<p>„2020 m. papildomų priemonių įgyvendinimui skirtas lėšas buvo nuspręsta panaudoti vaikų po institucinės socialinės globos palydimajai globai organizuoti suteikiant apsaugotą būstą, siekiant tinkamai juos integruoti į visuomenę, motyvuoti mokytis, įgyti profesiją, kad galėtų sėkmingai gauti darbą. Motyvuotiems jaunuoliams po institucinės socialinės globos buvo išnuomoti butai (padengtos nuomos išlaidos). Jaunuoliai privalo mokytis ir savo gaunamomis lėšomis sumokėti komunalinius patarnavimus ir mokomi paskirstyti savo lėšas, atstovaujama, tarpininkaujama institucijose, motyvuojami ieškoti darbo vasaros atostogų metu, nenutraukti mokymosi, siekti įgyti specialybę. Manome, kad suteikus tokią paslaugą labiausiai socialiai pažeidžiamos grupės nariai lengviau integruosis į darbo rinką, nebus socialinių pašalpų gavėjas, o turintys specialybę lengviau ras darbą, ir galės savarankiškai funkcionuoti. Praktika rodo, kad nesuteikus jaunuoliams tokių paslaugų ir finansinės paramos, jie tampa socialinės atskirties dalimi, kuriems ateityje teikiamos paslaugos nakvynės namuose arba jie tiesiog išvyksta į užsienį.“</p>
<p>Dalyvių skaičiaus, grįžtamojo ryšio vertinimas anketavimo forma</p>	<p>„Dalyvių skaičius, anketos, pasiūlymai ir kt.“</p>
<p>Aiškų tikslo apibrėžimas, rezultatų ir poreikio tęsti vertinimas</p>	<p>„Organizuodami veiklas motyvuojančias įsidarbinti, siekėme, kad dalyviai tam tikruose regionuose tęstų konsultacijas siekdami susirasti darbą. Tačiau tai neįvyko. Todėl su įsidarbinimu susijusios veiklos nebuvo tęsiamos kitais metais“.</p>

Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis tyrimo metu vykdytų interviu informacija.

Siūloma vykdant papildomas veiklas naujuoju programavimo laikotarpiu taikyti ne atskirus elementus, o visą projekto ciklo logiką. Ja pagrįsti socialiniai eksperimentai ir socialinės inovacijos, vykdomos iš EPLSAF paramos lėšų, padėtų efektyviau įgyvendinti vieną iš bendrųjų fondo tikslų – papildyti **nacionalines skurdo panaikinimo ir socialinės įtraukties politikos programas**, siekiant labiausiai pažeidžiamų ir skurstančių asmenų **socialinės integracijos**.

Galima išskirti esminius siektinus pokyčius, rodančius paramos gavėjų socialinę integraciją:

- naudojimasis viešosiomis paslaugomis (švietimo, sveikatos priežiūros, socialinės paslaugos);
- dalyvavimas ADRP (aktyvios darbo rinkos politikos) veiklose;
- užimtumo statuso pokytis.

Kadangi EPLSAF parama yra visose ES valstybėse narėse įgyvendinama socialinės politikos priemonė, ją įgyvendinant skatinamas tinklo narių tarpusavio mokymasis ir dalijimasis gerąja patirtimi, todėl siekiant naujuoju programavimo laikotarpiu efektyviau įgyvendinti papildomųjų veiklų praktikas, svarbu atsižvelgti ir į kitų šalių pavyzdžius. Šioje ataskaitoje teikiamame Olandijos pavyzdyje matyti, kad vykdytos intervencijos metu buvo išskirti visi svarbiausi projekto ciklo logikos elementai: pasirinkta tikslinė grupė, įvardytas konkretus tikslas, sprendžiantis problemą, numatyti rodikliai bei atliktas jų vertinimas.

PROJEKTO CIKLO LOGIKOS TAIKYMO PAVYZDYS OLANDIJOJE

Olandijai įgyvendinant **vyresnio amžiaus gyventojams** skirtą projektą („Vyresnio amžiaus žmonės – mūsų kaimynystėje“, angl. *Elderly in the Neighbourhood*), kurį įgyvendino viešosios bibliotekos keturiuose didžiausiuose šalies miestuose turėdamas tikslą sukurti centrą (angl. *hub'q*) vyresnio amžiaus gyventojams. Vertinimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar vykdomos veiklos yra veiksmingos ir efektyvios. Buvo organizuojami interviu su projektų vadovais, savanoriais, savivaldybių atstovais, senjorais ir kt. Taip pat buvo vykdomos dalyvių apklausos projekto pradžioje ir pabaigoje.

Projekte buvo numatyta pasiekti šiuos **tikslus**:

- identifikuoti tikslinę grupę ir ją informuoti apie vietos įstaigų teikiamą pagalbą ir socialinių veiklų pasiūlymus;
- stiprinti tikslinės grupės socialinį tinklą;
- stiprinti tikslinės grupės kompetencijas.

Olandijos EPLSAF paramos įgyvendinimo ataskaitoje buvo numatyti trys metų laikotarpyje siekti įgyvendinti **rodikliai**: 65 proc. vyresnio amžiaus gyventojų įtrauktis jiems dalyvaujant savivaldybių ar kitų organizacijose teikiamose veiklose (pasiektas 81 proc.); pasibaigus projektui patys dalyviai (40 proc.) identifikuoja sustiprinę socialinį tinklą (pasiekti 45 proc.); dalyviai identifikuoja save kaip sustiprinusius kompetencijas (siekiama 60 proc. atsakiusiųjų, pasiekti 63 proc.).

Šaltinis: sudaryta PPMI remiantis EPLSAF tinklo pateikiamais gerosios praktikos pavyzdžiais.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiama daugiau kitų šalių papildomųjų veiklų įgyvendinimo pavyzdžių, kurie galėtų papildyti gerąsias praktikas Lietuvoje. Šių ES šalių atveju akcentuojamas socialinių paslaugų teikimo tęstinumas, siekis paramos gavėjus įtraukti į skurdo problemos sprendimo paieškas, EPLSAF paramos pasitelkimas siekiant informuoti paramos gavėjus apie kitas paslaugas arba finansuoti dalį kitų socialinių projektų ir kt.

10 LENTELĖ. ES ŠALYSE TAIKOMOS PAPILDOMOSIOS PRIEMONĖS IR JŲ POVEIKIO MATAVIMO PAVYZDŽIAI

VALSTYBĖ	PAPILDOMOJI PRIEMONĖ
Bulgarija	Organizuojamos nuoseklios ir ilgalaikės (kassavaitinės individualios ir kasmėnesinės grupinės) konsultacijos maisto paramos gavėjams siekiant juos informuoti apie teikiamas socialines paslaugas Gabrovo savivaldybėje.
Italija	Paramos gavėjai atsiimdami EPLSAF maisto produktus įpareigojami pasirašyti susitarimą skirti laiko ir drauge su darbuotojų pagalba išsiaiškinti būdus, kurie leistų sumažinti ar panaikinti skurdą jų gyvenime: nusistatyti tikslus, išsiaiškinti galimybes ir pareigas. Viso proceso metu paramos gavėjai taip pat dalyvauja mokymuose, po kurių įsipareigoja aktyviai ieškoti darbo, dalyvauti bendruomenės veiklose nuo 6 mėnesių iki metų. 2017 m. projekte dalyvavo 1000 šeimų, buvo suorganizuota 11 dirbtuvių, mokymų bei du bendruomenės renginiai.
Graikija	Buvo sukurta viena bendra skirtingų paslaugų programa (angl. one-stop shop) šeimų tikslinei grupei (ypač akcentuojant vaikų gerovės didinimą), per kurią galima pasiekti įvairias pagalbos priemones,

	orientuotas tiek į suaugusius šeimos narius, tiek į vaikus – psichologinę pagalbą, kalbos terapiją, mokymą, konsultacijas dėl darbo paieškos ir finansinės paramos.
Danija	Kavinėje (Café UDENFOR) buvo įkurta susitikimo vieta benamiams. Šioje kavinėje benamiai gamina ir atlieka kitas praktines užduotis. Danija taip pat bendradarbiaudama su partneriais (architektų organizacija ir statybos įmone) padėjo 6 namų neturintiems žmonėms pasistatyti mobilius namus (Aarhus savivaldybei davus leidimą šiems namams stovėti tam tikroje vietoje). EPLSAF lėšomis buvo finansuoti amatininkų mokymai benamių tikslinei grupei.
Prancūzija	Viename iš restoranų – <i>Les Restaurants du Coeur</i> – žmonės, patiriantys finansinių sunkumų ar skurdo riziką buvo įdarbinti 6 mėnesių kontraktui dirbant 26 valandas per savaitę gaminant patiekalus ar juos paskirstant. Įdarbintiems gyventojams taip pat suteikiama galimybė dalyvauti įvairiuose mokymuose, susijusiuose su darbo įgūdžiais (suteikiama pagalba formuluojant tikslus ir ateities karjeros planus) siekiant padidinti jų šansus gauti pilno etato darbą pasibaigus projektui.
Estija	Siekiant EPLSAF paramos gavėjus informuoti apie teikiamas ir jiems galimai naudingas socialines paslaugas, buvo nuspręsta vykdyti EPLSAF paramos gavėjų dalyvavimo kitose papildomųjų priemonių veiklose (organizuojamose vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų) stebėseną. Tokia elektroninė sistema buvo sukurta Socialinių reikalų ministerijai bendradarbiaujant su Estijos statistikos departamentu.
Suomija	Skiriamas dėmesys sveikatos paslaugų prieinamumo didinimui tarp darbo neturinčių ir ekonomiškai marginalizuotų, vyresnių kaip 30 m. žmonių grupei priklausančių asmenų, kurie taip pat gauna ir EPLSAF paramą maistu. Tokia pagalba orientuota į šių žmonių bendros gerovės stiprinimą, socialinę įtrauktį ir galimybių efektyviai dalyvauti darbo rinkoje ar būti aktyviais piliečiais didinimą. Paramos gavėjai yra skatinami pasinaudoti prevenciniais sveikatos patikrinimais, kuriuos subsidijuoja savivaldybė, taip pat yra mokomi kaip ir kur pasiekti sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas.

Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis EPLSAF atvejų studijų leidiniais.

Apibendrinant matoma, kad papildomosios veiklos yra svarbi EPLSAF paramos dalis tiek Lietuvoje, tiek kitose ES šalyse. Šiuo metu Lietuvoje susiduriama su papildomųjų veiklų vertinimo iššūkiais, vertinimo kriterijų naudojimo trūkumu. Dalis užsienio šalių patirčių rodo, kad papildomųjų veiklų įgyvendinimas ir organizavimas turėtų remtis projekto ciklo logikos schema ir siekti sinergijos su kitomis tikslinei grupei siūlomomis paslaugomis ir pagalba. Stebėsenos sistemos įgyvendinimas taip pat pateikiamas kaip viena iš projekto ciklo įgyvendinimo dalių. Šiuo metu Lietuvoje taikomi atskiri projekto ciklo logikos elementai, tačiau siekiant užtikrinti stebėsenos veiksmingumą svarbu numatyti, kokio konkretaus pokyčio yra siekiama, ir nustatyti pamatuojamus rodiklius, pagal kuriuos minėtasis pokytis bus apskaičiuojamas. Organizuojant papildomasias veiklas svarbi savivaldybių iniciatyva, gebėjimas įtraukti NVO atstovus į šių veiklų organizavimą, veiklų suderinamumas ir sinergija su kitomis pagalbos schemomis: ADRP priemonėmis, ESF remiamomis veiklomis užimtumui ir socialinei įtraukčiai didinti, prieinamomis viešosiomis paslaugomis.

Vertinimo išvados ir rekomendacijos

Atsižvelgiant į tyrimo pradžioje išsikeltus uždavinius ir apibrėžtus vertinimo klausimus (žr. 1.5) bei atlikus EPLSAF teikiamos paramos Lietuvoje įgyvendinimo analizę bei apžvelgus užsienio šalių patirtį, išanalizavus tyrimo metu gautus interviu ir apklausos duomenis apie EPLSAF paramos situaciją Lietuvoje, teikiamos atlikto vertinimo išvados ir preliminarios rekomendacijos (žr. 11 lentelę).

EPLSAF skiriamų piniginių lėšų pervedimo į elektronines korteles galimybės

Ar visos savivaldybės turi patirties ir gebėjimų savarankiškai atlikti prekybos centrų ir parduotuvių atranką bei užtikrinti socialinių kortelių sistemos funkcionavimą jų teritorijoje?

Vertinimas parodė, kad ne visos savivaldybės Lietuvoje turi patirties su socialinių kortelių diegimu ir taikymu. Vis dėlto, **nemaža dalis** (62,2 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų) **savivaldybių** yra susidūrusios su socialinės paramos ir / ar **paramos mokiniui pervedimo į korteles sistema**, todėl jau **turi bendradarbiavimo su prekybos vietomis patirties bei gebėjimų jas atrinkti, sudaryti sutartis ir administruoti darbą** tiek su didžiaisiais prekybos centrais, tiek su mažomis vietinėmis prekybos vietomis. Prekybos centrų **atrakos vykdomos atviro konkurso būdu**, atsižvelgiant į savivaldybėje esančių **prekybos vietų prieinamumą** paramos gavėjams, taikomą **nuolaidą** socialinių kortelių gavėjams, **geriausią kainos bei tiekiamų produktų kokybės santykį, prekių asortimentą. Prekybos centrams** atitenka ir pagrindinė **kortelių diegimo bei administravimo našta**, išskyrus popierinių vaučerių taikymo atvejus, kai korteles administruoja ir išduoda savivaldybės. Remiantis ligšioline patirtimi procesai savivaldybėse vykdavo sklandžiai, o socialinių kortelių taikymo pavyzdys buvo įvertintas kaip geroji praktika ES lygmeniu⁹³.

Kokia socialinių kortelių sistema yra efektyvesnė – centralizuotai atrenkant prekybos centrus ir parduotuves ar suteikiant savivaldybių administracijoms teisę tai daryti savarankiškai?

Efektyviausia, apklausos ir interviu dalyvių manymu, būtų **centralizuoti pagrindinius administracinius sprendimus**, tačiau **savivaldai palikti teisę spręsti**, su **kokiomis prekybos vietomis** sudaryti sutartis. Savivaldybių darbuotojai yra arčiausiai paramos gavėjų ir geriausiai žino jų gyvenimo sąlygas, poreikius ir turimas galimybes. Remiantis atlikta analize, tikslinga būtų **įgyvendinti vieną projektą** ir turėti vieną projekto vykdytoją – ESFA, kuri **bendradarbiaudama su savivaldybėmis** atrinktų prekybos centrus, centralizuotai įvykdžiusi prekybos centrų atranką, padalintą į dalis pagal regionus arba savivaldybes. Siekiant užtikrinti EPLSAF kortelių modelio lankstumą ir mažinti su paramos gavėjų mobilumu susijusias rizikas, siūloma neriboti atrenkamų prekybos centrų / įmonių

---

⁹³ E-Vouchers for the Most Deprived. Retrieved from:

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8379&furtherPubs=yes>.

skaičiaus, jeigu pastarieji atitinka kvalifikacinius reikalavimus, susijusius su kortelių pagaminimu ir administravimu.

Ar potencialūs prekybos centrai ir / ar parduotuvės yra suinteresuoti dalyvauti elektroninių kortelių sistemoje ir ar turi gebėjimų pateikti reikiamą pagal ESF+ reglamento projektą informaciją?

Prekybos centrai yra suinteresuoti dalyvauti programoje. Prekybos centrų atstovai nurodė, kad galėtų patys gaminti korteles, organizuoti jų administravimą, jeigu būtų taikomas panašus socialinių kortelių sistemos modelis (papildomas pasirengimas būtų reikalingas tik diegiant elektroninio apsipirkimo galimybę paramos gavėjams). Atlikti interviu parodė, kad prekybos centrai turi techninių galimybių ir pajėgumų atsiskaityti už į korteles pervestas lėšas remiantis ESF+ reglamento projekto reikalavimais dėl bendrųjų rodiklių, t. y., nustatyti bendrą pagalbą maistu vertę ir bendrą paskirstytų prekių piniginę vertę, taip pat paskirstytos pagalbos maistu bendrą kiekį (tonomis), jei šie reikalavimai būtų taikomi pasirinkus elektroninių kortelių modelį.

Koks būdas būtų efektyviausias siekiant užtikrinti kortelių sistemos veikimą: realių išlaidų fiksavimas (angl. *real cost*) ar fiksuoto dydžio metodikos taikymas?

Nepaisant supaprastinto išlaidų apmokėjimo metodo pranašumų, atliktas vertinimas parodė, kad šiuo metu EK lygmeniu numatoma, jog taikant netiesioginį EPLSAF paramos teikimo būdą išlaidos turi būti faktiškai patirtos paramos gavėjų tam, kad būtų pripažintos tinkamomis finansuoti. Tokiu būdu tik tos lėšos, už kurias paramos gavėjai įsigijo maisto produktų ar kitų prekių, gali būti deklaruojamos Europos Komisijai. Kaip alternatyva įprastiems supaprastinto išlaidų apmokėjimo būdams, tarp jų ir fiksuoto dydžio metodikai, buvo išanalizuotas su išlaidomis nesusijęs apmokėjimas. Šis naujas 2021–2027 m. išlaidų supaprastinimo metodas leistų supaprastinti EK deklaruojamų išlaidų apmokėjimą, bet pareikalautų susieti gaunamą EPLSAF paramą su įsipareigojimais pasiekti suplanuotą pokytį skurdo ir socialinės atskirties srityje arba atskirų tikslinių grupių lygmeniu. Tad tokiam išlaidų apmokėjimui taikyti būtinas politinis sutarimas dėl pamatuojamo EPLSAF lėšomis siekiamo pokyčio. Atsižvelgiant į esamą su išlaidomis nesusijusio apmokėjimo įgyvendinimo patirtį, šiuo metu siūloma taikyti **realių išlaidų fiksavimo** metodą nepanaudotas lėšas gražinant į biudžetą, tačiau suteikiant galimybę (pakartotinai informuojant) paramos gavėjams nepanaudotas lėšas išleisti per tam tikrą laikotarpį, prieš gražinant pinigus. Kaip geriausią terminą kortelės lėšoms panaudoti ir atnaujinti siūloma nustatyti 6 mėnesių laikotarpį. Toks būdas yra taikomas įgyvendinant socialinių kortelių modelį, yra priimtinas prekybos centrams ir nereikalauja papildomų administracinių išlaidų partnerių organizacijų lygmeniu.

Kiek išteklių, materialųjų ir žmogiškųjų, projekto vykdytojui ir organizacijoms partnerėms pavyktų sutaupyti taikant kortelių sistemą?

Vertinimo metu surinkti duomenys leido įvertinti esamo, tai yra tiesioginio EPLSAF paramos teikimo būdo administravimo kaštus. Remiantis prielaidomis atlikti skaičiavimai rodo, kad per septynerių metų programavimo laikotarpį patirtos administravimo išlaidos gali viršyti 6,5 mln. eurų, iš kurių 1,1 mln. sudaro organizacijų partnerių skiriamos papildomosios lėšos. Vertinimo metu surinkti duomenys neleidžia patikimai atskirai įvertinti žmogiškųjų išteklių kaštų dėl skirtingo paramos dalijimo organizavimo ir savanorių įsitraukimo, todėl apskaičiuoti bendri administravimo kaštai apima ir išlaidas darbo užmokesčiui. Vidutiniškai bendri administravimo kaštai vienam paramos gavėjui per septynerius metus sudaro 29,5 euro.

Priklausomai nuo pasirinkto elektroninių kortelių įgyvendinimo modelio, EPLSAF paramos administravimo kaštai ženkliai mažėtų. Taikant kortelių sistemą būtų sutaupomos transportavimui, sandėliavimui ir transporto maistui pervežti savivaldybių viduje išlaidos, taip pat, nesant tiesioginio paramos teikimo paramos dalijimo punktuose, mažėtų žmoniškųjų išteklių poreikis. Europos Komisijos atliktos studijos vertinimu, vienos kortelės pagaminimas ir pateikimas klientui kainuoja apie 20 eurų, tačiau Lietuvos atveju taikant socialinių kortelių modelį kortelių pagaminimo ir administravimo kaštai tenka socialinių kortelių sistemoje dalyvauti atrinktiems prekybos tinklams, todėl organizacijos partnerės ir projekto vykdytojas šių išlaidų nepatirtų. Taikant elektroninių kortelių modelį pagrindiniai administravimo kaštai, tenkantys projekto vykdytojui, būtų susiję su viešųjų pirkimų organizavimu ir vykdymu prekybos įmonėms atrinkti bei atsiskaitymu Europos Komisijai. Savo ruožtu organizacijos partnerės patirtų paramos gavėjų sąrašų sudarymo ir EPLSAF lėšų paskirstymo prekybos centrams (jei ši funkcija būtų priskirta jiems, o ne projekto vykdytojui) kaštus.

Kokios yra su kortelių sistemos funkcionavimu susijusios grėsmės ir jų suvaldymo būdai?

Didžiausios atpažintos grėsmės buvo **galimybių pasiekti prekybos vietas trūkumas** su mobilumo problema susiduriantiems paramos gavėjams, **kainų tarp prekybos vietų skirtumai** bei galimas **paramos gavėjų piktnaudžiavimas kortele**. Siekiant nuo grėsmių apsisaugoti, privalu kortelėms taikyti alkoholio ir tabako prekių įsigijimo draudimą ir tos pačios prekės vienetų limitą. Kad visiems paramos gavėjams būtų pasiekiamos prekybos vietos, siūloma **įtraukti daugiau prekybos centrų**, suteikiant paramos gavėjams galimybę pasirinkti tas prekybos vietas, kurios geriausiai atitinka gavėjų poreikius, yra arčiausiai. Taip pat esant išskirtinai sudėtingoms mobilumo sąlygoms, paramos gavėjams **padėti pasiekti prekybos vietas** ar gavę raštišką įgaliojimą patys **apipirkti gavėjus galėtų seniūnijų darbuotojai**. Taip pat kai kurie prekybos centrai nurodė, kad **galimas prekių užsakymas į namus** (telefonu arba internetu), kai patys prekybos centrai pristatytų prekes paramos gavėjams. Tačiau tokiai naujovei gali reikėti laiko pasirengti. Siekiant suvaldyti riziką dėl kainų skirtumo, siūloma atrenkant prekybos tinklus nustatyti reikalavimus dėl taikomos nuolaidos ir lojalumo programų siekiant palankių kainų paramos gavėjams, taip pat sudaryti sutartis **su daugiau nei vienu prekybos centru ir leisti paramos gavėjams rinktis ir keisti prekybos centrų korteles**. Tai leistų pastariesiems įsigyti daugiau prekių, mokant už jas žemesne nei rinkos kaina, taip pat skatintų prekybos centrų ir parduotuvių konkurenciją siūlant palankias sąlygas ir kainas.

2014–2020 m. laikotarpiu vykdytos papildomosios veiklos ir galimybės taikyti socialinių inovacijų arba socialinių eksperimentų tipo veiklas

Kokios papildomosios veiklos buvo vykdomos organizacijų partnerių, kokie jų tipai ir kokios buvo veiklų tipų pasirinkimo priežastys?

Organizacijos partnerės siekdamos stiprinti EPLSAF paramos gavėjų socialinę integraciją vykdė įvairių tipų užimtumo ir socialinės įtraukties veiklas: **individualias konsultacijas dėl įsidarbinimo ar nukreipimo į kitas institucijas, ekskursijas, stovyklas ir edukacines programas, kursus ir mokymus, sveikatinimo programas, teikė psichologinę pagalbą**. Dažniausiai buvo teikiami mokymai, pagrįsti patarimais apie maisto ruošimą, organizuojami maisto gamybos iš EPLSAF produktų kursai, išvykos ir renginiai, vykdomas asmeninis konsultavimas ir praktiniai seminarai, vaikų stovyklos, teikiami patarimai apie asmens higieną, biudžeto tvarkymą. Papildomųjų veiklų metu, atsižvelgus į paramos

gavėjų patiriamus iššūkius ir turimus poreikius, jie buvo nukreipiami į kompetentingas institucijas, pas specialistus, pvz., psichologus ar bendrosios praktikos gydytojus.

Papildomosios priemonės ir jų tipai dažniausiai buvo pasirenkami **bendruojant tiesiogiai su paramos gavėjais**, išklausančią jų poreikius, identifikuojant motyvacijos lygmenį, taip pat **remiantis statistiniais duomenimis** apie konkrečias paramos gavėjų grupes ir jų dalyvavimą įvairiose užimtumo veiklose ar naudojimąsi tam tikromis viešosiomis paslaugomis. Šie būdai leidžia **identifikuoti potencialias tikslingas grupes papildomoms veikloms** vykdyti. Buvo atsižvelgiama ir į savivaldybėje ar organizacijoje turimų **žmoniškųjų išteklių galimybes**. Organizacijos partnerės dažnai sėkmingomis ir labiausiai pasiteisinusiomis įvardijo **investicijas į vaikus**, kadangi jie noriai dalyvauja veiklose, atvirai priima informaciją, yra imlūs ir formuoja naujus įgūdžius. Susidūrus su tikslingos grupės motyvacijos trūkumu, pavieniais atvejais buvo **organizuojami į motyvaciją keisti gyvenimo būdą orientuoti renginiai**, siekiama **palaikyti nuolatinį kontaktą su paramos gavėju** ir pamažu skatinti jį įsitraukti į įvairias užimtumo veiklas ar pasinaudoti paslaugomis.

Ar organizacijos partnerės vykdomoms papildomoms veikloms taikė projekto ciklo logiką? Kaip organizacijos partnerės fiksavo, kad jų vykdyta papildomoji veikla buvo sėkminga?

Projekto ciklo logika papildomoms priemonėms partnerių organizacijų **buvo taikoma tik fragmentiškai**. Vertinimas parodė, kad partnerių organizacijų veiklos retai turėjo pamatuojamą ir į pokytį orientuotą papildomųjų veiklų tikslą, jam įgyvendinti skirtus uždavinius, stebėsenos rodiklius. Stokojant priežastinių ryšių tarp sprendžiamos problemos ir tikslinei grupei skirtų papildomųjų veiklų, veiklų rezultatai ir poveikis nebuvo matuojami. Tais atvejais, kai buvo siekiama įvertinti, ar vykdyta veikla buvo sėkminga, iš paramos gavėjų buvo prašoma **grįžtamojo ryšio žodžiu arba raštu**, renkami tikslingos grupės atsiliepimai, dažniausiai žodžiu. Tik pavieniais **atvejais organizacijos partnerės siekė ir fiksavo aiškiai apibrėžtus rezultatus** – pvz., įsidarbinimą Lietuvoje arba užsienyje, įsipareigojimą mokytis profesijos, ir remiantis pasiektais rezultatais sprendė dėl veiklų efektyvumo ir tęstinumo.

Kurias organizacijų partnerių vykdytas papildomas veiklas galima laikyti pavyzdinėmis, kurias galima viešinti kitoms organizacijoms partnerėms?

Vykdytų papildomųjų veiklų gerieji pavyzdžiai, kurie matavo veiklų įgyvendinimo rezultatus arba grindė veiklas aiškiai apibrėžta intervencijos logika:

- **individualios tęstinės konsultacijos bedarbiams siekiant jų integracijos į darbo rinką** (suteikiant sveikatos paslaugas, mokymus, bendradarbiaujant su darbo birža) – užfiksuoti kelių asmenų įsidarbinimai;
- **finansinė parama būsto nuomai jauniems asmenims, išėjusiems iš vaikų globos namų, pastariesiems įsipareigojant įgyti profesiją;**
- **motyvacijos keisti gyvenimo būdą mokymų dalyvis išvyko dirbti į užsienį.**

Kitos veiklos, kurios potencialiai yra pavyzdinės, tačiau joms yra būtina aiškiau apibrėžti pamatuojamus tikslus ir siekiamus rezultatus, buvo:

- **sveikatinimo programos** moterims: vertintojų nuomone, tokių veiklų tikslas turėtų būti dalyvavimas ligų profilaktikos ir prevencijos programose ir naudojimas kitomis sveikatos priežiūros paslaugomis, todėl veiklų poveikiui matuoti turi būti nustatyti ir vertinami atitinkami rodikliai;
- **stovyklos ir kitos edukacinės veiklos vaikams** (pirmosios pagalbos mokymų organizavimas, plaukimo pamokos): ekspertų nuomone, siektinas pokytis galėtų būti

apibrėžiamas kaip tęstinis vaikų dalyvavimas neformalaus švietimo veiklose, kurios, kaip rodo tyrimai, turi teigiamą poveikį vaikų socialinei integracijai ir mokymo pasiekimams;

- **paramos gavėjų įtraukimas į savanoriškas veiklas** seniūnijoje, savivaldybėje, NVO, matuojant jų įgalinimo ir įsitraukimo lygį, įgytų gebėjimų vertinimą.

Kokios yra kitų šalių patirtys, kurias kaip gerąsias praktikas taip pat būtų galima demonstruoti partnerių organizacijoms?

Tarp gerųjų užsienio šalių partnerių organizacijų pavyzdžių minėtinos **nuosekliai vykdomos tęstinės konsultacijos**, kurių metu paramos gavėjai informuojami apie įvairias socialines paslaugas, konsultuojami darbo paieškos įgūdžių klausimais bei drauge analizuojama, kaip panaikinti skurdą konkrečios žmogaus gyvenime, organizuojami **ilgalaikiai mokymai**. Taip pat yra kuriamos **skaitmeninės informavimo priemonės apie socialines paslaugas, bendradarbiaujant su partneriais teikiama didesnė materialinė pagalba, laikino įsidarbinimo galimybės**.

- Bulgarijoje vienoje iš savivaldybių organizuojamos nuoseklios ir ilgalaikės – kassavaitinės individualios konsultacijos ir kas mėnesinės grupinės konsultacijos, siekiant paramos gavėjams suteikti informacijos apie socialines paslaugas ir paskatinti jomis naudotis;
- Italijoje paramos gavėjams teikiama individuali pagalba – konsultacijų metu nusistatomi tikslai, išsiaiškinamos galimybės ir pareigos, papildomai vykdomi mokymai, po kurių yra įsipareigojama ieškoti darbo, dalyvauti bendruomenės veiklose;
- Graikijoje buvo sukurta vieninga (angl. *one-stop-shop*) socialinių paslaugų šeimai programa;
- vienoje iš Danijos kavinių įkurta benamių susitikimo vieta, kur jie gali gaminti ar įgyvendinti kitas praktines užduotis, o bendradarbiaujant su partneriais šešioms žmonėms buvo padėta pasistatyti mobiliuosius namus (amatininkų mokymai finansuoti EPLSAF lėšomis);
- Prancūzijoje skurdą ar skurdo riziką patiriantys žmonės įdarbinami šešių mėnesių laikotarpiui vienoje iš kavinių dirbant ne pilną darbo dieną, taip pat dalyviai dalyvauja įvairiuose mokymuose, susijusiuose su darbo įgūdžių lavinimu, tokiu būdu didinant jų galimybes susirasti darbą patiems jau pasibaigus programai;
- Suomijoje paramos gavėjams teikiamos prevencinės sveikatos patikrinimo programos, jie informuojami ir skatinami šiomis programomis naudotis ateityje;
- Estijoje sukurta elektroninė sistema, rodanti EPLSAF paramos gavėjų dalyvavimą kitose papildomųjų priemonių veiklose, siekiant jose nedalyvaujančius paramos gavėjus informuoti apie jiems naudingas ir teikiamas paslaugas bei paskatinti dalyvauti.

Šios užsienio šalių gerosios praktikos yra **tinkamos įgyvendinti** kaip papildomosios veiklos ir **Lietuvoje, jeigu atitinka vietinių paramos gavėjų poreikius ir planuojant jas yra apibrėžiami aiškūs siekiami rezultatai**. Ypač svarbus savivaldybių, seniūnijų darbuotojų vaidmuo nustatant siekiamus tikslus ir uždavinius, išskiriant tikslines grupes, nustatant jų poreikius. Pateikiami pavyzdžiai gali būti naudingi savivaldybėms renkantis veiklų pobūdį, tačiau galima išskirti ir esminius principus, į kuriuos turėtų būti atsižvelgiama Lietuvoje: **orientavimąsi į ilgalaikę ir tęstinę pagalbą, mokymosi ir užimtumo skatinimą** (dažniausiai bendradarbiaujant su kitomis organizacijoms, partneriais), **informacijos apie viešąsias ir socialines paslaugas suteikimą ir tikslingą nukreipimą jomis naudotis**. Šios priemonės prisideda prie paramos gavėjų socialinės integracijos – užimtumo didinimo, pajamų augimo, naudojimosi švietimo ir sveikatos priežiūros paslaugomis.

Ar galima apskaičiuoti ir jeigu taip, kokia buvo galima finansinė gerųjų praktikų nauda?

Vertinimas parodė, kad įgyvendintų gerųjų praktikų finansinė nauda nebuvo skaičiuojama, nes intervencijų mastas pernelyg mažas. Tik atskirais atvejais papildomosios veiklos buvo tęstinės arba jomis siekta nukreipti tikslingą grupę naudotis prieinamomis viešosiomis paslaugomis (pvz. švietimo, užimtumo, sveikatos apsaugos ir pan.). Papildomųjų veiklų rezultatas (pvz., kiek žmonių pradėjo mokytis, dirbti ar nuolat profilaktiškai tikrintis sveikatą) matuojamas nebuvo. Tokiu atveju **rezultatų finansinė nauda gali būti vertinama naudojantis jau atliktų tyrimų / kaštų-naudos analizių rezultatais**, kurių autoriai taip pat pripažįsta skaičiavimų apribojimus.

Taigi remiantis tyrimais⁹⁴, kurie yra nustatę, jog vaikų, lankančių darželius, pasiekimai mokykloje geresni, o vėliau ir būsimas darbas geriau apmokamas, galima teigti, jog **investicijų į veiksmus, įtraukiančius vaikus (ypač žemo SEK statuso) į ikimokyklinį, neformalųjį ugdymą, nauda ir potenciali finansinė grąža yra ypač didelė** (tiek pačiam žmogui, tiek ir visuomenei). Lietuvoje vykdant papildomasias veiklas **orientuojamasi į vaikų tikslingą grupę**, tačiau **priemonės nėra pakankamos, trūksta jų tęstinumo** – paprastai vaikams organizuojamos tik vienkartinės išvykos, stovyklos ir pan. kol kas nematuojant jų galimo įsitraukimo į, pavyzdžiui, neformalųjį ugdymą – papildomosios priemonės galėtų būti pasitelkiamos kaip vaikų sudominimo priemonės skatinant juos ir vėliau įsitraukti į panašias neformaliojo ugdymo veiklas. Šiuo atveju gana nesudėtinga išmatuoti ir efektyvumą – įvertinti vaikų įsitraukimo į neformalųjį ugdymą statistinius duomenis prieš ir po papildomųjų veiklų vykdymo. Didžiausia (apskaičiuojama) finansinė nauda visais atvejais gali būti pasiekta investuojant į vaikus, nes jų gyvenimo ir darbingo amžiaus trukmė yra ilgiausia, o tai daro didžiausią įtaką finansinės naudos skaičiavimo rezultatams.

Tyrimai⁹⁵ taip pat rodo **paramos jaunimui iš vaikų namų galimos finansinės grąžos naudą** (pvz., mažėjantis nusikalstamumas, įsitraukimas į mokymąsi / darbo rinką ir pan.) – **vienoje iš Lietuvos savivaldybių būtent tokia praktika yra taikoma** EPLSAF skirtomis lėšomis finansuojant jaunų žmonių iš vaikų namų būsto nuomos išlaidas šiems įsipareigojant mokytis ir įgyti profesinį išsilavinimą. Yra tyrimų⁹⁶, nustatančių, kokia yra nauda iš **profilaktinių sveikatos tikrinimo programų**, kurios vykdomos kai kuriose Lietuvos savivaldybėse, jos gali paskatinti gyventojus labiau rūpintis savo sveikata, geriau jaustis ir turėti daugiau motyvacijos grįžti į darbo rinką.

Naudą galima įvertinti organizuojant individualias tęstines konsultacijas bedarbiams siekiant jų integracijos į darbo rinką (suteikiant sveikatos paslaugas, mokymus, bendradarbiaujant su darbo birža) – užfiksuoti kelių asmenų įsidarbinimai, tačiau tokių tęstinių programų įgyvendinimas Lietuvoje nėra dažnas. Šiuo atveju finansinė nauda yra susijusi su gaunamomis pajamomis, sumokamais mokesčiais, padidėjusiomis vartojimo išlaidomis, geresne sveikata, mažesnėmis valstybės išlaidomis socialinėms išmokoms.

---

⁹⁴ Investing in high-quality early childhood education and care (ECEC). OECD. Retrieved from: <https://www.oecd.org/education/school/48980282.pdf>; How much education helps to find a better job?. Retrieved from: <https://www.globalpartnership.org/blog/how-much-education-helps-get-better-job>.

⁹⁵ The Long-term Benefits of Education as a Crime-prevention Measure. Retrieved from: <https://novakdjokovicfoundation.org/long-term-benefits-education-crime-prevention-measure/>.

⁹⁶ Investing in health to reduce poverty. OECD. Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/dcr-2002-11-en.pdf?expires=1616155455&id=id&accname=guest&checksum=CF0F00635E1F9E593BE3DC6E31816F8C>.

Kokias rekomendacijas galima pateikti organizacijoms partnerėms dėl papildomųjų veiklų planavimo, vykdymo ir paskesnės stebėsenos? Kaip tinkamai įveikinti socialines inovacijas ir socialinius eksperimentus planuojant ir vykdant papildomas veiklas?

Iki šiol vykdant papildomas priemones **projekto ciklo logika ir vertinimo rodikliai buvo pasitelkiami fragmentiškai arba nebuvo pasitelkiami**. Siekiant efektyvesnio šių priemonių įgyvendinimo 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu **siūloma taikyti projekto ciklo logiką bei įgyvendinti pilotines intervencijas – socialinius eksperimentus ir / ar socialines inovacijas**. Papildomųjų veiklų įgyvendinimas ir organizavimas (kaip ir bet kurių kitų veiklų, tikslingai nukreiptų į problemos sprendimą ir pasirinktą tikslinę grupę), **rekomenduotina, turėtų remtis projekto ciklo logikos schema** (žr. 4.2 skyrių), kuri įgyvendinama keturiais etapais:

- 1) **projekto inicijavimas** (problemos įvardijimas ir analizė, tikslinės grupės numatymas, trukmės ir išteklių įvertinimas, konkrečių vertinimo rodiklių išskyrimas);
- 2) **projekto planavimas** (tikslų ir uždavinių išskyrimas, veiklų numatymas);
- 3) **projekto vykdymas** (uždavinių ir veiklų įgyvendinimas ir jų stebėseną);
- 4) **projekto užbaigimas** (rezultatų įvertinimas pagal numatytus vertinimo rodiklius, galimo projekto tęstinumo įvertinimas).

Siekiant užtikrinti **stebėsenos veiksmingumą** svarbu numatyti, **kokio konkretaus pokyčio yra siekiama, nustatyti** pamatuojamus **rodiklius**, pagal kuriuos minėtasis pokytis bus apskaičiuojamas. Socialiniam eksperimentui yra keliami griežtesni metodiniai reikalavimai, todėl tokio pobūdžio intervencijai sukonstruoti partnerėms organizacijoms svarbu bendradarbiauti tarpusavyje (pvz., tam, kad būtų ne tik intervenciją patirianti, bet ir kontrolinė grupė, taip pat siekiant eksperimento patikimumui būtinos reprezentatyvios imties), taip pat gauti ekspertinę ir metodinę pagalbą eksperimento konstravimo ir rezultatų vertinimo etapų metu. Pasitelkus pilotinius projektus galėtų būti išbandomos mažesnės apimties veiklos, kurioms pasiteisinus jos galėtų būti išplečiamos ir įgyvendinamos kaip socialinės inovacijos. Atsižvelgiant į EPLSAF specifiką, tikslinės grupės pažeidžiamumą ir ribotą finansavimą, socialinių inovacijų, kurioms nėra keliami griežti metodologiniai reikalavimai, forma yra labiau tinkama naujoms papildomųjų veiklų formoms išbandyti.

Koks turėtų būti papildomųjų veiklų santykis su kitomis, iš kitų piniginių šaltinių finansuojamomis veiklomis (pakeičiančiomis kitas, papildančiomis, prisidedančiomis veiklomis ir kt.)?

Dėl riboto papildomųjų priemonių finansavimo norint pasiekti konkrečių rezultatų (didinti socialinę integraciją, mažinti skurdą patiriančiųjų skaičių) svarbu užtikrinti **pasiteisusių papildomųjų veiklų tęstinumą pasitelkiant kitus finansavimo šaltinius**, kurie leistų vykdyti pradėtas veiklas pasibaigus EPLSAF finansavimui (jį pakeistų) arba **išplėstų jų mastą**. Organizuojant papildomas veiklas svarbi savivaldybių iniciatyva ir gebėjimas įtraukti NVO atstovus, įvairias organizacijas ir kitus partnerius (remiantis užsienio šalių pavyzdžiu, tai gali būti socialiai atsakingos kavinės, statybos sektoriaus pagalba ir pan.) į šių veiklų organizavimą bei taip išplėsti papildomųjų veiklų galimybes, įgyvendinimo mastą ir pan. Taip pat siektina papildomosiose veiklose dalyvaujančias tikslines grupes **įtraukti į kitų šaltinių finansuojamas veiklas ir teikiamas viešąsias paslaugas**, pvz., į ESF remiamas mokymo, užimtumo ir socialinės įtraukties veiklas, neformalaus švietimo veiklas, NVO vykdomas užimtumo programas, savanorystės veiklas savivaldybėse, ligų profilaktikos ir prevencijos programas ir pan.

Ar EPLSAF galutiniai paramos gavėjai patenka į kitas finansavimo šaltinių finansuojamas veiklas, visų pirma, ESF finansuojamas?

Paramos gavėjai yra skatinami dalyvauti iš įvairių šaltinių finansuojamose veiklose, kurios vykdomos konkrečioje savivaldybėje, tačiau, kaip rodo duomenys, **daugiausia tarp dalyvaujančių yra 19–30 m. asmenys**. Vertinimas parodė, kad ypač sudėtinga į kitas veiklas, taip pat ir EPLSAF lėšomis finansuojamas papildomas veiklas, įtraukti 65 m. ir vyresnio amžiaus paramos gavėjų grupę. Būtent **motyvacijos stoka** yra viena dažniausių nedalyvavimo priežasčių. Kita vertus, vaikai kaip viena didžiausių EPLSAF paramos gavėjų grupių nebuvo išskirti kaip atskira tikslinė ESF intervencijų grupė ir jų dalyvavimas ESF remiamose veiklose (pvz., gaunančių neformalaus vaikų švietimo krepšelių, mokymosi pagalbą ir pan.) stebimas tik dalinai.

Naujuoju programavimo laikotarpiu sudaromos palankios sąlygos siekti sinergijos tarp EPLSAF ir kitų, pirmiausia ESF lėšomis finansuojamų veiklų, EPLSAF skiriant mažiausiai 3 proc. ESF+ lėšų. EPLSAF lėšomis finansuojamos papildomosios veiklos galėtų būti pasitelkiamos pradiniam etapui paramos gavėjus supažindinant su galimomis, jiems naudingomis veiklomis bei padedant nukreipti juos tęstiniam įsitraukimui į užimtumo ar kitų paslaugų veiklas. Gali būti pasitelkiamas ir reguliavimas, nustatant sąlygas ESF remiamiems projektams, kad tarp jų dalyvių tam tikrą procentą sudarytų EPLSAF paramos gavėjai arba inicijuojant atskirus ESF projektus, nukreiptus į EPLSAF tikslinės grupės socialinę integraciją.

Socialinei įtraukčiai didinti turi būti tikslingai organizuojamas socialinės paramos skyrių, socialinės paramos centrų ir kitų projektų vykdytojų (įskaitant NVO) bendradarbiavimas, siekiant EPLSAF tikslinės grupės įtraukimo į mokymo, užimtumo ir socialinės įtraukties programas. Savivaldybių atstovams bendradarbiaujant su su skirtingų ministerijų, įgyvendinančių ESF finansuojamus projektus, atstovais, svarbi ESFA lyderystė tarpininkaujant. Taip pat svarbu skatinti ir **užtikrinti socialinių darbuotojų motyvaciją siekti EPLSAF tikslinės grupės įtraukimo ir nukreipimo į jų poreikius atitinkančias veiklas**. Socialinių darbuotojų motyvacijos stiprinimas gerinant jų darbo sąlygas yra numatytas dabartinės Vyriausybės programoje.

Apibendrinimas

Remiantis Lietuvos ir kitų šalių elektroninių kortelių taikymo gerosiomis praktikomis ir EK suteiktomis galimybėmis elektronines korteles taikyti skirstant EPLSAF paramą, taip pat siekiant sumažinti paramos gavėjų stigmatizaciją, skatinti jų savarankiškumą bei mažinti administravimo išlaidas, ir pritariant didelei daliai vykdytoje apklausoje dalyvavusių partnerių – **siūloma naujuoju 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu pereiti prie elektroninių kortelių taikymo modelio**. Dėl planuojamo didinti paramos gavėjų skaičiaus ir Covid-19 pandemijos bei karantino pasekmių skurdo, nedarbo ir socialinės atskirties rodikliams, būtina išlaikyti bent tokią pačią paramos sumą, kuri buvo skiriama 2014–2020 m. laikotarpiu.

Vertinimas parodė, kad dėl paprastesnio administravimo proceso įvedus elektroninių kortelių sistemą, bus taupomos administravimo ir papildomai skiriamos lėšos bei žmogiškieji išteklių, kurie galės būti nukreipti **kokybiškoms papildomoms veikloms organizuoti**. Pasitelkiant projekto ciklo logiką galėtų būti organizuojama daugiau **socialinės inovacijos ir / ar socialinio eksperimento tipo veiklų** akcentuojant skurdžiausiai gyvenančiųjų įtraukimą į šias veiklas. Teikiant EPLSAF paramą ir jos tikslinės grupės poreikius atitinkančią pagalbą, nuosekliai informuojant paramos gavėjus apie viešųjų, socialinių, sveikatos paslaugų prieinamumą (suteikiant galimybes išbandyti) bei įsidarbinimo

galimybes⁹⁷ **tikėtinas didesnis užimtumas, didėjančios paramos gavėjų pajamos ir skurdo mažinimo pokyčiai šalyje.** Tačiau EPLSAF remiamų veiklų naudai pamatuoti reikalinga taikyti iš anksto nustatytus stebėsenos rodiklius.

Atsižvelgiant į EPLSAF remiamų veiklų, skirtų mažinti skurdą ir materialinį nepriteklį, išankstinio vertinimo rezultatus yra teikiamos rekomendacijos dėl 2021–2027 m. programavimo laikotarpio.

---

⁹⁷ Šie aspektai taip pat akcentuojami Vyriausybės programos plane.

11 LENTELĖ. REKOMENDACIJOS DĖL ELEKTRONINIŲ KORTELIŲ MODELIO IR PAPILDOMŲJŲ VEIKLŲ ĮGYVENDINIMO NAUJUOJU EPLSAF PARAMOS TEIKIMO LAIKOTARPIU 2021–2027 M.

NUSTATYTA PROBLEMA / RIZIKA	REKOMENDACIJOS DĖL ELEKTRONINIŲ KORTELIŲ MODELIO ĮGYVENDINIMO	ATSAKINGOS INSTITUCIJOS	ĮGYVENDINIMO LAIKOTARPIS
<p>Skirtinga savivaldybių patirtis įgyvendinant paramos teikimo į elektronines korteles modelį</p>	<p>Skirtingų tipų socialinės paramos teikimas įgyvendinant socialinių kortelių modelį yra žinomas daliai Lietuvos savivaldybių, tačiau esama ir tokių partnerių organizacijų, kurios šios patirties neturi, todėl rekomenduojama:</p> <ul style="list-style-type: none"> - inicijuoti informacinio pobūdžio įvadinį susitikimą su ESFA, savivaldybių administracijų ir NVO atstovais dėl planuojamų pasikeitimų – EPLSAF paramos teikimo elektroninių kortelių forma; - už EPSAF paramos netiesioginį teikimo būdą atsakingu projekto vykdytoju paskirti ESFA, kuri turi patirties organizuojant ir vykdant atviruosius konkursus, rengiant jų technines specifikacijas; - savivaldybių administracijas įtraukti į EPLSAF projektus kaip partneres organizacijas, užtikrinant jų įsitraukimą į prekybos įmonių atrankos procesus. 	<p>LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija ESFA</p>	<p>2021–2027 m.</p>
<p>Prekybos centrų, parduotuvių, kurios įdiegtų elektroninių kortelių sistemas, atrankos proceso organizavimas: pasirinkimas tarp centralizuoto ar decentralizuoto atrankos proceso</p>	<p>Siekiant užtikrinti elektroninių kortelių sistemos efektyvumą, siūloma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - atrankos procesą organizuoti centralizuotai (projekto vykdytoju siūloma skirti ESFA) atviro konkurso būdu numatant konkrečius atrankos kriterijus ir padalijant atranką į 60 dalių, taip suteikiant lankstumo atrinkti daugiau nei vieną prekybos įmonę kiekvienoje savivaldybėje ir užtikrinant kad būtų geriausiai patenkinami paramos gavėjų poreikiai; - atrankos metu taikyti minimalius / kvalifikacinius reikalavimus (pvz., dėl kortelių pagaminimo ir administravimo pajėgumų ir taikomos nuolaidos prekių krepšeliui) ir neriboti prekybos įmonių, dalyvaujančių EPLSAF kortelių sistemoje, skaičiaus – taip būtų sudaromos plačios pasirinkimo galimybės paramos gavėjams. - svarstyti galimybę atrinkant prekybos įmones EPLSAF kortelių modeliui nustatyti papildomus vertinimo kriterijus: 2) už atitinkamą paramos sumą siūlomo prekių krepšelio kokybė ir asortimentas, remiantis iš anksto nustatytu produktų grupių sąrašu; 3) siūlomos pirminių užsakymo nuotoliniu būdu ir pristatymo į namus paslaugos. 	<p>LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija ESFA</p>	<p>2021–2027 m.</p>
<p>Paramos gavėjų, gyvenančių atokiose vietovėse ar negalinčių</p>	<p>Paramos gavėjams, gyvenantiems atokiai, turintiems judėjimo negalią ir kitokių mobilumo iššūkių, kurio trukdo pasiekti prekybos vietas, rekomenduojama:</p>	<p>LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija</p>	<p>2021–2027 m.</p>

<p>laisvai judėti, mobilumo užtikrinimas</p>	<ul style="list-style-type: none"> - skatinti prekybos centrus sudaryti galimybę EPLSAF paramos gavėjams užsisakyti prekes internetu ar telefonu ir naudotis prekybos centrais siūlančiais prekių pristatymo į namus paslauga; - sudaryti galimybę socialiniams darbuotojams apsipirkti už paramos gavėjus su raštišku įgaliojimu ir pristatyti prekes gavėjams į namus; - sudaryti galimybę pasinaudoti seniūnijos ar socialinių darbuotojų organizuojama pavėžėjimo paslauga nuvykti į prekybos vietą ir grįžti atgal į namus. 	<p>Organizacijos partnerės – savivaldybių administracijos</p>	
<p>Didesnės prekybos centrų, parduotuvių įvairovės užtikrinimo siekis</p>	<p>Siekiant sudaryti galimybę paramos gavėjams apsipirkti kuo įvairesnėse prekybos vietose, rekomenduojama:</p> <ul style="list-style-type: none"> - neriboti kortelių sistemoje dalyvaujančių prekybos įmonių skaičiaus (jei jie atitinka kvalifikacinius reikalavimus), atrinkti ir sudaryti sutartis su daugiau nei viena prekybos įmone kiekvienoje savivaldybėje, atsižvelgiant į savivaldybės specifiką; - suteikti galimybę, kaip ir socialinių kortelių atveju, paramos gavėjams patiems pasirinkti ir keisti prekybos centrų korteles, užpildžius prašymą socialinės paramos skyriuje. 	<p>LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija ESFA Organizacijos partnerės – savivaldybių administracijos</p>	<p>2021–2027 m.</p>
<p>Su kortelių sistemos funkcionavimu susijusios grėsmės</p>	<p>Norint užtikrinti EPLSAF paramos lėšų atsekamumą, bet į projektą įtraukti kuo daugiau prekybos tinklų, kyla kortelių sistemos administravimo iššūkių. Siekiant sumažinti su kortelių sistemos funkcionavimu susijusias grėsmes, siūloma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - steigti atskirą kortelę EPLSAF paramai, kuri nebūtų integruota į kitas jau šiuo metu naudojamas (pvz. socialines korteles, kt.); - atrenkant prekybos įmones nustatyti kvalifikacinius reikalavimus dėl EPLSAF kortelių gaminimo ir aptarnavimo pajėgumų. 	<p>LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija</p>	<p>2021–2027 m.</p>
<p>NUSTATYTA PROBLEMA / RIZIKA</p>	<p>REKOMENDACIJOS DĖL PAPILDOMŲJŲ VEIKLŲ ĮGYVENDINIMO</p>	<p>ATSAKINGOS INSTITUCIJOS</p>	<p>ĮGYVENDINIMO LAIKOTARPIS</p>
<p>Papildomųjų veiklų organizavimas: vietinio lygmens atsakomybės ir centrinio lygmens teikiamos pagalbos derinimas</p>	<p>Rekomenduojama papildomųjų veiklų pasirinkimą ir įgyvendinimo procesą ir toliau organizuoti savivaldybių lygmeniu – užtikrinant organizacijų partnerių savarankiškumą renkantis tikslinę grupę, veiklų kryptį, organizuojant veiklas, nes savivaldybių administracijų socialinės paramos skyrių ir socialinė paramos centrų darbuotojai geriausiai išmano vietinių paramos gavėjų poreikius bei galimybes veikloms įgyvendinti.</p>	<p>Organizacijos partnerės – savivaldybių administracijos</p>	<p>2021–2027 m.</p>
	<p>Remiantis siektinu pokyčiu matuoti vykdomų papildomųjų veiklų efektyvumą taikant projekto ciklo logiką ir stebėsenos rodiklius, siūloma:</p>	<p>LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija ESFA</p>	<p>2021–2027 m.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - svarstyti galimybę pavesti ESFA teikti ekspertinę metodinę pagalbą organizacijoms partnerėms planuojant papildomas veiklas, apibrėžiant šių veiklų intervencijų logiką, nustatant stebėsenos rodiklius ir atliekant vertinimą; - teikti rekomendacinio pobūdžio veiklų bei prioritetinių tikslinių grupių sąrašą savivaldybėms bei atnaujinti jį kartą per vienus ar dvejus metus; - viešinti šioje ataskaitoje pateikiamus Lietuvos ir užsienio gerųjų praktikų pavyzdžius ir naujus atsirandančius pavyzdžius internetinėje erdvėje savivaldybių ir seniūnijų darbuotojams patrauklia forma; - nacionaliniu lygmeniu organizuoti kasmetinius susitikimus tarp savivaldybių atstovų suteikiant jiems platformą aptarti / dalintis gerosiomis praktikomis ir pasiektu pokyčiu. 		
Nuoseklais ir / ar tęstinio papildomųjų veiklų organizavimo proceso nebuvimas	<p>Siekiant ilgalaikių paramos gavėjų gyvenimo būdo pokyčių, užimtumo didinimo, skurdo mažinimo, didesnės socialinės integracijos, rekomenduojama:</p> <ul style="list-style-type: none"> - orientuoti papildomas veiklas į tęstinumą – siekiant suformuoti naujus paramos gavėjų įpročius naudotis paslaugomis ar dalyvauti veiklose ir pasibaigus papildomoms veikloms; - papildomas veiklas derinti ir / arba integruoti į kitų finansavimo šaltinių lėšomis (savivaldybių ar nacionaliniu lygmeniu) vykdomas ilgalaikes veiklas; - įtraukti NVO atstovus, kurie galėtų suteikti daugiau galimybių (tiek žmogiškųjų išteklių, tiek finansinių išteklių aspektais) geriau atliepti paramos gavėjų poreikius, organizuoti tęstines papildomas veiklas, didinti jų įgyvendinimo mastą. 	Organizacijos partnerės – savivaldybių administracijos, NVO	2021–2027 m.
Papildomųjų veiklų efektyvumo matavimo stoka	<p>Siekiant įvertinti vykdomų veiklų efektyvumą, tinkamumą, pasiektus rezultatus bei poveikį rekomenduojama naujuoju programavimo laikotarpiu skatinti papildomųjų veiklų rezultatyvumo matavimo praktikos formavimąsi ir į socialines inovacijas orientuotą požiūrį:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nuosekliai komunikuoti su savivaldybių atstovais ir teikti jiems ekspertines konsultacijas; - organizuoti mokymus dėl projekto ciklo logikos ir papildomųjų veiklų efektyvumo matavimo; - organizuoti formalius ir neformalius savivaldybių atstovų susitikimus, kuriuose būtų dalijamasi patirtimi, ieškoma bendradarbiavimo galimybių socialinėms inovacijoms arba eksperimentams įgyvendinti; - informuoti savivaldybių atstovus apie rezultatų sklaidos galimybes nacionaliniu ir ES lygmeniu. 	LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija ESFA	2021–2027 m.

	<p>Planuojant ir vykdant papildomas veiklas rekomenduojama laikytis šio proceso:</p> <ul style="list-style-type: none"> - išskirti tikslinę grupę, identifikuoti problemą ir galimas jos priežastis, remiantis darbine patirtimi bendraujant su paramos gavėjais ir statistiniais bei administraciniais duomenimis apie paramos gavėjų (ne)dalyvavimą tam tikrose veiklose ar (ne)sinaudojimą tam tikromis jiems prieinamomis paslaugomis sveikatos apsaugos, švietimo, užimtumo skatinimo srityse; - įvertinti veiklos įgyvendinimo galimybes (turimus žmogiškuosius ir finansinius išteklius, partnerystės galimybę); - suformuluoti siektiną tikslą ir numatyti konkrečius rodiklius, kuriais būtų galima matuoti projekto rezultatus; - numatyti konkrečias veiklas tikslui pasiekti; - įgyvendinti projekto veiklas ir vykdyti stebėseną, t.y. sekti projekto eigą ir remiantis numatytais rodikliais stebėti numatytų pokyčių eigą; - įvertinti rodiklių pokyčius bei projekto rezultatyvumą. 	<p>Organizacijos partnerės – savivaldybių administracijos</p>	<p>2021–2027 m.</p>
<p>Paramos gavėjų ir socialinių darbuotojų motyvacijos trūkumas</p>	<p>Kadangi EPLSAF paramos gavėjų tikslinės grupės motyvacija dalyvauti papildomosiose ir kitose veiklose labai skiriasi, siekiant didžiausios (finansinės) grąžos rekomenduojama:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rinktis motyvuotas arba, tikėtina, labiau keistis linkusias tikslines grupes, pvz., investuoti į vaikus, jaunimą iš vaikų namų, nedirbantį jaunimą ir pan.; - investuoti į ilgalaikes individualias konsultacijas (EPLSAF parama gali būti tik jų dalis), jų organizavimą ir įgyvendinimą, individualių planų kūrimą motyvacijos neturintiems ir, tikėtina, daugiau laiko išpročiavusiems keisti reikalingoms paramos gavėjų grupėms, pvz., benamiams; - siekti palaikyti nuolatinį ryšį su paramos gavėjais telefonu, elektroniniu paštu ir kitomis komunikavimo priemonėmis atsižvelgiant į vietinį kontekstą, siekti įtraukti juos į papildomas kitas savivaldybėje organizuojamas veiklas bei viešąsias paslaugas apie jas pakartotinai informuojant. 	<p>Organizacijos partnerės – savivaldybių administracijos</p>	<p>2021–2027 m.</p>
	<p>Siekiant įgyvendinti numatytus pokyčius dėl papildomųjų veiklų organizavimo siūloma stiprinti žmogiškuosius išteklius:</p> <ul style="list-style-type: none"> - orientuoti socialinių darbuotojų darbo funkcijas į kokybiškų socialinių paslaugų teikimą (siekiant administracinių procesų supaprastinimo); - teikti ekspertines konsultacijas socialiniams darbuotojams ir NVO dėl papildomųjų veiklų intervencijų logikos konstravimo, rodiklių rezultatams vertinti, taip pat efektyvios komunikacijos su paramos gavėjais; - skatinti ieškoti įvairių bendradarbiavimo formų (ir jas siūlyti) tarp skirtingų savivaldybių, su NVO ir kitomis organizacijomis, partneriais, savanoriais. 	<p>LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija ESFA</p>	<p>2021–2027 m.</p>

<p>NVO ir kitų organizacijų, partnerių įtraukimo į papildomųjų veiklų organizavimą iššūkis</p>	<p>Siekiant papildomųjų priemonių kokybės, didesnės įvairovės, daugiau pasirinkimo galimybių ir norint atliepti paramos gavėjų poreikius bei įvertinus paramos šioms priemonėms finansavimo ribotumą, siūloma savivaldybėms ieškoti ir kurti partnerystes su įvairiomis organizacijomis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bendradarbiauti su vietinio lygmens organizacijomis, bendruomenėmis, sveikatos, švietimo įstaigomis siekiant laiku informuoti paramos gavėjus apie jiems tinkamas veiklas, paslaugas, užimtumo programas; - megzti ryšį su socialiai atsakingu verslu siekiant tiek finansinės paramos įgyvendinamoms veikloms ir iniciatyvoms, tiek darbo, praktikos ar mokymų galimybių suteikimo nedirbantiems ir EPLSAF paramą gaunantiems savivaldybės gyventojams; 	<p>Organizacijos partnerės – savivaldybių administracijos</p>	<p>2021–2027 m.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - nacionaliniu lygmeniu (LR SADM ir / arba ESFA atstovams) tarpininkauti savivaldybių atstovams bendradarbiaujant su skirtingų ministerijų, įgyvendinančių ESF finansuojamus projektus, atstovais siekiant išplėsti ir paramos gavėjų galimybes bei tokiu būdu juos paskatinti dalyvauti įvairių sričių veiklose; - nacionaliniu lygmeniu pateikiant konkrečių Lietuvos ir užsienio pavyzdžių bei palaikant nuolatinę komunikaciją su socialiniais darbuotojais juos konsultuojant, organizuojant susitikimus, kviečiant NVO ir kitų organizacijų atstovus juose dalyvauti. 	<p>LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija ESFA</p>	<p>2021–2027 m.</p>

Šaltinių ir literatūros sąrašas

1. Business Belgium.be. Start your business, run your payroll. Meal Vouchers in Belgium. 2021. <https://www.businessbelgium.be/meal-vouchers/>.
2. Declaration of the European Parliament on ending street homelessness , P6_TA(2008)0163, 22 April 2008.
3. European Court of Auditors, Fund for European Aid to the Most deprived: Background Paper, 2018.
4. Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>.
5. Euro Cities. Policy brief on FEAD. 2020. <https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2020/08/Policy-brief-on-FEAD.pdf>.
6. European Commission. Cash transfers and vouchers. 2019. https://ec.europa.eu/echo/what/humanitarian-aid/cash-transfers-and-vouchers_en.
7. European Commission. Fead. Reducing deprivation supporting inclusion: FEAD case studies. 2016. <file:///C:/Users/VPVI/Downloads/FEAD%20case%20studies.pdf>.
8. European Commission. 2019. 15th FEAD Network Meeting Report. 2019. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1207&furtherNews=yes&newsId=9354>.
9. European Commission. The use of cash and vouchers in humanitarian crises. DG ECHO funding guidelines. 2013. https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/ECHO_Cash_Vouchers_Guidelines.pdf.
10. European Commission. E-Vouchers for the Most Deprived. A study complementing the ESF+ Impact Assessment. 2021. <file:///C:/Users/VPVI/Downloads/KE-02-21-096-EN-N.pdf>.
11. European Commission. Pakeistas pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+). 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52020PC0447>.
12. Europos Komisija. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Šalies ataskaita. Lietuva. 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european_semester_country-report-lithuania_lt.pdf.
13. Europos Komisija. Pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+). 2018. <https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/documents/files/Post%202020/ESF%2B%20reg%20lt.pdf>.
14. Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). Parama vertinga, bet kol kas nenustatyta, kiek ja prisidedama mažinant skurdą. Specialioji ataskaita. 2019.
15. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl Europos socialinio fondo + (ESF+) Nr. 2018/0206 (COD), 2018 m. gegužės 30 d.
16. Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija, „Europos socialinių teisių ramstis“, 2017 m. lapkričio 16 d.
17. Europos socialinio fondo agentūros 2019 m. veiklos ataskaita.
18. „Europos socialinis fondas+“ (ESF+) ***I 2019 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) (COM(2018)0382 – C8-0232/2018 – 2018/0206(COD)).

19. European Social Network. Presenting our Partners: Using social vouchers for inclusion programmes. 2020. <https://essc-eu.org/news/presenting-our-partners-using-social-vouchers-for-inclusion-programmes/>.
20. European Social Network. The Future FEAD: Exploring Innovative Tools to Support Europe's most Deprived. 2020. https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/FEAD_report.pdf.
21. Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>.
22. Food and Nutrition Service. U.S. Department of Agriculture. About WIC- WIC at a Glance. 2021. <https://www.fns.usda.gov/wic/about-wic-wic-glance>.
23. Food and Nutrition Service. U. S. Department of Agriculture. Supplemental Nutrition Assistance Program. 2021. <https://www.fns.usda.gov/snap/supplemental-nutrition-assistance-program>.
24. Investing in health to reduce poverty. OECD. Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/dcr-2002-11-en.pdf?expires=1616155455&id=id&acname=guest&checksum=CF0F00635E1F9E593BE3DC6E31816F8C>.
25. Investing in high-quality early childhood education and care (ECEC). OECD. Retrieved from: <https://www.oecd.org/education/school/48980282.pdf>; How much education helps to find a better job?. Retrieved from: <https://www.globalpartnership.org/blog/how-much-education-helps-get-better-job>.
26. J. Parnham et al. Is the Healthy Start scheme associated with increased food expenditure in low-income families with young children in the United Kingdom? 2020. <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.11.04.20225094v1#:~:text=Introduction%20Healthy%20Start%20is%20a%20food%20assistance%20programme,Start%20was%20launched%20in%202006%20but%20remains%20under-evaluated>.
27. Lietuvos Respublikos Seimas. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ projektas + programa. 2020.
28. Lietuvos Respublikos Prezidentas. Prezidento vizija: Lietuva – stipri, teisinga, žalia ir inovatyvi gerovės valstybė. 2020. <https://www.lrp.lt/lt/ziniasklaidos-centras/naujienos/prezidento-vizija-lietuva-stipri-teisinga-zalia-ir-inovatyvi-geroves-valstybe/34937>
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo. 2020 m. rugsėjo 9 d. Nr. 998. Vilnius.
30. Mano vyriausybė. LR 2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas. <https://lr.v.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/2021-2030-m-nacionalinis-pazangos-planas>.
31. Metinė EPLSAF įgyvendinimo ataskaita. I veiksmų programa. 2019.
32. Metinė EPLSAF įgyvendinimo ataskaita. 2020.
33. mygov.scot. Using your Best Start Foods card. 2020. <https://www.mygov.scot/using-your-best-start-foods-card/>.
34. Nets Estonia. <https://www.nets.eu/lt-It/Pages/Apie-Nets-Estonia.aspx>.
35. OECD. Cash-based response. 2017. <http://www.oecd.org/development/humanitarian-donors/docs/cashbasedresponse.pdf>
36. Oficialiosios statistikos portalas. Skurdo rodikliai. 2020. <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=7827503>.
37. Oficialioji Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos svetainė. 2020. <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/es-investicijos/europos-pagalbos-labiausiai-skurstantiems-asmenims-fondas-1>.

38. Pagalbos maistu ir (arba) pagrindinės materialinės pagalbos veiksnių programos dėl paramos iš Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo Lietuvoje administravimo taisyklės, patvirtintos 2015 m. vasario 17 d. ministro įsakymu Nr. A1-77.
39. PPMI. Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo struktūrinio galutinių paramos gavėjų vertinimo ataskaita. 2018.
<https://www.priimk.lt/data/public/uploads/2018/03/eplsaf-galutine.pdf>.
40. P. Vanhuysse, C. Sabbagh. Merging Dollars with Values: rights and resources in education worldwide. 2004.
https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_05/SR_FEAD_LT.pdf.
41. The Long-term Benefits of Education as a Crime-prevention Measure. Retrieved from:
<https://novakdjokovicfoundation.org/long-term-benefits-education-crime-prevention-measure/>.
42. VšĮ „Viešosios politikos ir vadybos institutas“, Darbo ir socialinių tyrimų institutas. Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES struktūrinę paramą. 2011.

1 priedas. Interviu su organizacijomis partnerėmis (savivaldybėmis ir NVO) programa

---

1. Kaip ir kiek EPLSAF parama iki šiol atitiko tikslinės grupės poreikius – ar dalinti produktai patenkindavo paramą gaunančiųjų poreikius? Kaip vertinate paramos poveikį jos gavėjams? Su kokiais iššūkiais buvo susiduriama?
2. Kaip vertinate EPLSAF veiksmų programos įgyvendinimo efektyvumą (turint omenyje finansinių, žmogiškųjų, sandėliavimo, administravimo ir kitų sąnaudų santykį su pasiektais rezultatais)?
3. Kokie, Jūsų nuomone, efektyviausi maisto produktų ir higienos prekių tiekimo būdai? Kokios pagrindinės kliūtys paramai atsiimti?
4. Kaip manote, ar EPLSAF skiriamos pinigines lėšos naujajame 2021–2027 m. finansavimo laikotarpyje galėtų būti pervedamos į korteles (elektronines ar popierines)?
5. Ar elektroninių kortelių sistema padėtų sumažinti kaštus (finansinius, administracinius, žmogiškuosius) ir sustiprinti teikiamos paramos kokybę?
6. Kokia e-sistema, Jūsų nuomone, būtų efektyvesnė: centralizuotai atrenkant prekybos centrus ir parduotuves ar suteikiant savivaldybių administracijoms teisę tai daryti savarankiškai? Kaip įsivaizduojate bendradarbiavimą su e-sistemoje dalyvaujančiais prekybos centrais ir parduotuvėmis?
7. Kokios patirties Jūsų savivaldybė turi siekdama savarankiškai užtikrinti e-sistemos funkcionavimą savo teritorijoje?
8. Kokias galimybes ir iššūkius bei jų suvaldymo būdus matytumėte skirstant paramą skurstantiems e-sistemos pagalba?
9. Koks būdas būtų efektyviausias siekiant užtikrinti e-sistemos veikimą: realių išlaidų fiksavimas (angl. *real cost*) ar fiksuoto dydžio metodo taikymas?
10. Ar yra / buvo teikiamos kokios nors papildomos paslaugos ar rekomendacijos EPLSAF paramą gaunantioms grupėms Jūsų savivaldybėje? Kokie jų tipai ir kokios buvo veiklų tipo pasirinkimo priežastys? Ar papildomosioms veikloms taikėte projekto ciklo logiką?
11. Ar fiksavote ir kaip, kad vykdyta papildomoji veikla buvo sėkminga, efektyvi – gal galite pasidalinti geraisiais pavyzdžiais? Ar galima paskaičiuoti ir, jeigu taip, kokia buvo galima finansinė gerųjų praktikų nauda?
12. Kokios paslaugos labiausiai reikalingos ir kokios galimybės jas suteikti Jūsų savivaldybėje?
13. Kokių rekomendacijų turėtumėte kitiems dėl papildomųjų veiklų planavimo, vykdymo ir paskesnės stebėsenos?
14. Koks, Jūsų nuomone, turėtų būti papildomųjų veiklų santykis su kitomis, iš kitų piniginių šaltinių finansuojamomis veiklomis (pakeičiančios kitas, papildančios, prisidedančios veiklos ir kt.)?
15. Kokios rūšies pagalbos paramos gavėjai sulaukia iš kitų organizacijų?

2 priedas. Interviu su didžiaisiais prekybos centrais ir mažomis parduotuvėmis programa

---

1. Ar Jūs būtumėte suinteresuoti ir pasirengę dalyvauti e-sistemos, kurioje būtų paskirstomos EPLSAF veiksmų programos pinigines lėšas skurstantiems asmenims pervedant pinigų sumą į elektroninę kortelę, kurią būtų galima išleisti Jūsų prekybos centre, veikloje?
2. Ar / kokios turite patirties su tokio pobūdžio paramos / išmokų paskirstymu, naudojant el. korteles?
3. Kokios būtų Jūsų galimybės dalyvauti tokioje elektroninėje sistemoje – kokį modelį siūlytumėte? Kokie finansiniai ištekliai būtų reikalingi šiems pokyčiams įgyvendinti?
4. Ar / kokie egzistuoja techniniai sprendimai, kurie leistų užtikrinti išleidžiamų lėšų ir įgytų produktų (jų kiekio arba svorio) atsekamumą? Ar yra apribojimų?
5. Ar sutiktumėte ir kaip siūlytumėte efektyviausiai vykdyti apskaitą pagal ESF reglamento projektą? (t.y., praėjus einamajam laikotarpiui pateikti iš paramos lėšų nupirktų produktų tonų skaičių ir jų vertę; apriboti, kad žmogus negalėtų pirkti visų prekių – pvz. alkoholinių gėrimų)
6. Kokia būtų galimybė atskirti EPLSAF veiksmų programos lėšas nuo kitų paramos gavėjo gaunamų lėšų ir už jas įsigyjamas prekes? Ar siūlytumėte rinktis atskiras korteles, į kurias būtų pervedama EPLSAF pinigine parama (tokiu atveju vienas finansavimo šaltinis) ar būtų galimybė naudoti bendrą kortelę (skirtingi finansavimo šaltiniai)?
7. Kokias galimybes ir iššūkius bei jų suvaldymo būdus matytumėte skirstant paramą skurstantiems e-sistemos pagalba iš Jūsų kaip prekybos centro / parduotuvės pusės?
8. Kokia būtų galimybė fiksuoti realias išlaidas, kurios nepanaudotos praėjus nustatytam terminui turėtų būti gražinamos? (angl. *real cost*)
9. Galbūt turite kitų pavyzdžių, kaip buvo tvarkomos lėšos ir su jomis susijusi informacija panašiomis aplinkybėmis?
10. Kaip įsivaizduojate bendradarbiavimą su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovais ir organizacijomis partnerėmis (savivaldybėmis), atsakingomis už paramos lėšų paskirstymą?
11. Ar iš jūsų atstovaujamo prekybos centrų tinklo pusės įmanoma tokią e-sistemą įdiegti visos šalies mastu?
12. Kokie papildomi lūkesčiai būtų iš Jūsų pusės?

3 priedas. Organizacijų partnerių atstovų apklausos klausimynas

Gerb. [Vardas, Pavardė],

PPMI tyrėjų grupė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atlieka organizacijų partnerių apklausą apie Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (toliau – EPLSAF) paramos programos įgyvendinimą ir jos paskirstymą.

Naujuoju programavimo laikotarpiu pagalba maistu ir higienos prekėmis labiausiai skurstantiems asmenims gali būti teikiama vienu iš kelių būdų: **tiesiogiai** (t. y., centralizuotai perkant produktus ir higienos prekes bei juos paskirstant paramos gavėjams dalijimo punktuose – šiuo metu egzistuojanti sistema) arba **netiesiogiai** – naudojant vaučerius ir (ar) socialines korteles (t.y., atitinkamą lėšų sumą nustatytu periodiškumu pervedant į asmens socialinę kortelę ar išrašant vaučerį).

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija siekdama, kad labiausiai skurstantys asmenys 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu gautų paramą jiems palankiausia, priimtinausia ir mažiausiai stigmatizuojančia forma partnerių pagalba nori išsiaiškinti, ar yra galimybės įgyvendinti socialinių kortelių sistemą praktiškai, su kokiais iššūkiais gali susidurti tiek partneriai, tiek kitos atsakingos institucijos, galutiniai paramos gavėjai, kokie galimi siūlomų alternatyvų privalumai ir trūkumai. Taip pat vertinimu siekiama ieškoti galimybių, kaip mažinti būsimos programos įgyvendinimo administracinę naštą ir kaip labiau efektyvinti organizacijų partnerių vykdomas papildančias veiklas, akcentuojant jų tikslumą ir pridėtinę vertę, identifikuojant gerąsias praktikas, jas pristatant organizacijoms partnerėms, siekiant efektyvesnio jų vykdymo 2021–2027 m. laikotarpiu.

Apklausos rezultatai pasitarnaus atliekant išankstinį paramos materialiniam nepritekliui mažinti 2021–2027 m. programavimo laikotarpio galimų finansuotųjų veiklų vertinimą siekiant maksimaliai užtikrinti tikslinės grupės atžvilgiu egzistuojančios stigmatizacijos eliminavimą.

STIGMATIZACIJOS terminas šiame, EPLSAF lėšomis skiriamos paramos gyventojams teikimo kontekste, suprantamas kaip kitokių, gėdingais laikomų elgesio savybių (pvz. ilgalaikis nenoras dirbti ir / ar ieškoti darbo, alkoholio vartojimas ir pan.), kurios ryškiai skiriasi nuo nusistovėjusių normų, priskyrimas paramos gavėjų grupei ir jos diskriminavimas, šalinimasis ar išankstinis nuvertinimas dėl minėtų požymių.

Maloniai kviečiame dalyvauti šioje apklausoje ir pasidalinti žiniomis apie savo patirtį įgyvendinant ir skirstant EPLSAF paramą bei įvertinti galimas finansuoti veiklas nauju 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu.

4. Kaip vertinate galimybę 2021–2027 m. finansavimo laikotarpiu EPLSAF skiriamas pinigines lėšas maisto produktams ir higienos prekėms įsigyti pervesti į paramos gavėjų socialines korteles ar išrašant vaučerį, o ne dalinti paramos paketus dalijimo punktuose ar centriniuose sandėliuose? Privalomas klausimas.

- a) Teigiamai
- b) Labiau teigiamai
- c) Labiau neigiamai
- d) Neigiamai
- e) Nežinau / negaliu atsakyti

Jeigu atsakydamas į klausimą respondentas pasirinko a, b, c variantus, jam užduodamas papildomas klausimas:

5. Kokia, jūsų nuomone, būtų paramos pervedimo į socialines korteles nauda? (galite pažymėti kelis iš žemiau siūlomų variantų) Privalomas klausimas.

- a) Sumažėtų stigmatizacija paramos gavėjų atžvilgiu
- b) Atsirastų didesnės maisto ir kitų prekių pasirinkimo galimybės paramos gavėjams
- c) Būtų labiau ugdomas paramos gavėjų savarankiškumas
- d) Teikiama parama labiau atitiktų paramos gavėjų poreikius
- e) Sumažėtų administraciniai paramos skirstymo kaštai
- f) Jūsų atstovaujamos organizacijos darbuotojai / savanoriai galėtų daugiau laiko skirti papildančioms veikloms organizuoti ar kitam tiesioginiam darbui su tiksline grupe
- g) Pagerėtų teikiamos paramos kokybė
- h) Keistųsi požiūris į naudojimąsi materialine parama visuomenėje
- i) Paramos gavėjai turėtų galimybę rinktis sveikus ir vertingus maisto produktus lyginant su centralizuotai dalijamais maisto produktais
- j) Nežinau / Negaliu atsakyti
- k) Kita (*įrašykite*)

6. Kokie, jūsų nuomone, būtų vaučerių arba kortelių sistemos iššūkiai skirstant EPLSAF lėšas? (galite pažymėti kelis iš žemiau siūlomų variantų) Privalomas klausimas.

- a) Skirtingos tų pačių produktų kainos prekybos centruose ir parduotuvėse sukurtų nelygybę tarp paramos gavėjų (už pervedamą sumą būtų įsigijamas skirtingas kiekis ar skirtingos kokybės produktai)
- b) Sumažėtų už tą pačią pinigų sumą paramos gavėjams prieinamų maisto produktų ir higienos prekių kiekis, lyginant su centralizuotai perkamais ir paskirstomais maisto produktų ir higienos prekių paramos paketais
- c) Ne visi paramos gavėjai galėtų nuvykti į prekybos vietas, kuriose produktus būtų galima įsigyti, naudojantis elektronine kortele
- d) Paramos gavėjai rinktųsi mažiau sveikus ir vertingus maisto produktus lyginant su centralizuotai dalijamais maisto produktais
- e) Būtų sudėtinga užtikrinti sklandų bendradarbiavimą su prekybos centrais ir parduotuvėmis, norint užtikrinti EPLSAF paramos panaudojimo stebėseną ir atsiskaitymą
- f) Būtų sudėtinga užtikrinti teigiamą prekybos vietų požiūrį į tikslią paramos gavėjų grupę

- g) Nelikus maisto produktų ir / ar higienos prekių dalijimo, kai kurie partneriai pasitrauktų iš paramos teikimo organizavimo
- h) Savivaldybėms būtų sudėtinga pasirinkti prekybos centrus ir / ar parduotuves, kurios dalyvautų vaučeriu arba kortelių sistemoje
- i) Nežinau / Negaliu atsakyti
- j) Kita (*įrašykite*)

7. Ar iki šiol turėjote patirties pervedant tikslinei grupei skirtas lėšas (pašalpas, išmokas ir kt.) į socialines korteles? Privalomas klausimas.

- a) Taip
- b) Ne
- c) Nežinau / Negaliu atsakyti

Jeigu į klausimą respondentas atsakė taip, jam užduodami papildomi klausimai (8–16):

8. Kaip vertinate turimą lėšų skirstymo pervedant jas į socialines korteles patirtį? Privalomas klausimas.

- a) Teigiamai
- b) Labiau teigiamai
- c) Labiau neigiamai
- d) Neigiamai
- e) Nežinau / Negaliu atsakyti

9. Kokio tipo socialines korteles naudojote? (galite pažymėti daugiau negu vieną atsakymą) Privalomas klausimas.

- a) Elektronines korteles
- b) Popierinius vaučerius
- c) Nežinau / Negaliu atsakyti

10. Kuriose prekybos vietose buvo / yra galima naudotis socialinėmis kortelėmis? (galite pažymėti kelis iš žemiau siūlomų variantų) Privalomas klausimas.

- a) Vieno iš didžiųjų Lietuvos prekybos centrų tinklo parduotuvėse
- b) Kelių didžiųjų Lietuvos prekybos centrų tinklo parduotuvėse
- c) Regioninio prekybos centrų / parduotuvių tinklo parduotuvėse
- d) Vietinėse kaimo vietovių parduotuvėse
- e) Tiek didžiųjų prekybos tinklų, tiek mažose parduotuvėse
- f) Nežinau / negaliu atsakyti
- g) Kita (*įrašykite*)

11. Jeigu galite, nurodykite prekybos tinklų arba parduotuvių pavadinimus. Atviras neprivalomas klausimas.

(įrašykite) _____

12. Kaip vykdėte prekybos centrų ir / ar parduotuvių atranką dėl socialinės piniginės paramos lėšų pervedimo į korteles? Privalomas klausimas.

- a) Buvo vykdomas atviras konkursas atsirenkant vieną prekybos tinklą ir / ar parduotuvę
- b) Buvo vykdomas atviras konkursas atsirenkant kelis prekybos tinklus ir / ar parduotuves
- c) Buvo vykdomos neskelbiamos derybos atsirenkant vieną prekybos tinklą ir / ar parduotuvę
- d) Buvo vykdomos neskelbiamos derybos atsirenkant kelis prekybos tinklus ir / ar parduotuves
- e) Buvo vykdoma prekybos tinklų / parduotuvių apklausa atsirenkant vieną prekybos tinklą ir / ar parduotuvę
- f) Buvo vykdoma prekybos tinklų / parduotuvių apklausa atsirenkant kelis prekybos tinklus ir / ar parduotuves
- g) Buvo vykdoma prekybos tinklų / parduotuvių apklausa atsirenkant kuo daugiau prekybos centrų ir / ar parduotuvių
- h) Nežinau / Negaliu atsakyti
- i) Kita (*įrašykite*)

13. Kokius reikalavimus ir vertinimo kriterijus taikėte, viešojo pirkimo būdu atrinkdami prekybos tinklą / parduotuvę socialinių kortelių gaminimui, aptarnavimui ir administravimui?

- a) Kainos kriterijų
- b) Kokybės kriterijų
- c) Socialinių kortelių naudotojams teikiamos nuolaidos kriterijų
- d) Pasiūlymo pateikimo termino pirmumo kriterijų
- e) Nežinau / Negaliu atsakyti
- f) Kita (*įrašykite*)

14. Jeigu galite, nurodykite, kas socialinių kortelių naudojimo atveju, dengė finansinius kortelių gamybos ir kitus su kortelių sistemos diegimu susijusius administracinius kaštus? Privalomas klausimas.

- a) Prekybos centrai
- b) Lietuvos prekybos įmonių asociacija
- c) Savivaldybė
- d) Kita (*įrašykite*)

15. Kokios socialinės išmokos buvo pervedamos į socialines korteles? Privalomas klausimas.

- a) Socialinė parama
- b) Išmokos vaikams
- c) Socialinė parama mokiniams
- d) Nežinau / Negaliu atsakyti
- e) Kita (*įrašykite*)

16. Su kokiais iššūkiais susidūrėte taikydami socialinių kortelių patirtį? Privalomas klausimas.

- a) Buvo sudėtinga sudominti prekybos centrus dalyvauti socialinių kortelių programoje
- b) Buvo sudėtinga užtikrinti sklandų bendradarbiavimą su prekybos centrais ir parduotuvėmis
- c) Buvo sudėtinga suderinti skirtingų prekybos centrų interesus
- d) Buvo sudėtinga užtikrinti teigiamą prekybos vietų požiūrį į tikslinę paramos gavėjų grupę
- e) Sudėtingas administracinis procesas
- f) Paramos gavėjai nebuvo patenkinti socialinių kortelių sistema
- g) Nežinau / Negaliu atsakyti
- h) Kita (*įrašykite*)

17. Kokį paramos lėšų, pervedamų į korteles, kontrolės būdą taikėte? Privalomas klausimas.

- a) Buvo fiksuojamos realios paramos gavėjų išlaidos, kurios nepanaudojimo atveju ir pasibaigus numatytam laikotarpiui buvo gražinamos į biudžetą
- b) Realios paramos gavėjų išlaidos fiksuojamos nebuvo, jų (ne)panaudojimas nebuvo sekamas ir likutis nebuvo gražinamas
- c) Nežinau / negaliu atsakyti
- d) Kita (*įrašykite*)

18. Jeigu būtų pasirinktas EPLSAF paramos skirstymas taikant kortelių sistemą, kaip, Jūsų nuomone, ją būtų geriausia organizuoti? Privalomas klausimas.

- a) Centralizuotai, bendradarbiaujant su savivaldybėmis atrenkant prekybos centrus ir parduotuves
- b) Vietiniu lygmeniu – prekybos centrus ir parduotuves atrenkant pačioms savivaldybėms savarankiškai
- c) Nežinau / Negaliu atsakyti

19. Jūsų nuomone, kaip būtų efektyviau užtikrinti kortelių / vaučerių sistemos veikimą? Privalomas klausimas.

- a) Fiksuoti realias paramos gavėjų išlaidas (angl. *real cost*) ir nepanaudojimo atveju gražinti į EPLSAF Lietuvai skiriamą biudžetą
- b) Taikyti fiksuoto dydžio išmokas paramos gavėjams, kurių (ne)panaudojimas nebūtų sekamas ir atsiskaitymui naudoti tik įsigytų produktų ir prekių kiekį
- c) Nežinau / negaliu atsakyti

Jeigu respondentas atsakydamas į klausimą pasirinko a variantą, jis nukreipiamas į papildomą klausimą:

20. Koks, Jūsų nuomone, galėtų būti EPLSAF paramos lėšų, pervedamų į korteles, panaudojimo terminas? Privalomas klausimas.

- a) Trys mėnesiai
- b) Pusė metų
- c) Metai
- d) Nežinau / Negaliu atsakyti

- e) Kita (*įrašykite*)

21. Kaip dažnai, Jūsų nuomone, būtų tinkamiausia EPLSAF lėšas pervesti į korteles?

- a) Kartą per metus
- b) Du kartus per metus
- c) Keturis kartus per metus
- d) Kas du mėnesius
- e) Kas mėnesį
- f) Nežinau / Negaliu atsakyti
- g) Kita (*įrašykite*)

KLAUSIMAI DĖL EPLSAF LĖŠOMIS TEIKIAMŲ PAPILDANČIŲ PRIEMONIŲ

22. Kokių rūšių papildančių priemonių neatlygintinai siūlėte galutiniams paramos gavėjams, kai jie gavo EPLSAF paramą maisto produktais? (galite pažymėti kelis iš žemiau siūlomų variantų) Privalomas klausimas.

- a) Patarimus apie maisto ruošimą ir laikymą, maisto gamybos kursus, mokomąją veiklą, kuria skatinama sveika mityba arba patarimus, kaip sumažinti maisto atliekas
- b) Patarimus apie asmens higieną
- c) Nukreipimą į kompetentingas institucijas (pvz., socialines ar administracines)
- d) Asmeninį konsultavimą ir praktinius seminarus
- e) Psichologinę ir terapinę paramą
- f) Patarimus apie namų ūkio biudžeto tvarkymą
- g) Sveikatos priežiūros, ligų prevencijos, sveiko gyvenimo būdo konsultacijos
- h) Teisinę pagalbą
- i) Vaikų stovyklas
- j) Išvykas ir renginius
- k) Jokių
- l) Kita (*įrašykite*)

23. Ar teikdami EPLSAF finansuojamas papildančias priemones buvote pasirinkę konkrečių/-ias tikslines grupes? Privalomas klausimas

- a) Taip
- b) Ne
- c) Nežinau / Negaliu atsakyti

Jeigu respondentas atsakinėdamas į klausimą pasirinko a variantą, jis nukreipiamas į papildomą klausimą:

24. Kokią/-ias pagrindinę/-es tikslinę/-es grupę/-es papildančioms priemonėms teikti buvote pasirinkę? Privalomas klausimas. (galite pažymėti kelis iš žemiau siūlomų variantų)

- a) Vaikų

- b) Moterų
- c) Vyrų
- d) Senjorų
- e) Darbo neturinčių asmenų
- f) Benamių
- g) Kita (*įrašykite*)

25. Kaip pasirinkote tikslinę/-es grupę/-es, kurioms teikėte papildančias priemones? Privalomas klausimas.

- a) Bendraujant su paramos gavėjais asmeniškai ir taip gaunant informacijos apie jų poreikius
- b) Renkantis labiausiai motyvuotą tikslinę grupę
- c) Renkantis nemotyvuotą tikslinę grupę ir siekiant suteikti jai daugiau motyvacijos
- d) Remiantis statistiniais duomenimis apie pagrindines tikslines grupes, gaunančias paramą savivaldybėje
- e) Atsižvelgiant į turimus žmogiškuosius išteklius papildančioms priemonėms teikti
- f) Nežinau / Negaliu atsakyti
- g) Kita (*įrašykite*)

26. Kaip Jūs manote, kokių papildančių priemonių labiausiai trūksta galutiniams EPLSAF paramos gavėjams? (*galite pažymėti kelis iš žemiau siūlomų variantų*) Privalomas klausimas.

- a) Patarimų apie maisto ruošimą ir laikymą
- b) Maisto gamybos kursų (mokymų)
- c) Mokymų, kaip valdyti savo finansus ir planuoti išlaidas
- d) Mokymų maisto švaistymo klausimais
- e) Patarimų / mokymų apie asmens higieną ir sveikatą
- f) Nukreipimo į kompetentingas institucijas
- g) Individualių konsultacijų ir pagalbos
- h) Teisinės pagalbos
- i) Psichologinės pagalbos suaugusiems
- j) Psichologinės ir terapinės pagalbos vaikams
- k) Būtiniosios medicininės pagalbos
- l) Paslaugų netrūksta, trūksta paramos gavėjų motyvacijos dalyvauti ir naudotis paslaugomis
- m) Kita (*įrašykite*)

27. Kokią(-ias) papildančias priemonę(-es) būtumėte suinteresuoti teikti atlygintinai paramos gavėjams nauju 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu? (*galite pažymėti kelis iš žemiau siūlomų variantų*) Privalomas klausimas.

- a) Patarimus apie maisto ruošimą ir laikymą
- b) Maisto gamybos kursus (mokymus)
- c) Mokymus, kaip valdyti savo finansus ir planuoti išlaidas
- d) Mokymus maisto švaistymo klausimais
- e) Patarimus / mokymus apie asmens higieną
- f) Nukreipimą į kompetentingas institucijas

- g) Individualias konsultacijas ir pagalbą
- h) Teisinę pagalbą
- i) Psichologinę pagalbą suaugusiems
- j) Psichologinę ir terapinę pagalbą vaikams
- k) Būtinąją medicininę pagalbą
- l) Kita (*įrašykite*)

28. Kas padėtų lengviau organizuoti papildančias veiklas siekiant užtikrinti didžiausią galimą vertę tikslinei grupei? Privalomas klausimas.

- a) Galimybė savivaldybėms ir organizacijoms partnerėms pasirinkti papildančias veiklas iš SADM sudaryto veiklų sąrašo
- b) Geriausia spręsti patiems organizacijos viduje
- c) Geriausia spręsti patiems, tačiau gaunant ekspertinę pagalbą
- d) Nežinau / Negaliu atsakyti
- e) Kita (*įrašykite*)

29. Ar papildančioms veikloms organizuoti Jums pakanka 5 proc. lėšų, kurias gaunate už EPLSAF projektų įgyvendinimą? Privalomas klausimas.

- a) Taip
- b) Ne
- c) Nežinau / negaliu atsakyti

Jeigu atsakant į klausimą, pasirinktas b variantas respondentas nukreipiamas į papildomą klausimą:

30. Kokią Jūsų atstovaujamos įstaigos / organizacijos lėšų sumą EPLSAF projektams įgyvendinti vidutiniškai papildomai išleidžiate per vienerius kalendorinius metus (pvz. mokate honorarą specialistams, vedantiems mokymus, skiriate lėšų paramos gavėjų išvykoms ir pan.)? (galite pažymėti kelis iš siūlomų variantų)

- a) Iki 100 eurų
- b) 100–300 eurų
- c) 301–500 eurų
- d) 501–700 eurų
- e) 701–1000 eurų
- f) 1001–1500 eurų
- g) 1501–2000 eurų
- h) 2001–2500 eurų
- i) 2501–3000 eurų
- j) 3001–3500 eurų
- k) Daugiau kaip 3500 eurų

31. Be šio projekto lėšomis finansuojamų papildančių veiklų, kokias kitas veiklas vykdate? Atviras klausimas.

32. Ar papildančioms veikloms taikėte projekto ciklo logiką (t. y. identifikavote problemą nustatėte tikslą, numatėte uždavinius ir veiklas, nustatėte stebėsenos / vertinimo kriterijus, vykdote pasiektų rezultatų stebėseną ir vertinimą)? Privalomas klausimas.

- a) Taip
- b) Ne
- c) Nežinau / Negaliu atsakyti

Jeigu respondentas į klausimą atsako taip, jis nukreipiamas į papildomą klausimą:

33. Papasakokite išsamiau, kaip taikėte projekto ciklo logiką, (ar) ir kokiais rodikliais matavote vykdytų papildančių veiklų pridėtinę vertę, efektyvumą, jų finansinę naudą ir pan. Atviras ir neprivalomas klausimas.

34. Ar Jūsų turimomis žiniomis, EPLSAF galutiniai paramos gavėjai dalyvauja kitose finansuojamose (pvz. ESF) veiklose ir taip gauna jiems reikalingas paslaugas ir pagalbą? Privalomas klausimas.

- a) Taip, dauguma dalyvauja
- b) Taip, dalyvauja tik nedidelė dalis
- c) Taip, dalyvauja tik pavieniai asmenys
- d) Ne, nedalyvauja
- e) Nežinau / Negaliu atsakyti

Jeigu respondentas į klausimą atsakė pasirinkdamas b, c ar d variantus, jis nukreipiamas į papildomą klausimą:

35. Kokios yra pagrindinės priežastys, neleidžiančios užtikrinti tinkamo ir pakankamo papildomų paslaugų ir pagalbos teikimo EPLSAF paramos gavėjams? Privalomas klausimas.

- a) Riboti finansiniai EPLSAF skiriami ištekliai
- b) Riboti kiti finansiniai ištekliai
- c) Žmogiškųjų išteklių trūkumas
- d) Sudėtingas EPLSAF administracinis procesas
- e) Sudėtingas kitų finansavimo šaltinių administracinis procesas
- f) Paramos gavėjų suinteresuotumo ir motyvacijos trūkumas
- g) Egzistuojanti stigmatizacija paramos gavėjų atžvilgiu
- h) Nežinau / Negaliu atsakyti
- i) Kita (*įrašykite*)

36. Jei galite, nurodykite jūsų organizacijoje iki šiol įgyvendintų praktikų / veiklų pavyzdžius skirstant EPLSAF lėšas ir / ar vykdant papildančias veiklas. Jeigu norėtumėte patirtimi pasidalinti plačiau, palikite savo elektroninį pašta ir mes su Jumis susisieksime.

Dėkojame už skirtą laiką!

